

RAR:266

Gyldenstolpe, m.w.

C.990

IN NOMINE S. S. CTÆ ET INDI
VIDUÆ TRINITATIS.

COLLEGIUM ETHICUM

Præcipuas Quæstiones & notabi-
liores controversias, in generali Philosophiæ

Practicæ parte occurrentes;

TREDECIM DISPUTATIONIBUS

Discussas & enodatas exhibens.

In Regiâ Fennorum Univerſitate Aboënsi,

A Selectioribus quibusdam Ingenijs & indefessis virtutum

Sectatoribus, juvenibus studiosissimis, institutum.

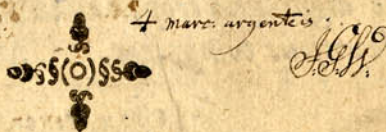
DUCTORE

MICHAELE O. WEXIONIO.

Jur. & Politices Professore P.

empt. Londini: Gothorum

4 marc. argenteis

A B O Æ,

Imprimebat Petrus Wald/ Acad. Typog: 1649.

SERENISSIMO Atq; CELSISSIMO
PRINCIPI
A C
DOMINO

DN. CAROLO
GUSTAVO,

Principi Palatino ad Rhenum in

Bavariâ, Duci Juliae, Cliviae & Montium; Comiti
Veldensi, Spanheimij, Markiae & Ravvensburgi;
Domino in Ravvenstein;

S.æ Reg: Maj: statis Regnorumq; Sueciae Exercituum
& Status Militaris, per Germaniam, Duci
GENERALISSIMO.

*Domino & Principi meo Clementissimo; Pacis Vindici
Dic. Assertori felicissimo, composita, per tot lustra in Ger-
mania visera horribiliter servientia, arma; sanguinolent-
os cruoris fontes occlusos, restitutam Christiano orbi tran-
quillitatem, redditam suis Patriam, Patria suos; humilimo
affectu gratulor; Felicissimumq; Ejus Serenitati, post tot æ-
ternitate dignissima trophæa, in Patriam reditum submissâ
animi devotione precor.*

Ovo m's mor.

CAROLE-GUSTAVE; En quantorum nomina Regum,
Quem habes. MARUS? Pacis adimplet opus?

Sereniss.

SERENISSIME PRINCEPS;
DOMINE Clementissimè.

Serenus Celsitudinis Tuæ vultus;
mihi, ante Annos tredecim in Pa-
triam reduci, clementissimè exhi-
bitus, Non minus quàm heroicæ vir-
tutes, PIETAS, JUSTITIA,
TEMPERANTIA, FORTI-
TUDO, MAGNIFICENTIA,
MAGNANIMITAS, Principum
quasi propriæ, aliæq; ejus generis,
in hoc Opusculo declaratæ; Quibus
instar syderis fulgens, Orbem paca-
sti, has de moribus dissertationes de-
dicandi fiduciâ fecerunt. Lucu' è
tius quiddam Cœlestis iste in me fa-

A 2

VOT;

vor, & immortalia in gen9 huma-
num merita exigunt. Et aliàs, si
Altissimus annuerit, offeretur. Ac-
cipiant, intereâ clementèr tenuia
hæcce, pacificatrices manus, hu-
milimè confido. DEUS Omnipoten-
s Serenis:^m Celsit: T:^m ingenti
bono Patriæ sospitem restituat!
Majorumq; virtutibus ac meritis,
nec non totius imperij expectatio-
ni haud imparè, quàm diutissimè,
incolumem conservet! ita sup-
plex voveo.

Serenis:^a Celsit:^{nis} T.^a

Humilimus ac æternùm
devotus,

MICHAEL O. WEXIONIUS

Ll. & Pol. Prof. ABOÆ.

Calend. Jan.
1659.

ELENCHUS

Precipuarum Quæstionum hic decisarum.

- D**isp. I. An Ethica pars Philof: & in Scholis proponenda?
Thesi 2. ad 18.
Quodnam verum Ethices Genus, Arsne, an scientia, vel Pru-
dentia? Th. 19. ad 25.
Num Ethica, œconomica & Politica specie differant? Th. 25.
Præstantiorne Philosophia Theor: an practica? Th. 29. & seq.
MANTISSA. An in Practicâ Philof: locum habeat Abstractio?
Disp. II. Deturne in humanis Summum Bonum? Th. 2. ad 14.
In quonam consistat summa felicitas? Th. 14. ad 16.
An voluptas S. B. th. 17. & 18. An habitus virtutis; vel actio?
Th. 19. ad 24.
Num sententia hæc Christiano digna? Th. 24. ad 28.
Boni divisiones quæ? Et malum quid? Th. 28. usq; ad fin.
Disp. III. Virtus unde dicta? th. 2. An in hominè cadat? th. 3. ad 6.
Quid sit virtus? th. 6. Et quæ ejus causa efficiens? Th. 10.
Quotuplices hom: actiones? Th. 11. & c. Virtutis materia
quæ? Th. 15. & seqq.
Affectus quid? quotuplices; & an omnes mali? th. 23. 24. & c.
Forma virtutis quænam? th. 27. Finis quis? thes: 29.
An quicquid ad felicitatem facit virtute pareatur? th. 30.
COROLL: Num virtutes temperamenta sequantur?
Disp. IV. Sitne de PIETATE in Ethicis agendum? th. 2. ad 17.
Pietatis extrema & opposita vitia quænam? th. 18. & 19.
JUSTITIA quid? th. 20. & 22: Quotuplex th. 23. & c.
Quâ proportionè pœnæ infligendæ? th. 27. 28. 29. & c.
An perionarum respectum justitia admittat? th. 35.
Num ulla usura honesta & licita? th. 37. ad finem usq;.
Disp. V. MANSUETUDO sitne virtus? th. 2. 3. 4. & c.
An etiam ante lapsum locum habuerit? th. 6. 7. 8.

Liceat.

Liceatne irasci? th: 9. Et *vindicta* an licita? th: 16, &c.

Verbales injuriæ num tolerandæ? th: 26.

Utrum deterius vitium, lentitudo an iracundiã? th: 29, &c.

An mansuetudo sit virtus homilitica? th: ult.

COROLL: Historia quid, quotuplex, & quomodo discenda?
Quæ causa longævitas Patriarcharum antediluvianorum.

Disp. VI. Fortitudo quid? th: 2, 3, Objectũ & divisiones? th: 4, 6, 7.

An virtus sit? th: 10. Et num in *femina* cadat? th: 13.

Magisne in audendo quàm cavendo fort: eluceat? th: 14.

Mors bellica, adæquatũ, an & alia, fort: objectum? th: 17, 19.

Num Martyres fortes? th: 21. Aut *Αυτοχάριτες*? th: 23, &c.

An mercenarij milites; vel qui disperabundi pugnant, fortes? thesi 26, 27.

In subitaneis periculis major fort: Et an fortis fugiat? th: 28, 30.

Noceatne fortitudo forti; Et An injurias toleret? th: 33, & 35.

An temerario provocatori se sistere sit viri fortis? th: ult.

Disp. VII. Temperantia an peculiaris virtus; quid & quotuplex? thesi: 2, & 4.

Objectum quod; an dolores? An voluptates omnes? th: 6, 8.

Ad quodnam Decal: præcept: hæc virtus referenda? th: 14.

Eritne omnibus eadem cibi & potus mensura? th: 17.

Sintne convivia licita? Et an ulla ebrietas excusabilis? th: 20, & 22, &c.

Num quis invitus inebrietur? Et an in delectu ciborum temperantia consistat? th: 28, & 29.

Lupanaria & choreæ licite nē frequententur? th: 32, & 33.

Num vita hominis temperantiã prolongari possit? th: final.

COROLL: 1. An Vinum ante diluvium usitatum?
2. An omnis historia indubiè vera?

Disp. VIII. Liberalitas quid? An etiam in accipiendo? th: 1, 2, 3.

Objectum quodnam? & an quævis illicita acquisitio sit furtum? th: 12, & 13.

An multa dans pauca dante semper liberalior? th: 16, & 17.

Ali-

Alieno sudore parta dans an liberalis? An & ex alieno donans? th: 18, & 19.

Num cuius mendicanti dandum? Et an omnis dator liberalis? th: 20, & 23.

Prodigi quid? Avaritia quid & usura taxanda? th: 24, & 26.

Deteriorene avaritia an prodigalitas? th: 28.

Magnificentia an specie à liberalitate differat? quid sit; & opposita ejus quænam? th: 29, & 30.

Num in plebejos cadat? th: ult.

COROLL: An Joh. M. sine fundamento Svecos à Magogo deducat?
An Gochi e Scandia seu Scandinavia oriundi?

Disp. IX. Modestia quid? Et an honores appetere licitũ? th: 2, 3, 4.

Academici honores an probandi? Propriane laudes allegandæ? th: 11, 15.

An ambitio, an nimia animi demissio deterior? th: 22, & 23.

Magnanimitas sine virtus? Et an à Modestiã specie differat? thesi: 25, & 30.

Pugnatne Magnanimitas cum Christianã humilitate? th: 36.

Magnanimus an quarumvis injuriarum immemor? th: 37.

Omne in affectu exuat? Et fastus an pusillanimitate turrior? th: 39, & 44.

An magnanimitas magis contemnat, an expetat honores? th: ult.

Disp. X. Homilitica virtutes unde dictæ? & quot sint? th: 1, 2.

An cum quovis convertendum? An monastica vita colenda? th: 3, & 8.

Sintne omne mendacium turpe & vitiosum? th: 10, &c.

An comis reprehendat? Urbanitas quid; & num virtus? th: 27, & 31.

COROLL: 1. Gynecocratia fortissimis populis usitata? 2. In Sardanapalo 3. Monarchia non desinit? 4. Multa à septentrione emigrationes factæ?

Disp. XI. Tabula, & ordo Præceptorum Decalogi th: 2, & 3.

An sola theologia malam concupiscentiam damnet? th: 4.

Semivivus quid? An med; fervet; quotuplex? th: 11, 12, 13, 16.

Conti-

Continentia & temperantia an idem? & an incontinens
sciens peccet? th: 19, & 21.

Incont: iræ an cupiditatis peior? Tolerantiane & fortit.
idem? th: 24, & 27.

Cont: & Toler: an difficiles? An bestiarum cont: & inconti-
nentes? th: 28, & 29.

An homo ad virtutes vel vitia proclivior? th: 31, &c.

COROLL: Suen-Gothica lingua originalis est.

Disp. XII. Heroica virtus quid & an sit? Et num in med: th: 2, 3, 4, 7.

An virtus vel ejus affectio? Specie ne à com: differat? th: 8, & 9.

Num in quavis locum habeat? Et an necessaria? th: 14, & 15.

Puerisne & foeminis contingat? Anne solis pijs? th: 16, 17, 19, 21.

Martyres aut legitimè nati, an & Heroës? th: 23, & 24.

Heroicæ virtutis opposita vitia quæ; Et utrum pejus?
th: 26, 27, & 29.

COROLL: 1. Heroibus sunt periodus. 2. Heroës sæpè gravitèr labuntur. 4. Heroës
militares γυμνασιον οφειδουσι. 4. Non semper Heroum filii noxæ.

Disp. XIII. An de amicitia in Eth: agendum? Quid & quos
tuplex? th: 1, 2, & 4, 5, 6.

Quæ præstantiss? Et an conversatio amic: necessaria? th: 7, 8, 14.

Quot amici colendi? qualesq; magnatum erunt? th: 16, & 17.

An amico maxima bona optanda? th: 18.

Amare an amari præstantius? th: 19.

Potiusne viro bono an amico gratiandum? th: 20.

Iræ an amoris reintegratio sit? th: 24.

Nun: dissolvenda quandoq; amicitia? th: 26.

Cum fortunâ an mutanda? th: 27.

COROLL: 1. Illegit: Anton. pii amoris remedium. 2. Amicitia non
obliviscendum. 3. Opposita amicitia.

PARERG: Leges VVestgothicae in rerum naturâ extrant.

Candidus interpres, quicumq; es candidus, esto.

Aonia, utilia hic multa, Juventus habet.

COLLE.

COLLEGIÏ ETHICI
DISP. I.
DE
PHILOSOPHIÆ MORALIS
CONSTITUTIONE.

Respond. SVENONE PETRI TORELIO VVestrogotho,

THESIS. I.

EXhibuimus antehac Sceleton seu delineationem
Præcticae philosophiae partis communis & propriarum, unde eius-
dem fundamenta, ambitus & præcipua contenta facillè
cognosci possunt: Nunc Controversias paulò altius ex-
pendere, argumenta more Academico, pro & contra,
afferre, quæq; verior sit sententia adductis utrinq; ra-
tionibus solidius stabilire animus est. Modò omnipotens vi-
tam & vires prorogare dignetur.

II. Quoniam igitur tota Philosophia est hominis per-
fectio, veri cognitione, quod Theoreticæ est, & honesta ac
laudabili actione, quod Præctica, eundem perficiens. Acti-
va a Philosophia qua voluntatem dirigit & affectibus moderatur,
in communem partem, quæ ad virtuosam actionem si-
ne habito respectu ad hoc vel illud vitæ genus aut statum
informatur: Et Proprias, quarum altera Oeconomiam, altera
Politiam seu Remp. respicit, subdividi solet: Non im-
meritò quæri solet ac potest; An pars illa communis sive
Generalis Philosophia Activa, quæ Ethica dici consuevit, sit Pars
quædam Philosophia, & in Academicis Universitatibus jure me-
ritoq; proponatur?

III. Quæstio ista duo continet membra, unde & in
duas facillè resolvi potest quæstiones: quarum utramq; declarato
affir. hinc q: qd
videlicet in p
stima.

A

q: An Ethica
sit pars phi
et proponat
in p
in scho ly iure
ac merito.

affirmamus. Priorem sc. quod *Ethica* quæ est prudentia de virtutibus & bonis moribus agens, sit pars Philosophiæ, sic adstruimus atq; confirmamus. *Omnis Entis cognitio sive ad veritatē sive honestatem directā, est Philosophia vel pars Philosophia; sed Ethica est Entis alicujus cognitio ad veritatem & potissimum honestatem directā; Ergo, Ethica est Philosophia seu Philosophia Pars.*

IV. *Maiores propositio istius Syllogismi facile roboratur; Hæc enim, inter alias quā plurimas, solet esse Philosophia descriptio haud contemnenda; philosophia est omnium Entium seu rerum cognitio, quanta scil. natura lumine in hac corruptione obtineri potest. Minor propositio per se clara est: Ethica enim agit de beatitudine, siue bono & quidem summo bono; De animo eiusq; affectibus & horum moderatione, potissimum autem de virtute tanquā præcipuo medio & sufficientissimo instrumento, beatitudinem & felicitatem civilem acquirendi: Quæ omnia Entia esse, & in Entium numero ponenda, nemo nisi qui Philosophia limina, ipsa Prædicamenta, non dum salutaverit, inficias ire poterit. Horum itaq; cognitionem, Ethicam ipsam ex agro Philosophico vix exterminaverit.*

V. *Priori questionis membro sic confirmato, alterum solidè superstruitur & sua sponte hinc dimanat. In Scholis & Universitatibus Academicis tota Encyclopædia sive ambitus Philosophicus honestarum, laudabilium & utilium disciplinarum, sine mutilatione proponendus est. At sine Ethica Philosophia ambitus integer & immutilatus non est; Ergo Ethica etiam in bene constitutis Academicis est proponenda.*

VI. *Majorem stabilit definitio Academicarum; Sunt enim Scholæ universales auctoritate summi magistratus instaurata, ubi omnes licite artes ac disciplinae (qualē Ethicā esse nemo sanè negaverit) proponuntur &c. Minoris veritas priori qua-*

sitionis membro innuitur, si namq; *Philosophia* est omnium Entium cognitio; sequitur sublata vel neglecta aut prætermittā alicujus entis, & quidem haud vilis sed utilissimi cognitione ac tractatione, *Philosophiam* maneam esse mutilatam atq; imperfectam: quod minimè ferendum.

VII. *Quamvis autem hæc sententia satis sufficienter confirmata sit; non pauca tamen nec levia sunt quæ obijci solent, & rationem aliquam dubitandi afferre videntur. I. Quod entia præter evidentem necessitatem, non sint multiplicanda. Iam autem Ethicam peculiarem constituere disciplinam & seorsim tradere nulla evidens necessitas urget; Ergo Ethica non est peculiaris disciplina constituenda & seorsim tradenda. Major est effatum quoddam commune in Scholis passim decantatum & omnium consensu approbatum: Adeoq; facile declarari potest; ut enim necessaria omittens peccat & reprehensionem meritò incurrit; Ita etiam non necessaria & supervacanea ingerens haud leviùs impingit.*

VIII. *Minor operosiori quidem indiget probatione; Confirmari tamen potest hoc argumento. Si omnia ea quæ in Ethicis traduntur & proponi solent, alibi sufficienter explicantur, enodantur atq; edocentur; sequitur certè nullam esse ejusdem necessitatem: Atqui omnia ea quæ inibi proponi solent, alibi sufficienter explicantur, Ergo &c. Major hujus syllogismi est manifesta, si enim alibi sufficienter explicantur, tum certè hic frustra proponuntur. Sed Minorem hujus prosyllogismi videamus; an hoc verum sit sufficienter & legitime alibi exponi omnia ea quæ in Ethicis docentur. Sic autem illud probatum eunt contrariæ sententiæ assertores.*

IX. *I. In Ethicis agitur de summo bono, felicitate & beatitudine: Atqui de his iisdem exactissimè, de vero*

anthe officina
de ethica
et philosophia
dia hola, sive
ambitus philo-
sophici & honesta-
rum, laudabilium
et utilium discipli-
narum, sine mutilatione
proponendus est.

obiectio
1
2

nimirum & summo bono, felicitate & beatitudine in *sacra Theologia* agitur, Ergo frustra de eadem in *Philosophia* & seorsim in *Ethicis* agitur. 2. Explicant *Ethici* nonnulla de anima, ejusq; facultatibus & affectibus, quæ omnia ad physicum spectant forum, & inibi sufficienter eventilantur. 3. de actionibus humanis earumq; differentiis spontaneo & invito, libertate & coactione, iuris aut facti ignorantia, deliberatione &c. etiam solliciti sunt *Ethici*: Sed hæc omnia dilucidè in *Iurisprudentiâ* declarantur, uti ex ff. libris & librorum scriptis satis superq; constat. 4. de virtute, quæ in *Ethicis* utramq; paginam facit, in *sacris literis* & *Theologia* sufficientissimè agitur. Ergo omnia ista in *Ethicis* seorsim proponere supervacaneum est.

X. Non certè adeo levia hæc videntur, unde & graves & eruditos viros permoverunt. Salvo tamen semper cordatorum iudicio ut liberè mentem nostram excutiamus, non videntur hæc tantum esse momenti, ut à priori sententia ad huc dimoveant, & hiatus aliquem seu mutilationem in circo Philosophico admittamus. Ad *Primum* itaq; arg. cont. in The. 9. positum *Resp.* adhibita *Distinctio*: inter *Beatitudinem*, bonum & felicitatem civilem seu *Politica* & *spiritualem* sive æternam. De hac *Theologia* potissimè agit; de illa verò etiam *Philosophia*, & quidem *primario*. Quamvis autem regeri queat, illum qui *spiritualem* assequi possit *beatitudinem* & æternam; Civilem satis obtinuisse, neq; de eadem ulterius laborandum. Non ideò tamen negari potest aliàs esse *Discipline* & facultatis de *spirituali* *Principaliter* agere: alius autem de *civili* *pertractare*. Sic ephippium vel frænum qui habet, sibi etiam fibulas habet; sine his enim illud absolutum esse nequit. Alius tamen est artis fibulas, aliàs verò artis ephippium & frænum præparare: Ita qui *virtutes* & *beatitudinem* habet *Theologicas*, *Ethicis* destitui nequit. *Alia* tamen *disciplina* & *facultas* de *beatitudine* & *virtute civili*, alia de *spirituali*, tanquàm in proprio foro, agat necessum est. Atq; ita primo arg. satisfactum. II. Ad

XI. Ad *secundum* arg. facilior adhuc est *responsio*. Agit nimirum de anima ejusq; facultatibus & affectibus *Physica* sive *Physicus*; Sed alio *considerandi* modo, qui *disciplinas*, ne dum *facultates* *diversas* ostendere *conseruit*. Agit *Physicus*, sed tantum *Scientificè*: id est, cognoscendi gratiâ, ut sciatur exactè quid sit homo, ejusq; pars nobilior: quot & quænam *facultates*, quid *affectus*. *Ethicus* autem non tam sciendi quàm dirigendi & ordinandi causâ; ut sciamus quomodo *intellectus* *informandus*, *voluntas* *dirigenda* & *affectus* *cobibendi* & *refranandi*. Qua ratione vis *secundi* arg. tota concidit atq; enervatur.

XII. *Tertia* *obsectio* dicit in *Iurisprudentiâ* explicari naturam actionum humanarum; quid sit *spontaneum*, *invitum*, *actio mixta*, *ignorantia iuris* & *facti* &c. *Resp.* *Minorem* simpliciter *negando*. Nusquam enim in *tota Iurisprudentiâ*, tanquam in proprio foro & sede hi termini explicantur; sed ut antea noti & explicati subinde quidem assumuntur & sæpè occurrunt: deq; iisdem *integri sunt tituli* utpote ff. de *iuris* & *facti ignorantia*, & similes: de *actionibus*, sed alio sensu. Verùm hic antea expositi præsupponuntur: unde tritum: ubi desinit *Ethicus*, ibi incipit *Ictus*. Hinc etiam *Golius* in *Prolegom. Ethicorum*, inter alias utilitates docet esse, ut fontes *iuris* *studiosis* aperiant. *Conf. D. Ion. Mag. Wes. Phil. civ. part. prior. Disp. 9.* Ex quibus huic *obsectio* abundè satisfiet.

XIII. *Quartum* *obsectulum*, quod *virtutes* à *Theologia* sufficientissimè explicari *obijcit*, sic amolitur. *Theologia* equidem quomodo *virtus colenda* & *exercenda* sit *planissimè* *commonstrat* & *sufficientissimè* *edocet*: Interim quæ *virtutis* in genere vel hujus aut illius, in specie sit *natura*, *definitio* & *distinctio* non edisserit aut discutit; sed hoc ipsum suo foro relinquit. Unde & diligenter no-

hui di hui
obie ctio zia
in iuris.
pnde uia
Explicari tam
actionum h
manay: p
q p p p p
e h o g a b

tandum duplex illud virtutes docendi genus: Dogmaticum & Paraneticum: illud Philosophis præsertim Peripateticis: hoc sacris vaticibus maximè familiare.

XIV. At regeri potest. Si Paraneticum virtutem docendi genus benè perspectum, i.e. Si virtutem ex animo diligere, eamq; quoad humana fert infirmitas, colere quis didicerit: Dogmaticum illud, quod virtutis essentiam definitione explicat, non magnoperè necessarium, neq; requirendum esse. Ethices enim finis non cognitio sed actio.

XV. Resp. Distingr. endo inter Vulgus & ex professo Literatos: illis quidem suffecerit monita in promptu habere ex sacris literis alijsq; bonis authoribus deprompta, quæ honestatem sequi urgeant. Doctis verò & literatis, si modò hunc titulum honorificè tueri velint, etiam necessarium fuerit de virtutum essentia, natura & differentijs paulò altius differere atq; disquirere. Illis igitur Ethica isthæc institutio, secundum quid, his verò absolutè necessaria erit.

XVI. Obijci præterea solet ex sacris literis 2. Tim. c. 3. v. 16. Quod omnis Scriptura divinitus inspirata sit utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iustitia &c.

XVII. Sed Resp. ex ipso textu verè antecedenti 15. quod sacræ literæ eruditum reddant ad salutem, scil. æternam per fidem, quæ est in Christo Iesu. Quamvis enim hoc modo, Ethica hominem non informet, ad salutem videl. æternam (fatendum enim in collatione ad sacras paginas doctrinam hanc imperfectiorem esse) suâ tamen utilitate in civili vita non caret. Nam I. Seipsum cognoscere docet, quousq; videl. naturali lumine & facultate progreditur. 2. Cum alijs conversari. 3. Theologis secundæ tabulæ exempla suppeditat. Et 4. deniq; Juris studiosis terminos explicat & scaturigines aperit.

Unde partem hanc Philosophiæ Practicæ generaliorems

raliorem seu Ethicam Philosophiæ partem esse, meritoq; in Scholis publicis proponi non sine ratione asserimus.

XIIX. Cùm iam satis dilucidè exposita sit controversia an sit? breviter etiam disputationes nobiliores circa quæstionem quid sit Philosophia Moralis, enucleemus.

XIX. Hic primò sese offert communis naturæ, i.e. generis indagatio. Ubi sicco, quod dicitur pede, absurdiores præterimus opiniones: Anne per Scientiam vel artem ut genus legitimum sit definienda? Ultraq; enim, si termini in strictiori & proprio, uti à Philosophis fieri decet, significatu accipiantur, suam mox prodit imbecillitatem. Prior, quod Ethica circa necessaria, immutabilia & cognitione saltem apprehendenda non versetur, nec in nuda acquiescat speculatione, quæ omnia tamen Scientiæ propria sunt. Posterior, quia artis pressè sic dictæ est efficere, non habito ad motus animi, quæ operantem comitantur & occupant, respectu; Et artificem constituere ac denominare: quæ omnia Ethicæ aut practicæ Philosophiæ minimè congruere satis manifestum est.

XX. Inter accuratiores etiam controvertitur, an per prudentiam ut genus definiri debeat? Negant non ignobiles Philosophi: 1. quod totum partis genus esse nequeant. Sic enim caput, manum &c. non corpus, sed partem corporis definimus. Atqui prudentia est totum, Ethica & politica sunt partes ejusdem totius, Ergò Ethica vel politica per prudentiam ut verum genus definiri non potest. 2. Omne genus legitimum de pluribus aptum natum est predicari speciebus: Sed prudentia de pluribus speciebus sive specie distinctis disciplinis predicari apta nata non est, siquidem Ethica & politica non tam specie distinctæ sunt disciplinæ (ut mox videbimus)

Communis
natura
indagatio.

An per
prudentiam
definiri
possit.

mus)quàm unius eiusdemq; contradistinctæ partes.
Ergò prudentia Ethica & Politica legitimum genus esse non potest.

XXI. Haud equidem diffitendum hosce arietes omni effectu non destitui, sed ansam dubitandi facile suggerere. Siquidem tamen minimè deest quod reponi possit, receptæ sententiæ adhuc stamus & non minus commodè Ethicâ & politicam p prudentiam quàm partem Prudentiæ sive Philosophiæ Practicæ definiri defendimus.

XXII. *Genus enim est quòd de pluribus specie differenti- bus prædicatur in questione quid est: sive totum partibus Essentiali, ut omnium Logicorum calculo constat: Sed prudentia de Ethicâ Politica & pluribus in quæstione quod est, prædicari potest (prout ex refutatione secundæ obiectionis constabit) atq; sic est totum partibus essentiali; E. prudentia est Ethica & Politica legitimum genus.*

XXIII. Ad contraria arg. breviter resp. Ad 1. majorem propositionem non esse simpliciter veram, nisi restringatur ad totum integrale, quod continet plura aliq; realiter constituentia per modum continuationis, ut in ligno, arca, tecto, parietibus, fundamento & allatis exemplis alijsq; partibus similaribus & dissimilaribus. Tale autem totum disciplinæ Practicæ, pressè loquendo, non sunt: Quamvis enim prudentia cum toto integrali analogiam aliquam habeat, strictè tamen totum integrale dici nequit, cum omne integrum, propriè ita dictum, sit corpus. Quin & quòd non minori jure universale totum appellatur; cum plures contineat sub se partes subjectivas, philosophiam nempe moralem, Iuris prudentiam, &c: de quibus prædicari potest: ideoq; non injuriâ genus indigitatur. Genus autem est totum respectu specierum; quarum partium

tium utiq; genus est & rectè dicitur, atq; sic labefactata est maior propositio.

XXIV. Ad alterum jam etiam ex parte responsum est. Et præterquam quod aptitudo juxta quosdam suffecerit (ut si plures essent disciplinæ, de quibus prædicaretur, iis quoq; congrueret) ad constituendum universale, unde & Solem, Lunam, Martem, Phanicem etiam universalia dicunt, quæ tamen de pluribus actu non prædicantur. Ulterius resp. Negando min. seu Assumpt: prudentia enim de Philos. Practicâ, Ethicâ, Oeconomâ, Politicâ, Iuris prudentiâ & Historicâ, ut quibusdam placet, in casu recto prædicari potest. Namq; non incommodè (nec grammaticè nec Logicè nec Philosophicè) dici potest; Ethica est prudentia; Ethicus est prudens; Politica est prudentia &c: Si non totalis, attamen partialis, quod sufficit. Ergò prudentia est legitimum Ethica genus. quod erat probandum.

XXV. An verò Ethica, Politica & Oeconomia specie distincta sint disciplina non minus inter eruditos controversatur. Pro affirmativa sic argumentari licet: Quæcunq; disciplinæ differunt Objectis, finibus & medijs, illæ specie inter se distinguuntur; Atq; Ethica, Politica & Oeconomica, objectis, finibus & medijs inter se differunt, Ergò specie dist. Maj. est clarissima: ex hisce enim potissimum disciplinarum discrimen desumi solet. Min. prob. Objectum enim Ethices sunt actiones humane; Politices resp. seu Politia, Oeconomices familia. Ethices finis est honestas & beatitudo. Politices, felix reip: status; Oeconomices, divitiæ & augmentum rei familiaris. Media in Ethicis sunt virtutes Ethicæ: In Politicis, virtutes Politica & officia magistratus ac subditorum; In Oeconomicis, munera patriæ familias & reliquorum familiarium: quæ omnia distinctissima esse patet.

XXVI. Verum resp. *Minoris* sive *Assumpti*: probationem esse insufficientem: Eadem enim *actiones humana* & ipse *homo*; quatenus feliciter in societate degendum, est *objectum*: In *Ethicis* sine respectu ad certum vite genus: In *Politicis* ratione reip. In *Oeconomicis* ratione felicitatis status. Idem finis nimirum *beatitudo* seu *felicitas*. Neq. n. de alio fine in *Politicis* vel *Oeconomicis* agitur: sed generalia salte applicantur. Neq. divitiæ tanti sunt, ut à Philosopho, nedum Christiano, pro ultimo fine haberi debeant: Intermedius quidem finis, & virtutum instrumenta quin haberi queant, nihil prohibet. Ita & eadem occurrunt & adhibenda sunt media, nimirum *virtutes*. Eadem enim præcepta *Temperantia*, *fortitudinis*, *justitia*, & *liberalitatis* &c. quæ in parte communi seu *Ethica* proponuntur, in *Politica* deinde & *Oeconomica* etiam servantur, & ad *speciales casus* accommodantur. Unde hæ nihil aliud quam *specialis Ethica* dici possunt.

XXVII. Firmius itaq; pro negativa sic concluditur: *Quæcumq; partes philosophiæ seu disciplina idem habent, objectum, eadem media & eundem finem, speciè inter se non distinguuntur*: Atqui *Ethica*, *Politica* & *Oeconomica* idem habent objectum, media & finem: Ergo. Major est clara & antea probata. Minor etiam ex parte declarata. Et fusius facile deducitur: Idem est *objectum* nimirum *homo* civili beatitudine imbuendus; quò omnia quæcumq; in *Practica Philosophia* occurrunt, tanquam ad scopum collimant & veluti ad centrū referuntur; in *Ethicis* generaliter, in *Politicis* & *Oeconomis*: *specialius* & *applicativè*. Media etiam eadem esse præcedenti thesi 26. probatum; leges enim quæ in *Politicis* passim allegantur, nihil sunt aliud quam *virtutes armatae*. Finem vero eundem esse iam quoq; ostensum & satis patet. Idem namq; est *bonum civitatis* & *singulorum hominum*.
Quip-

Quippe quod privatim *honestum* & *utile*; id etiam in laudabili reip. statu *publicè*: & vice versa. Nullam proinde specificam inter hæc partes differentiam haberi dispalescit; Sed ut *communem* sive *generaliorè* & *propriam* sive *specialiorè* partes saltem differre asserimus. Et tantum etiam de hac quaestione.

XXVIII. *Methodum* quod attinet quæ *Practica Philosophia* tradenda ac proponenda, satis prolixè & accuratè egerunt *Piccolomineus* in *comite* suo *Politico* eidemq; adversarius *Zabarella* & alij sequaces. Nostram sententiam in *fasciculo controversiarum* jam antehac lect. 1. memb. 1. q. 12. aperuimus; quam etiamnum tuemur. Neq; illis obstrepimus qui perpetuam methodi legem esse docent, ut à *generalioribus* ad *specialiora*, à *notioribus* ad *ignotiora*, semper procedatur.

XXIX. *Coronidis* loco, ut qualis sit *activa Philosophia* exactius pensitetur, de eadem ad collationem *Germanæ* suæ, *Theoretica*, *præstantiæ* & *nobilitate* aliqua adferri deberent: Sed etiam antea hic quodammodo satisfecisse videmus. Cir. memb. 1. Sect. 1. fascic. contr. q. 8. Nisi forte aliqua eorum ad contradi-centium argumenta reponenda censeantur: quæ breviter hæc sunt.

XXX. Oggeritur à non nemine: 1. *Contra regimen* & *imperium Practicæ philosophiæ, distinguendo inter imperare Theoreticè, & imperare pro eâ*. *Distinctio* quidem satis trita: sed hoc loco penitus yana. Equis enim ita rerum est imperitus & utriusq; vel alterutrius *Philosophiæ partis* ignarus, ut nesciat *Politicam* non modò *pro Theoreticè*, i. e. in ejus tutelam, defensionem ac protectionem (quod haud parum etiam ad præstantiam facit:) Verum quoq; ipsi *Theoria* imperare: quatenus videlicet *Metaphysica speculationes* in rep. utiles aut ferendæ; quæ *disciplina mathematica* & quousq; *politice* confundant: Quod qui ignorat, constitutiones sive lls. nostras.

Academicas inspiciat: quæ certè non ex *Theoretica* Philosophia sed *politica principijs* educæ & extructæ sunt. Et quis nescit Arist: ante tot secula Politicam maximè architectonicam disciplinam appellasse. Quemadmodum igitur Architectus, camentarius, fabricis, cæterisque operariis munia iniungit, & quid faciendum ac quousq; progrediendum præscribit; Ita etiam *Practica Philosophia Theoretica*.

Quod verò aliqua etiam *Theoreticæ* cognitio requiratur ad hoc imperium exercendum, nihil quicquam impedit: Est enim illa cognitio hæc in parte prorsus *ministerialis*, quatenus politico ad finem suum obtinendum infervit.

XXXI. 2. Adversus usum & utilitatem, unde præstantia rectè confirmatur, sic excipitur. *Utilius non semper est præstantius; sed saltem in genere utilium.* Alia enim sunt quæ usus gratiâ, alia quæ propter præstantiam & nobilitatem suam expetuntur. Quæ distinctio in Aristotele quidem fundamentum habet: an verò etiâ in *sacro codice*? dubitatur: Ubi omne quodcumq; à Deo creatum est, bonum dicitur; per bonum verò non præstans tantum & nobile intelligitur, sed *hominum quoq; usus aptum, cuius gratiâ omnia creata sunt.* Quin & quod, *pietas ad omnia utilis* dicitur. Tim. 4. 8. Et scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum &c.

2. Tim. 3. 16. Equamnam ergò nobis exhibent Philos: *Theoreticam*, quæ utilis dici non mereatur? Et ita divina sit ut omnem respuat utilitatem? quam faciunt ipsam, diviniorem ipsa pietate & Dei verbo. Apage eiusmodi vanitatem. Quicquid igitur *utilius* id etiam *præstantius*; saltem quâ istam utilitatem, licet non aliis per omnia.

XXXII. Reberat quis subsumendo: *Ferrum est auro utilius, quoniam plura inde instrumenta in Oeconomia; vomis securis, culter, frænam &c.* fieri possunt: Ergò ferrum est auro præstantius & nobilius. *Conclusio hæc est absurda: Ergò & alterutra præmissarum.* Non Minor quæ

quæ jam inductione probata & ulterius facile probari potest: Ergò Major: quæ fuit nostra in *Thesi proxime præcedenti.*

XXXIII. Sed Resp. 1. Propositionem nostram non dicere simpliciter quicquid utilius, id etiam præstantius & nobilius *absolutè* & per omnia; sed saltem *quâ istam utilitatem*: Et sic etiâ totum argumentum concedi potest. 2. Resp. neq; *minorem* sive assumptionem sufficienter probatam, nec satis probari posse. Quamvis enim *aurum* non sit utile ad *vomeres, securas, vectes, ferras* &c: conficiendas ut inde tanquam ex materia fiant: utile tamen est & valet ad omnia ista comparandum: Nullum enim est vel excogitari potest instrumentum quod auro non acquiratur. Quæ certe utilitas, ferri utilitate minor haud dicenda. Utile præterea est aurum, ut inde annuli, torques, cimmelia, coronæ fabricentur; auro argentum aliaq; deaurantur: auro pingitur: aurum in medicinâ adhibetur: Ex auro optima moneta cuditur &c: quibus omnibus usibus & similibus aurum ferro longè præpoderat. Quid sanitate utilius? Quid sanitate nobilius? & ita consequenter. Proinde non immeritò *Practicam Philosophiam* ratione *utilitatis* speculativæ præferendâ, & *nobiliorem* statuimus.

XXXIV. Quod obijci solet: Activum Philosophum omnem *objecti sui & finis*, nimiram *S. Boni* cognitionem ex *Methaphysicâ* mutuari; vanius est quàm ut refutatione indigeat. Ubi enim in *Methaphysicis* de homine vel actionibus humanis distinctè agitur? Miser iste practicus Philosophus qui a. iam & distinctiorem earum non hauserit cognitionem. De bono quidem agunt *Methaphysici*, sed transcendentatè tantum, explicando terminum hunc in sua mâ latitudine suâ & abstractè. *Specialem S. boni* practici tractationem *Phil. Pract.* relinquere tenentur. Unde immeritò dicitur *practicum* omnem *objecti & finis sui* cognitionem à *methaphysico* accipere. Et Quotnam sunt optimi Politici, qui *methaphysicam* pro monstro habent?

XXXV. Obijcitur etiam, ut & hoc obiter tangamus, contemplatione nos propius ad divinam naturam & vitam eternam accedere. Sed utrumq; non sine jactura veritatis? Quis enim nescit damnatos Spiritus, qui etiam a scientia qua pollent demones dicuntur, Entia omnia satis accuratè contemplari? Honestè verò & laudabiliter agere solus homo cum Sanctis Angelis & creatore commune habet. Quin etiam in futura vita non omnis actio cessabit. Nam uti Thom. ex August. loquitur; ibi erit prudentia sine ullo periculo erroris; fortitudo sine molestia tolerandorum malorum; Temperantia sine repugnatione libidinis. Ut prudentia sit, nullum bonum Deo praponere vel æquare; Temperantia, nullo affectu noxii delectari; Fortitudinis, Deo firmissimè adherere; Iustitia eidem subditum esse &c.

XXXVI. Et deniq; oggeritur falsam opinionem in Philosophia Theoretica, esse seditione deteriorem, (quod profectò ridiculum) atq; sic Theoria, cujus contrarium est majus malum praxi erit melior! Nam quod infertur horrendam opinionem; de Trinitate Personarum S. S. divinitatis dubitandam esse, seditione deteriorem esse; id quidem in dubium vocare non est necesse. At ostendatur vel probetur sufficienter hic aut ullus ex reliquis fidei articulis è fundamentis Philosophia Theoretica. Fallit profectò & fallitur, qui id se posse sentit. Ex sacris fontibus ista deduci volunt; qui cum Philosophia minimè confundendi. Contemplativus autem Philosophus, quæ talis, de aliis sollicitus est opinionibus: An nimirum attributa Esq; differant realiter ab ipso Ente? An orbis cœlestes sint reales? ignis sub concavo Lunæ? An detur quadratura circuli? An privatio sit principium? an terra moveatur? & similibus. Quis jam periculosius credat ejusmodi aliquam opinionem fovere & spargere in Repub. (quod est Philosophi Theoretici) quam si magistratus & subditi de virtutibus suis & officijs malè informati, in vitijs voluntentur & officium negligant? se invicem opprimant? &c: quæ ex defectu bonorum politicorum consequuntur. Sed desino, in remanifestissimis pluribus urget. Sapienti enim satis.

Man.

MANTISSA.

In speculativâ quidem Philosophiâ abstractio illa triplex à materiâ potissimum attenditur. Nihilominus tamen qui in Practicâ etiam aliquam abstractionem, (quatenus hic non primariò de hujus vel illius temperantiâ, frugalitate, fortitudine justitiæ &c. agitur: Sed de justitiâ in genere & abstractè) ab individuis dari asseruerit, haud absurdus fuerit.

SOLI DEO GLORIA.

Ornatissimo Dn. RESPONENTI
DN. SVENONI PETRI TORELIO VVE.
STROGOTHO, Bonarum in hac Acad. artium studiofissimo.

Fasciculus varijs constans ex floribus horti,
Quàm si uno constet, plus recreare solet,
Atq; oculos atq; olfactum: experientia testis.
Hinc olitor, misto ferta colore parat.
Nemo ignorat: apes varijs ex floribus arte
Mirandâ, efficiunt dulcia mella, favos,
Hæc tuas dum volvo theses, dilecte Toreli,
Næ referunt, vario ex gramine fasciculum.

Honoris & amoris ergo
L. Mq.

ÆSCHILLUS PETRÆUS D.
Orna.

Ornatissimo & Politissimo Juveni,
DN. SVENONI TORELIO, artium humaniorum Cul-
tori indefesso, amico & discipulo per dilecto, doctè de Ethices
constitutione disputanti.

Ingenium Vegetum, SVENO, moresq; pudicos
Doctrinæ cultum laudo, Polite, tuum.
Dum Logici volvis perplexa volumina Scripi,
Ut valeas dubios Solvere ritè nodos.
Scrutaris solers causas rerumq; latentes
Ingenij mirâ dexteritate tui.
Excolis egregiè blandæ modulamina linguæ
Ut fingas syavi verba diferta sono.
Iustillas animo docili præceptaq; morum
Ut præsens scriptum monstrat abundè satis
Hic mihi conatus placet, atq; placebit hic ausus
Imprimis patri, quem reverere, Pio.
Pergito sic porrò cœptis insistere tantis
Et merito Phœbi gratus amicus eris.

Honoris & amoris ergò adiecit
NICOLAUS NYCOP.
Log & Poef. Prof.

SVENO PETRI TORELII

Per Anag.

POLITUS TU SENI ORE RE.
Impleidum decus & cor amabile, doctè TORELI,
Et dulcis patriæ flosq; decusq; tua.
Vis te collaudem? Non: Laudat te tua virtus:
Doctrina exornat, perpolit atq; bea.
Ethica quæ Juvenis potis est præcepta tenere?
Magnus Aristoteles postulat ecce senem!
Annis es iuvenis sed mente senex gravis esto:
Respondent vitæ dogmata namq; tua.
Ethicus ORE & RE sic diceris, arte POLITUS,
Hincq; SENI fies fida eolumna patri.

Necessario suo animitus ita gratulabatur
IOHANNES S. VVASSENIUS VV.G.

COLLEGI ETHICI
DISP. II.
MORUM SEU ACTIONUM HUMANA-
NARUM ULTIMO FINE;
id est:
SUMMO BONO

Respond: JACOBO PETRI CHRONANDRO VVestro Gotho
THESIS I.

Quandoquidem tota hæc philosophiæ pars actionem
aliquam respicit, quæ semper scopum ac finem que-
dam propositum habet, aut certè habere debet. Stultus
enim est qui actionem nullius rei gratiâ suscipit. De
fine igitur actionum humanarum ultimo & SUMMO,
uti vulgariter appellatur, BONO, Beatitudine seu felici-
tate, hic non nihil differendum erit; ut hoc perspecto,
media eò tendentia, ipsas VIRTUTES, tanto majori
studio indagemus, meliùs & accuratiùs pernoscamus.

II. Esse autem aliquem humanarum actio-
num finem; haud difficile probatu: Et jam ratione
non levi stabilitum esse videtur. Cum nihil frustra fi-
at. Sicut namq; in & ab ipsa natura nihil gratis susci-
pitur; Ita & hominum vix ullus, planè non amens, adeo
stupidus, ut absq; certâ intentione & fine quicquam ag-
grediatur, prout ex particularibus actionibus patet.
Et si vel infantem iam fari incipientem quare hoc vel illud agat interrogas, a-
liquem certè scopum prætendet.

III. Si igitur dantur actionum fines prout jam ex alla-
tis

Tota hæc pars
pars actionem
aliquam respicit.

et ratio
dicitur a
particularibus
actionibus

et ratio
dicitur a
particularibus
actionibus

phos convenit, & deinceps patebit in perfecta operatione secundum virtutem optimam & perfectissimam in vita perfecta consistit; *Arl. 1. Eth. c. 7. Atqui nullus hominum in hac vita reperitur qui perfectissima virtute pollet, vitâq; omnimodè perfectâ gaudet; Nullus igitur felicitate præditus invenietur.* Sublata enim causa effectum quoq; tolli necesse est. Perfectam verò virtutem humana infirmitas impedit; Quæ etiam cum multis aliis defectibus summi boni fruitionem avertunt.

VIII Et deniq; cum de S. Boni essentiâ, quidnam illa sit & in quonam consistat, tot, tam diversa, tam discrepantes tamq; absurda passim sint opiniones, vanum esse videtur S. aliquid B. in hac vitâ statuere. *Si enim manifestum esset summum Bonum dari, cur non facile inter eruditos præsertim de eo conveniret? Sed de eo minime convenit (prout infra latius diducetur) Nullum proinde S. B. aut felicitatem in hoc mundo esse verosimilius videtur.*

Atq; hæc sunt præcipuæ rationes quibus S. B. negare & ex hoc mundo exterminare adversarij conari solent.

IX. *Sed conantur saltem, at frustra (quemadmodum etiam olim Democritus, Leucippus & Epicurus omnem finalem causam è naturâ sublata iverunt teste Arist. 2. phys. c. 8.)* Nam Resp. Sed breviter ad allata argumenta. In prima ratione duplex deprehenditur cum primis paralogismus: *Prior à dicto secundum quid ad dictum simpliciter: posterior, accidentis.* Homo namq; in hoc statu peccati, vel respectu corporis quod corruptibile est, vel respectu animæ, quæ immortalis, consideratur: Illud varijs afflictionibus & fortunæ casibus obnoxium est; hæc verò quosvis iniquæ fortis insultus patienter fortiterq; perferendo & ab honestatis tramite nusquam discedens beatitudine suâ perfruitur. *Conf. Epictet. Enchirid. c. 1. & seqq.* Deinde sublatis accidentibus & instrumentis quibusdam summi Boni, quæ ad splendorem tantum faciunt; Essentia nihil

hilominus felicitatis salva manere potest. Addatur insuper, de quo etiam infra, summam in hac vitâ miseriam relative dici, respectu omnimodæ beatitudinis & æternæ.

X. In secundo argumento *Solon* cum vulgo loquitur de bonis tantummodo externis, corporis & fortune, quæ mutationibus objecta sunt. Non de internis animi scilicet, ut pote virtutibus & earum exercitijs. Est itaq; Elenchus oppositorum dum non opponenda opponuntur, ut satis patet. Alias enim si omnimodè negetur beatos esse in hac vitâ qui post mortem denum civiliter felices fuisse verè dicuntur, opinio ista seipsam refellit. Præteritum quippe semper præsupponit præsens. Quod inter alia fufius ab Arist. 1. Eth. c. 10. demonstratur.

XI. Ad 3tiam objectionis ex sacro codice petite solutionem, notanda distinctio inter beatitudinem seu felicitatem divinam, cælestem, Theologicam sive spiritualè de quâ Joh. 17. v. 3. quam Dei fruitionem Scalig. vocat, Et humanam mortalem seu civilem, quæ industriâ & humanis viribus acquiri potest. Illam non nisi in specie inveniri cum Apost. Rom. 8. 24. fatemur. Hanc verò etiam in hac vitâ obtineri & inveniri posse asserimus. Addere etiam hoc loco licuerit; summam in hoc mundo miseriam vocari in collatione ad beatitudinem istam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, neq; in cor & imaginationem hominis ascendit 1. cor. 2. v. 9. & Esai. 64. v. 4.

XII. Ut 4to argum. contrar. satis fiat, observ. dist. inter summi Boni essentiâ & existentiam: Essentia est actus quo secundum se intelligitur, juxta speciem sive communem naturam, quæ definitione exprimitur. Existentia verò quo res extra animum subsistit: id est actu existit, & in singularibus sive individuis invenitur. *Conf. fascic. contr. Eth. sect. 1. memb. 2. Quest. 11. & ult.* Reperitur S. B. in specie humana quoad essentiâ; licet difficulter in

Angustia
à dicto
opinionum

Responsum ad
argum. in
opinionem
duplex & denique
dicto paralogismus

Resolutio
3ti argum.

non de ju:
ternis

Resolutio
3ti argum.

Resolutio
4ti argum.

individuis est quoad existentiam. Neq; enim cum perfectis hominibus pleneq; sapientibus versamur: Sed bene nobiscum agitur si aliqua virtutis species appareat. Cic. in offic. Rara quippe virtus perfecta; ideoq; cara. Quod ejusdem essentiam non imminuit sed innuit. Aliqua autem individua humana civiliter etiam felicia inveniri, exempla *Abrahami, Jacobi, Iosephi, Davidis, Gustavi M. &c.* Et heroum quorundam nostri temporis evincunt.

XIII. Ad 5. tam instantiam, præter vulgatum; *Errantium multitudinem nullum errori patrociniū parere:* Resp. invertendo argumentum: *Si diverse sunt hominum literatorum, doctorum & cordatorum de hominis in mundo felicitate opiniones, in quonam consistat; sequitur eam aliquid esse.* Alias enim prorsus frustranea esset omnis de eadem disceptatio. Quin potius dissensus ejusmodi rei nobilitatem & excellentiam arguit; quam non istæ de vulgo anima, sed sapientissimi quique saltem assequuntur. Atq; sic constat aliquam etiam in hoc mundo Beatitudinem & felicitatem dari.

XIV. In quam autem re, felicitas illa consistat, inter omnes nec prisca seculis convenerat, nec cunctis adhuc planè idem est iudicium atq; imaginatio. Epicurum & diotis & factis bestialem ac voluptuariam vitam optimam & felicissimam tenuisse multorum constans est opinio. *Æschylus* philosophus & Poëta, primus Tragœdiarū inventor, in dormiendo summam posuit felicitatem; qd alto immeriti sopori nec corporis dolores nec animi perturbationes sentiant. Sed ipse ad paludem mœotidem stertens à lepore, quem caveâ fictili inclusum aquila in sublime extulit, decedente confuso cranio expiravit. *Pindarus* in vacuitate dolorum corporis, molitie & delitijs beatitudinis apicem fixisse ferunt. *Zenonem* philosophum in luxuria & victoria. *Anacharsidem* in vino & i & ulciscenda injuria immerenti illata S. B. reputasse. Cui consonat illud Poëtæ

Est vindicta bonum, quo non jucundius ullum.

XV. *Sarmatarum* gens hujus vitæ felicitatem ita uti vino ingurgitari, exsaturari & impleri. *Corinthij* dies non festos, ludendo consumere, pro summâ felicitate habuerunt. *Crates* philolophus in prospera navigatione. Nimirum periculis defunctum & portum attingentem felicissimum judicavit. *Stilpo* in amplitudine potentia: *Simonides* in gratiâ apud cives: *Architas* philos. in victoriâ ex prælio reportatâ: *Gorgias* philos. in audiendis rebus jucundis: *Chrysippus* philolophus: in splendidis adificijs extruendis summam felicitatem posuit. *Antisthenes* in famâ post mortem superstitite: *Euripides* in formosa uxore. *Sophocles* in liberis patri succedentibus. *Palemon* in Eloquentia. *Theomistocles* in generis nobilitate: *Aristides* in corporalium bonorū abundantia; ut & *Heraclit* in thessaurorū possessione. Quæ omnia Horolog. princip. Lib. 1. c. 40. plenius refert: magnam partem irrefutatione quàm refutatione digniora.

XVI. Quid præterea de præcipuis & maximè præ eminentibus circa hanc materiam opinionibus tenendum; videlicet vel eorum qui in voluptate & delitijs, vel qui in honore & nobilitate; vel in divitijs &c: summam felicitatem esse volunt; ante hac in fascic. contr. Eth. compendiosè & sufficienter expressum est. Et philosophus. i. Eth. Nichom. cap. priorib' aliq; ex eo uberius declarant.

XVII. Pro voluptate cum *Eudoxo* pugnant, ut id adhuc obiter notemus, inter alia sic obijcere solent: *Ad quod naturali inclinatione ferimur, toto nisu contendimus, illud ipsum potissimum est noster finis & S. B. atqui ad voluptatem omnes magno impetu ferimur.* Sicut è contra dolorem fugimus & virtuti non sine difficultate litamus: Ergo.

XVIII. Sed hoc & similia (quæ apud *Heider* part. 2. philosoph. moral. pag. 05. & seqq. videlicet) facile diluuntur, adhibita distinctione fascic. contr. Eth. sect. 1. m. emb. 2. 9. 8. sic ap-

Sarmatarum
gens, vino
ingurgitari
Corinthij
dies non festos
ludendo gſſe
Crates philoſ.
in prospera
navigatione
Stilpo in am-
plitudine po-
tentia
Simonides in
gratiâ apud
cives
Architas phi-
loſ.
in victoriâ
ex prælio re-
portatâ
Gorgias phi-
loſ.
in audiendis
rebus jucundis
Chry-
sippus philoſo-
phus
in splendidis
adificijs
extruendis
summam
felicitatem
posuit
Antisthenes
in famâ
post mortem
superstitite
Euripides
in formosa
uxore
Sophocles
in liberis
patri
succedentibus
Palemon
in Eloquentia
Theomistocles
in generis
nobilitate
Aristides
in corporalium
bonorū
abundantiâ
ut & Heraclit
in thessaurorū
possessione

iudicium
de his est
ipſilimum

ergo
qui
ad voluptatem
omnes
magno
impetu
ferimur
Sicut è
contra
dolorem
fugimus
&
virtuti
non sine
difficultate
litamus

Resolutio
huius
argu-
pli-

in honestâ actione consistens, plura quære apud Heider.
Philos. moral. part. 1. & alios.

XXXI. Malum verò unde miseria & infelicitas Beati-
tudini & summo bono contraria, p̄ essentiam nullum da-
tur. Illud enim per antea posita, increatum & sic DEUS
esset. Quod Manichæorum absurditatem redolet. Na-
tura autem mala sunt defectus & adversa quævis, ma-
la pœna Theologis vocari solita: Morale malum est
ipsum vitium & omnis generis turpitudò, quæ malum
culpæ audit; Ab ipso Diabolo introductum & per lapsum
primorum parentum in omnes posteros propagatum.
Omnipotens æternus Deus, à quo omne bonum, qui &
ipse infinitè & independentè per essentiam bonus, ab
omni malo nos liberet veriq; boni participes faciat.

PARADOX.

Homo vitiosus, quæ talis, magis à Deo distat quàm fera,
vel jumentum. Piccol. gr. 9. c. 49. in f.

Datur Eus bonum, quod est pessimum.

COROLLARIA

- I. Deus est causa efficiens Summi Boni Universa-
lis; humana verò industria particularis.
- II. Finis beatitudinis cui applicatur est ipse homo.
- III. Beatitudo & jucunda est, & honorabilis unde
& voluptatem bonamq; conscientiam; & decus atq;
honorem parit.
- IV. S. B. sive felicitas quæ essentiam non varia-
tur; quæ gradus autem & ratione subjectorum augetur
vel diminuitur.
- V. Nihil. præter bonum appetitur.

denegata secus quam corporeæ voluptates: firma &
stabilis, quæ non ad aliorum lubitum variatur uti exter-
nus honor; &c: Ergo in actione virtutis & honestâ vitâ sum-
ma hominis felicitas civilis sita est.

XXII. Verùm obijcitur hic, satis ingeniosè: *omnis a-
ctio est propter finem: Si igitur S. B. est actio virtuosa; sequitur
& illud esse propter finem alium, atq; ita non posse dici finem ulti-
mum & summum bonum.* Quo enim datur aliquid supe-
rius & ulterius illud non est supremum & ultimum.

XXIII. Resp. per distinctionem, inter actionem ultimam,
quæ ad ulteriorem finem non tendit aut dirigitur:
Et intermediam, quæ semp̄ finis alicujus gratiâ suscipitur.
Atq; hinc limitanda venit major hoc modò: *Omnis actio
intermedia est propter finem.* Si jam subsumatur de S. B., mi-
nor prop. manifestè falsa erit. Summū enim bonū nō inter-
mediā, sed ultimā actionē sive operationem esse p̄ se clarū
est. Ultima nimirū in suo genere atq; ordine & finis sum-
mū; licet respectivè & in certo rerū gradu atq; ordine ad
aliud nempe Dei gloriam, hominis æterna sal^{us} [ad quam
temporalis ac civilis meritò dirigenda] à Christianis re-
ctè referatur. Neq; enim absurdum est in alio genere
supra se quid perfectius agnoscere, quod tamen in suo
genere perfectissimum habetur: ita homo in suo genere
perfectissimus esse potest, licet DEUM infinitis modis
perfectiorem habeat. Et formica in suo genere perfectissima,
Hominem tamen perfectiorem agnoscit.

XXIV. At qui dubitari potest, immo à non nemi-
ne dubitatum est, an ejusmodi sententia, quæ S. B. in operatione
sive actione secundum virtutem constituit, inter Christianos tole-
randa & acceptanda sit? Qui negant hunc potissimum in
modum argumentatur, Si summa hominis Christiani bea-
titudò in bono increato consistit, videlicet in Deo & e-

*à actum
oppositum*

in honestâ actione consistens, plura quære apud Heider.
Philos. moral. part. 1. & alios.

XXXI. Malum verò unde miseria & infelicitas Beati-
tudini & summo bono contraria, p̄ essentiam nullum da-
tur. Illud enim per antea posita, increatum & sic DEUS
esset. Quod Manichæorum absurditatem redolet. Na-
tura autem mala sunt defectus & adversa quævis, ma-
la pœna Theologis vocari solita: Morale malum est
ipsum vitium & omnis generis turpitudò, quæ malum
culpæ audit; Ab ipso Diabolo introductum & per lapsum
primorum parentum in omnes posteros propagatum.
Omnipotens æternus Deus, à quo omne bonum, qui &
ipse infinitè & independentèr per essentiam bonus, ab
omni malo nos liberet veriq; boni participes faciat.

PARADOX.

Homo vitiosus, quæ talis, magis à Deo distat quàm fera,
vel jumentum. Piccol. gr. 9. c. 49. in f.

Datur Eas bonum, quod est pessimum.

COROLLARIA

- I. Deus est causa efficiens Summi Boni Universa-
lis; humana verò industria particularis.
- II. Finis beatitudinis cui applicatur est ipse homo.
- III. Beatitudo & jucunda est, & honorabilis unde
& voluptatem bonamq; conscientiam; & decus atq;
honorem parit.
- IV. S. B. sive felicitas quæ essentiam non varia-
tur; quæ gradus autem & ratione subjectorum augetur
vel diminuitur.
- V. Nihil. præter bonum appetitur.

denegata secus quam corporeæ voluptates: firma &
stabilis, quæ non ad aliorum lubitum variatur uti exter-
nus honor; &c: Ergo in actione virtutis & honestâ vitâ sum-
ma hominis felicitas civilis sita est.

XXII. Verùm obijcitur hic, satis ingeniosè: *omnis a-*
ctio est propter finem: Si igitur S. B. est actio virtuosa; sequitur
& illud esse propter finem alium, atq; ita non posse dici finem ulti-
mum & summum bonum. Quo enim datur aliquid supe-
rius & ulterius illud non est supremum & ultimum.

XXIII. Resp. per distinctionem, inter actionem ultimam,
quæ ad ulteriorem finem non tendit aut dirigitur:
Et intermediam, quæ semp̄ finis alicujus gratiâ suscipitur.
Atq; hinc limitanda venit major hoc modò: Omnis actio
intermedia est propter finem. Si jam subsumatur de S. B., mi-
nor prop. manifestè falsa erit. Summum enim bonum nõ inter-
mediam, sed ultimam actionem sive operationem esse p̄ se clarum
est. Ultima nimirum in suo genere atq; ordine & finis sum-
mum; licet respectivè & in certo rerum gradu atq; ordine ad
aliud nempe Dei gloriam, hominis æterna salus [ad quam
temporalis ac civilis meritò dirigenda] à Christianis re-
ctè referatur. Neq; enim absurdum est in alio genere
supra se quid perfectius agnoscere, quod tamen in suo
genere perfectissimum habetur: ita homo in suo genere
perfectissimus esse potest, licet DEUM infinitis modis
perfectiorem habeat. Et formica in suo genere perfectissima,
Hominem tamen perfectiorem agnoscit.

XXIV. At qui dubitari potest, immo à non nemi-
ne dubitatum est, an ejusmodi sententia, quæ S. B. in operatione
sive actione secundum virtutem constituit, inter Christianos tole-
randa & acceptanda sit? Qui negant hunc potissimum in
modum argumentatur, Si summa hominis Christiani bea-
titudò in bono increato consistit, videlicet in Deo & e-

*à Aristoteli
oppositum*

jus contemplatione ac cognitione; sequitur eandem in actione collocari non posse: Duo enim summa simul consistere nequeunt, atque prius est verum, juxta illud Joh. 17. v. 3. & similia scripturae loca, E. & posterius. 2. Sententia hominis Ethnici de S. B. non potest aut debet esse hominis Christiani; Sed hæc est vel fuit hominis Ethnici nimirum Aristotelis, qui 1, Ethic. c. 13. & L. 10. c. 7. & 8. definit S. B. seu beatitudinem quod sit *operatio animæ rationalis secundum virtutem optimam & perfectissimam in vitâ perfectâ*. Ergo hæc non potest aut debet ab homine Christiano defendi.

XXV. Hisce tamen non obstantibus, opinionem istam vel à Christianis sine absurditate foveri posse videtur. *Quicquid enim probitatem & virtutis studium in homine efficaciter excitat, id Christiano indignum non est; Atque hæc opinio, (S. B. in actione virtuosa consistere) probitatem & studium virtutis summovere & efficaciter excitat; Ergo homine Christiano non est indigna.* Major propositio per se clara est. quanquam enim virtutibus nostris aut bonis operibus æternam salutem mereri nequeamus? Honestas tamen, actiones & virtutum exercitia multis ac gravibus de causis necessaria esse *Orthodaxi* etiam *Theologi* rectè docent. Vid. *Chemnit.* disp. 15. quod bona opera sint necess: Et *Hutterus* loco de bonis operibus quæst. III. Neque minor sive assumpt. obscurâ ratione nititur. Equis enim id ipsum omni studio & summâ contentione non sectabitur, quod beatitudinem atque felicitatem summam polliceri intelligit per vasumque habet.

XXVI. Priori objectioni facile occurritur, adhibita distinctione antea citata, inter *beatitudinem spiritualem & civilem*. Illa in solo Deo ejusque visione & contemplatione consistit; hæc vero in honestâ operatione. U-

de

COLLEGII ETHICI
DISP. III.

De
VIRTUTIS NATURA
IN GENERE

Respond. ANDREA DANIELIS THREZIO Cuprimontano
THESIS I.

Cognitâ *Summi Boni* excellentiâ degustatâque; *Beatitudinis & Felicitatis* suavitate, quæ statum designat quo perfectior, tranquillior & jucundior in hoc mundo civiliter dari nequit; Stupidus & ignavus imò pessimus esset, qui omni conatu ad eundem consequendum non contenderet: Quod aliâ quàm *virtutis viâ & honestatis* tramite fieri non posse jam antehæc conclusum est. De VIRTUTE igitur prius, præsentî hæc *Disputatione*, in GENERE; & postmodum de ejusdem *speciebus*, pro re natâ, agendum erit.

II. *Virtutem à viro* (alij autem à virore & vigore) communiter deducunt, quod *viris maxime congruat*: Non tamen ita intelligendo, quasi *famineus* sexus à virtute prorsus excludatur; Sed quod à viro, cui natura majores ut plurimum dotes contulit, magis exigatur. *Videtur etiam non incommode Virtus dici quæ virum tuens; quod virtus homines instar clypei vel scuti contra quosvis exuberantium affectuum insulsus aliâque infortunia tueatur.* Sic etiam *græci ἀρετὴν παρὰ τῷ ἀρεῖ* à Marte p. *Synechdochen* dixerunt, cum *virtus bellica* præcipuè emineat: Quamvis non minus rectè ἀπὸ τοῦ ἀρεῖ κειν deduci possit; quod omnibus placeat; aut certè placere debeat. Germani *Eugend* à *Eugen* / valere; Sicut notiam

A

stra-

Obs!

nostrates Dygd/a Duga/vel Dighet & Dyghet? quod in-
gentem, potentem sive pollentem significat.

III. Quanquam autem a sanis vix dubitari videatur
virtutem in hominibus etiam in hac vita locum habere & inve-
niri; Non desunt tamen plane quae occurrere queant; ut-
pote 1. Respectu virtutis: Virtus est divinum quid & res per-
fectissima; qua nisi in immaculato domicilio inveniri nequit;
At nullus hominum est immaculatus. E. Unde & Poeta pas-
sim Astram aliasque virtutes terras reliquisset & in caelum
subvolasse testantur; 2. A parte hominis; a quo virtutem
prorsus exulare corrupta ejusdem natura & ad vitia tan-
tum prona facile evincit: unde & Horatius expressè canit
lib. I. Sat. 3.

- - - Vitij nemo sine nascitur - - -

Hinc arguitur. Quicumque vitij sciet, is virtute prorsus destituitur;
sed omnis homo vitij sciet. Ergo

III. Nos nihilominus Virtutem in homine reperiri
propter hasce rationes tenemus 1. Homini data est relicta
est non modo ratio, tanquam fundamentum virtutis; sed & po-
tentia honestè agendi (quae brutis denegata, nec nisi improprie & per
translationem sive metaphoricè virtutes eisdem tribuuntur;) postea itaque
causis, effectus etiam ponitur 2. particeps fieri potest homo bea-
titudinis, quod supra probatum; Ergo etiam virtutis, si-
quidem haec est medium ad illam perducens; & posito
consequente ponitur antecedens 3. Vitia cadere in hominem ex-
tra controversiam est: Atqui tritus est canon: Opposita
habent fieri circa idem: E. & virtutem in eundem cadere
necesse est. Et 4. ut in re clara breves simus: Exempla
atque specula virtutum luculentissima, quae nulli unquam etiam
desuere, easdem in mortalibus etiamnum inveniri luculentis-
sime evincunt.

Ad objecta sic Resp. I. Virtutem plane divinum
quid esse, praesertim si pro omnibus numeris absolutis-
simam sumatur; qualem in nullum hominem in hac
mortalitate cadere ultro fatemur. At de virtute huma-
na, perfecta tamen in suo genere, nobis sermonem esse satis
apparet: quae licet rarior sit, quippe *divina natura*: inve-
niri tamen posse, ubi animus exactam virtutis cognitione im-
butus fuerit (haec enim desiderium excitat; cum est contra ignoti
nulla cupido;) res ipsa clarissimis exemplis persuadet.
Addi praeterea potest virtutem esse divinum quid effectivè, quod Dei donum
sit; subiectivè tamen humanum est, quatenus homini inhaeret.

2. Ad alterum Resp. vitium interdum denotare habitum
vitiosum, interdum novos quosdam seu paraptomata cum vir-
tute facile compatible. Poterit enim quis virtute u-
na vel pluribus inclarescere & excellere, quamvis ab
omni novo circa talia objecta non sit immunis. Quod
praeterea ad vitia pronus sit homo, non probat nullam virtutem
dari; sed sine studio, labore & frequenti exercitio ean-
dem non comparari. Virtus itaque, quin obtineri possit am-
plius non dubitamus.

VI. Est autem VIRTUS hic nobis (non naturalis, qualis in herbis me-
dendi; non intellectuales quae improprie virtutes dicuntur, nec Theologicae &
infusae ut Spes, charitas, fides intelliguntur.) prout in Erg. virt. aeterna definitio:
Promptitudo in homine agendi secundum honestatis
normam, quae omnibus affectibus tale injungitur mo-
deramen, ut tranquillus & beatissimus, qui in hoc
mundo haberi potest, status obtineatur.

Quae definitio licet verbis non nihil a trita ista:
Virtus est habitus electivus in mediocritate consistens, definita
quo ad nos sicut vir prudens eam definerit: re ipsa tamen
parum ab eadem discrepat. Nostram autem nec praepo-
stero novandi studio, nec vanam praesumptionem moti,

quod solenniter protestamur, proposuimus: Sed ut paulo clariorem ac dilucidiorum in gratiam Philosophiae tyronum adduximus.

VII. Clarius est ac dilucidius cum unusquisque Latinae linguae prorsus non imperitus, quid *promptitudo* sit mox assequatur; quid vero *habitus*, quid *habitus electivus*; quid, & quod duplex *mediocritas*, quid *vir prudens* & *prudens* nisi peripateticam Philosophiam multum subactus, capere vix possit. Ut de eo nihil dicamus quod in *Aristotelica* definitione nulla *objecti* vel *subjecti*, quae materiae rationem hic habent, mentio fiat; cum tamen ad *plenam essentia declarationem materia etiam cognitio requiratur*, uti mox exponetur.

VIII. *Generis loco* in definitione posuimus *promptitudinem in homine*, quod ne quis remotum esse arguat, *subjecta materia* & *sequentia definitionis verba* satis restringunt eam nimirum intelligi *promptitudinem* quae in animo est, homini propria, quamvis & ea quae inferioribus inducitur facultatibus prorsus non excludatur.

IX. Dicitur insuper *promptitudo agendi*; ut ab intelligendi saltem, contemplandi & disserendi &c. *promptitudine*, *habitus intellectualibus* discriminetur; utque simul *externum objectum*, *actiones humanae*, indigentur. Sicut *internum objectum Affectus* deinde subijciuntur, quod virtutis materia (eiusdem quoque naturam indicans) inclarescat: Denique *forma ipsa*, *honestate* scilicet & *rationis norma* tamquam *specificam differentiam* plenè declaratur. *Finis* quoque tandem qui in practiacis principij locum obtinet, subijungitur.

X. Atque ita in definitione omnes omnino *causae* exprimentur. *Efficiens enim Universalis*, quae & omnium rerum, *Deus opt. Max.* supponitur. *Particularis* vero & proxima virtutum causa (post *in viciis bonam* &

re-

rectam institutionem) sunt *actionum bonarum frequentatio* & *crebrum exercitium*. Nec obstat, quod actiones virtuosae virtutum sint effecta; At nihil eiusdem respectu causa & effectus dici potest. Nam *Dist. inter actiones, quae promptitudinem sive habitum virtutis praecedunt & quae sequuntur*, illae enim causae: haec a. effecta eiusdem merito dicuntur. Neque est quod obicit absurdum esse actionem virtuosam sive rectam, habitum virtutis praecedere. Cum notum sit etiam nondum acquisito habitu, actionem rectam & honestati conformem edi posse; at sine *debita voluptate ac delectatione*, quae nota est habitus acquisiti, sicut *dolor* & *molestia*, non dum inducitur promptitudinis. Praeterea trita est distinctio, inter virtuosum sive iustum aliquid, vel iustam virtuosamque actionem producere; & inter iustum & virtuose agere: hoc tantum ex habitu procedit; illud vero etiam sine eodem. Sic Cambyfes iustam actionem edidit, iniustum iudicem iuste puniendo; cum tamen cetera iniustissimus ac turpissimus fuerit, conf. Hor. phil. moral. lib. 3. c. 21. n. 9.

XI. *Actiones Humanae*, quas causas & media, quatenus earumdem frequentatione habitus acquiritur; quatenus vero ipsae virtutum praecipis ad rectitudinem rediguntur, *objectum Philosophiae activa* externum constitutum, quodammodo quidem praecognitae sunt; multa tamen uberioris declarationis gratia ab Ethicis hic congeri solent, quae ad pauca revocabimus. Sunt enim vel *Spontaneae sive voluntariae*, quae nec violentia externa nec per ignorantiam admittuntur. Sic Jacob sua sponte sciens & volens *Rachelem* in uxorem duxit. *Actio invita* est contra, quando vel ignorantia actionis causa est: ut cum Jacob ad *Leam* ingressus est, vel externa vis nihil conferente ipso ad actionem cogitur, Sic cum virgo ista per pulchra ab urso in sylvam raptata, cum eodem couve-

fabatur Ioh. M. lib. 18 c. 2, actio virginis respectu plane invita fuit.

XII. Sed obijci. Divisionem istam actionum sufficientem non esse, cum detur medium: *Actio scilicet mixta*, quae simpliciter spectata invita est, finis vero respectu, quae eadem agens

objectum
philosophiae
activae
externae
constitutum

agens intendit voluntaria: ut cum paterfamilias orto in viciniâ incendio novas, utiles sibiq; charas ædes diruit, ne tota domus igni corripatur; & ratio mixta dicitur, sicuti & cum naufragium metuens merces eiicit. At Resp. Quoniam actiones ex fine & circumstantiarum ratione potissimum æstimentur, hæc etiam eiusdem intuitu, quem omnino vult agens, spontanea, dicuntur. Unius quippe ædícula, quam totius domus iacturam facere mavult & tolerabilius ducit.

XIII. Ut verò Spontaneum atq; invitum sese exserant Libertas quædam in humanis actionibus omnino statuenda erit: quæ, de negocijs civilibus ratiocinari atq; eligere possit: Ne cum Stoicis omnia fatali necessitate fieri concedamus. Neq; tamen propterea Deij providentia tollitur aut infringitur: utpote cum res omnes nature à se indite congruenter, ordinariè, moveat atq; conservet. Et hæc ita paucissimis de actionibus & causâ virtutum efficiente.

XV. Materialis causa in accidentibus quidem proprie non datur, cum materiam ex qua non habeant: In qua igitur & circa quam venari contenti sumus. Sed de materia in qua, haud levis nobis oritur controversia, quæ vel exercitatissimos etiam ad tædium usq; exercuit: An nimirum virtutes morales pro subjecto agnoscant ipsum appetitum rationalem seu voluntatem, an appetitum Sensitivum? Quæ inter Scotum & Thomam aliosq; vehementer exagitata reperitur, videlicet apud Piccolom. gr. 4. cap. 7 & seqq.

XVI. Ut paucis nostram apperiamus sententiam: Dicimus veritati & rationi maximè consentaneum videri: Virtutes Ethicas primarium subjectum agnoscere ipsam voluntatem seu appetitum hominis rationalem, tanquam eiusdem habitus; Sicut scientia intellectus virtutes sive habitus rectè appellantur. Rationes hujus assertionis hæc sunt præcipuæ: Virtus moralis est habitus electivus: Ubi cûq; igitur electio & libertas in homine locum habet, ibi & virtus: Ubi

Ubi v. nō. ibi nec virtus; Atqui electio & libertas nō in sensitivos sed rationali appetitu locū habet. Et v. m. moralis. 2. Sicut intellectus per lapsum obscuratus habitibus, ita quodammodo restituitur, indiget & imbuatur speculativis, ita voluntas ut servos rebelles inordinatos affectus compescat & in pristinum redigat servitutem, virtutibus moralibus imbuti necessum habet. 3. ubi præcipuæ virtutes stabulantur, ibi & reliquæ; At præcipuæ virtutes, Prudentia quæ est dux & Cynosura reliquarum, sine quâ nulla existit, uti & iustitia citra dubium & c. nō sunt, non in irrationali facultate. etiam reliquæ virtutes morales inibi tanquam in subjecto erunt. 4. Illa facultas qua actione sua formalem virtutis rationem in proprio fine & objecto assequi potest: Illa est prim. virtutis subjectum & non alia: Atq; sola facultas rationalis formalem rationem objecti & finem, ad quem virtus dirigitur, scilicet honestatem assequi potest (Sensitivus enim appetitus per se solum circa obiectum delectabile, iucundum & commodum occupatur) & sola potentia rationalis est prim. virtutis moralis subjectum. Et s. Quod homini est proprium, & non cum brutis commune id in propria hominis facultate, & non cum bestijs communi, ut proprio subjecto, est collocandum: Sed virtus moralis est homini propria & non cum bestijs communis. E. & per consequens non in appetitu sensitivo, sed rationali sive voluntate, ut proprio subjecto est collocanda XVII. Sententiæ isti quæ affectus pro subjecto virtutum agnoscit sive occasionem sive fomitem præbuisse videtur sententia Pelagiana, quam cum alijs Pontificijs etiam Piccolom. fovit. Sedem nimirum & subjectum originalis vitij, esse tantum inferiores potentias, ipsam sensualitatem seu corpus tantummodo hominis: Unde & pravitatem istam à superioribus liberi arbitrij

firmat

3

4

5

viri

minus ad rem faciant, quoniam hic de virtute proprie dicta agatur. Resp. 2. in pueris exserere sese virtutis semina sed & simul exserere sese usum rationis. Nisi eosdem plane irracionales, non minori absurditate, statuere quis velit; Vix enim dabitur exemplum ejus, qui sine omni rationis usu virtutis ignes aut semina spargat. Qualis autem in pueris usus rationis, tales etiam virtutes morales, imperfectiores scilicet & scintillis q: quibusdam emittuntur. Atq; sic patet rationes istas non adeo firmas, quemadmodum primo intuitu apparuerunt. Sed

27 virtutum moralium subjectum seu materiam in qua est
 27 se voluntatem: appetitum vero sensitivum obiectum
 27 tantum internum & q: virtutum instrumentum.

XXII. Si enim adhuc obijciatur actiones prodire foras mediante appetitu: ideoq: ut virtute instructus sit requiri. & sufficere eum dirigi a rationali facultate. Non secus ac satis est ad rectam viam tenendum, tramitem fessiori live equiti aut aurigae notum esse, etiam si eum equus vel ignoret vel tenere nolit. Ad auctoritatem Arist: quam Piccolom: alijq; tanti faciunt & 1. Eam manifesta veritati prejudicium non facere. 2. per τὸ ὀρεκτικὸν & ἐπιθυμητικὸν seu ἄλογον ipsam voluntatem intelligi, quae respectu intellectivae facultatis haud absurdè talis dicitur Conf. Hornei Phil. moral. lib. 3. c. 2. n. 7. Plura quae apud Piccolom: & alios inveniuntur ipsi συζήσομεν reservamus.

XXIII. Quoniam igitur appetitus ille sensitivus, quem obiectum virtutis fecimus, ipsis affectibus exprimitur; ideoq; etiam hic de illis tanquam obiecto interno & materia circa qua: sed paucis agendum erit, satis quatenus ad virtutis exercitium spectat. Praesupponimus itaq; Affectus esse appetitus sensitivi motiones cum non naturali corporis mutatione.

obiectum virtutis moralis appetitus sensitivus q affectibus ipsis exprimitur.

ratione ab obiecto bono et delectabili, quod prosequitur atq; amat vel malo quod avertatur & odit, ut conservetur & optabiliori statu fruatur. Ita etiam quodvis irrationale animal escam sibi congruentem prosequitur; Verbera & laesiones eodem sensitivo appetitu instigante effugere conatur. Duae namq; istae sunt huius appetitus facultates concupiscibilis & irascibilis.

XXIV. Illius obiectum est quodvis delectabile, sive & jucundum; Seu injucundum ingratum & acerbum: Hujus vero quicquid a boni vel sive afficientis consecutione prohibere videtur. Hinc omnes oriuntur affectus virtute cobibendi: sex in concupiscente, quinque in irascente facultate sese exerentes. Amor est affectus quo appetitus inclinatur ad obiectum bonum; Desiderium ad rem amatam consequendam: Gaudium ad complacentiam & quietem in bono adepti: Sin malum & inconveniens obiectum, Odium oritur affectus quando idem displicet; Fuga ab eodem retrahens & revocans; quae si non procedit, sed in malo detineatur tristitia oritur. Qui affectus in concupiscente appetitu inveniuntur, nimirum in inclinatione, motu aut quiete.

XXV. Pari modo in irascente se offerunt spes aut desperatio quae sunt affectus circa bonum futurum, arduum & difficile; metus seu timor & audacia circa malum arduum & futurum (circa bonum praesens irascentis appetitus affectus nullus est) ex malo praesenti arduo ira nascitur. Qui omnes quatenus motus quidam sunt animae sensitivae, physices considerationi directè subsunt; moraliter nec boni nec mali; Sed quatenus imperio rationis & voluntatis ac comodandi hic considerantur.

XXVI. Hic verò ut communiter quaeri solet, ita & adhuc non injurià quaeritur; An omnes affectus quatenus moraliter mali sint adeoq; damnandi? Quod Stoici (exuberantiam tandem perturbationem Cic. vocat, & inordinationem

quodvis aut omnes affectus quatenus tales moraliter mali sunt adeoq; damnandi

nem magis quam affectus ipsos intelligentes;) asserere non dubitarunt. Ut autem paucis nos expediamus; ad gravissimum *Theolog. D. Chemnitium* haurientem remittimus, qui in loco de peccato orig. pag. m. 541. in hunc modum scribit: Non imaginandum est ex homine omnes affectus tollendos, aut omnes eodem modo damnatos esse, ut phanatici Anabaptista jactitant stoicam *ἀπὸ πάντων*. Imo nulla est vita sine motu, sine appetitione, sine aliquibus affectibus. & lex Dei præcipit de Affectibus; Diliges Dominum: Diliges proximum &c: & post pauca: *fuissent in natura integræ affectus: & in Christo fuerunt veri affectus* &c. vid. ipsi. Nulli proinde dubitamus Affectus moderatos & non exorbitantes sine vitio esse posse. Et tantum de materia virtutis; Cum pagellarum angustia plura non admittat.

XXVII. *Forma virtutis*, (quamvis nec eandem proprie dictam habeat, cum qualitates ipsæ sint formæ) ponitur ipsa *rectitudo & congruentia ad honestatis & rectæ rationis normam*: Sive, quod ferme idem est, laudabilis mediocritas ad vitiosa extrema nunquam deflectens.

XXVIII. Neq; hic adeo curiose inter *μεσότητα καὶ ἀπορίτητα* distingvere necessarium videtur (ut ut aliquam discriminis rationem dari & si subtilius rime mur, inveniri planè negandum non sit.) *Quicquid enim laudabilem servat mediocritatem, modum mediūq; tenens, illud etiā debitam servat rectitudinem*: & è contra. Et sicut rectitudo est norma actionum, ita mediocritas; & vitium est qd à debitâ mediocritate recedit, non secus ac qd à rectitudine destituitur.

XXIX. *Finis virtutis* sive cui applicanda est ipse homo; in cujus commodum actiones omnes suscipiuntur, ut beatitudinem adipiscatur: *Finis*: *δὲ* cujus gratiâ & propter quem, ultimus & absolutè summus est gloria

gloria Dei, in suo genere summus est, de quo antea dictum, ipsa felicitas seu beatitudo civilis, & jucundissimus in hoc mundo status (prout definitione etiam innuitur) ad quem virtus dirigitur & dirigitur.

XXX. *Quicquid enim ad felicitatem ullatenus facit, id omne virtute paratur*. *Quæris voluptatem*; in virtuosa actione summa datur. *Cupis honorem*; atq; virtutem sequitur honos, ut corpus umbra. *Desideras opes*; At quotiani humili loco nati, in adolescentia pauperes, ad magnas demum divitias per virtutem honestè pervenerunt. Ad felicem statum *Sanitas & bona valetudo* haud parum conducit: Quin & ipsa virtute paratur & conservatur. Quis enim nescit, ut reliquas taceamus, *Temperantiam bona valetudinis nutriendam esse*? Et quod amplius est, ut felici conjugio, optatis liberis fruaris Virtus haud parum confert: & si de similibus. Patet itaq; nihil quod ad felicitatem facit virtute non parari. Sed de hisce in superioribus plura.

XXXI. Nunc de virtutis moralis sc: divisionibus, & quotuplex illa sit, paucis etiam disseremus. Ubi primùm notamus antiquam illam *Zenonis* & aliorum priscorum Philosophorum, immò ipsius quoq; *Socratis* & *Platonis* opinionem, *unicam scilicet esse virtutem*: adeo absurdam non esse. Nimirum *quatenus est una recta ratio virtutem dirigens*; quo sensu etiam *Pythagoreis* prudentia omnium virtutum mater indigitatur. Attamen: ut omnes virtutes morales comune genus communemq; differentiam genericam sc: habeant, specificas nihilominus atq; proprias formas ex diversis subjectis diversisq; operationibus petitas habere, atq; ita plures species dari minimè negandum. *Quod si non esset*

sequeretur eum qui unâ pollet virtute, nullâ destitui: hoc autem experientia refutat.

XXXII. Dividuntur insuper sive distinguuntur Virtutes vel gradibus vel specie: illo modo in imperfectam sive inchoatam, qualis Tolerantia, continentia: perfectam, qualis antea in genere descripta fuit; eminentem sive Heroicam, qualis castitas Josephi; Fortitudo bellica GUSTAVI, Alexandri, &c.

XXXIII. Nota & Trita est illa Ciceronis lib. I. off. Virtutum divisio in quatuor species, Prudentiam, Iustitiam, Fortitudinem & Temperantiam; quas vulgo cardinales virtutes nuncupant. Quæ nec plane reiicienda, nec per omnia approbanda videtur, cum non satis appareat quomodo omnes inferiores virtutes ad easdem accurate & sine confusione revocari queant. In Platonis autem doctrinâ fundari videtur qui quatuor statuit animæ partes sive facultates; 1. rationalem, quam in cerebro, collocavit, à Prudentiâ dirigendam; 2. Iram in pectore per Fortitudinem 3. Concupiscentiam in hepate; Temperantiam, moderandam. Ex quibus omnibus concurrentibus & benè concordantibus, dum sua vis oritur harmonia seu concertus 4. Iustitiam extare docuit lib. 4. de rep. sed & hanc suo loco relinquimus.

XXXIV. Dispescit Aristoteles omnes virtutes morales in undecim species, sc. Fortitudinem, Temperantiam, Liberalitatem, Magnificentiam, Modestiam, Magnanimitatem, Mansuetudinem, Veracitatem, Comitatem, Urbanitatem & Iustitiam; quem numerum atq; ordinem virtutum non pauci Ethicorum mordicus tulerunt. Nos tamen, salvo semper cordatiorum iudicio, insufficientiam istius enumerationis facile ostendi posse putamus, hunc in modum: In quacumq; divisio-

ne

ne aliqua veræ species exulset, & quadam specie non distincte distinguuntur, illa divisio non est sufficiens; Sed in illâ Arist. id contingit, E. Major est clara: bona enim distributio omnes partes seu species enumerabit. Minor ex seqq. manifestior evadet: ubi non omnes illas enumeratas specie distingui docebitur: Si enim Modestia & magnanimitas specie distinguuntur, quod hæc circa majores, illa circa minores honores occupetur, cur non & Fortitudo & Temperantia quæ circa majora vel minora pericula, dolores aut voluptates versatur &c. Pietatem verò in sequenti disputatione & virtutem Ethicam esse probabitur cum brevis hic non fiat.

XXXV. Nos igitur potius virtutes dividimus in eas quæ vel Deum respiciunt, ut Pietas: Vel nos ipsos ut Temperantia &c. Vel alios ut iustitia &c. prout in progressu patebit.

XXXVI. Cognitâ sic virtutis naturâ, quid ejus oppositum sit vitium facile dispalescit: nimirum promptitudo malè agendi &c. Contraria enim contrariorum sunt consequentia. Quemadmodum igitur nabitur virtuosus statim naturâ hominibus non inest, ita nec vitiosus: ut ut inclinationem ad malum ex vitiosa naturâ adesse cum gemitibus fateri necessum habeamus.

XXXVII. Hinc igitur consequitur non ideò statim vitiosum esse hominem, pressè loquendo, qui ex imbecillitate aut præter intentionem affectibus abreptus aliquid delinquit, quem mox sequitur dolor & poenitentia: Sed eum qui cum promptitudine, delectatione & voluptate malè agit, propriè & habitualitè vitiosum esse.

XXXVIII. Opponuntur autem Vitia quoad ob-

jectorum latitudinem magis sibi invicem quàm Vir-

divisio
virtutum
Aristotelis
quæ faciunt
partes virtutum
undecim

*uti: quoniam longissimè à se invicem distent, ut ni-
mium audere & nimium timere; Ratione autem sui
ip, ius magis discrepant; cum toto, quod dicitur, genere
distent: Fortitudo enim est virtus; audacia verò &
timiditas vitia sunt.*

XXXIV. *Cautè igitur inter illa extrema tan-
quam periculosissimos scopulos, Scyllam & Charybdim,
navigandum.:*

*Nam mala sunt vicina bonis; errore sub illo
Pro vitio virtus crimina sapè tulit.*

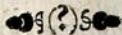
*Et ab illo vitio, ad quod naturà magis propendemus,
accuratius cavendum & declinandum erit. Sic virtu-
tis tramitem servare & in arcem felicitatis intro-
mitti dabitur. Atq; hac pro re natà de VIRTU-
TIS NATURA, in genere hac vice, posita
sufficiant.*

COROLLARIA.

I.

Virtutes & vitia temperamentum sequuntur.
Quoad inclinationem, non quoad complementum: ut causam dispo-
nentem solum & remotam; non ut proximam efficientem.

2. Potest eadem actionis species à diversis
personis edi, hic virtuosè ibi vitiosè. Ita Magistratus
licite hominem propter delicta occidit: Privatus non item. Hic largius;
requirente id corporis constitutione, cœnat temperantiæ limites non egressus.
Alius eadem sumens mensura in vitio est. Hic decem thaleros dans liberalis
est: ille avarus. Et sic consequenter.

COLLEGII ETHICI
DISPUTATIO IV.
DE PIETATE ET IUSTITIA

Respondente PETRO JOH. REFTELIO.

THESIS I.

Inter omnes virtutes, quas instrumenta & media præ-
cipua esse consequendi felicitatem civilem, sapius in-
culcatum est, PIETAS quæ Deum tanquam objectum exter-
num & JUSTITIA quæ homines respicit merito familiam
ducunt. De hisce proinde primo loco haud sine rati-
one tractandum erit.

II. Verùm hic in limine statim sat gravem nobis ^{obiectio eoz}
paratam esse controversiam intelligimus; ubi haud ^{q. dicunt alie}
pauci clarissimi atq; doctissimi viri maximè alienum ab ^{num ee a gere}
hoc loco de pietate agere existimant: Idq; propter hanc ^{hic loci digne}
potissimùm rationem; aut intelligitur per pietatem amor ^{habe per pie}
erga parentes & propinquos, aut cultus Numinis. Si illud, non ^{Autem illud}
est virtus sed affectus bonus, qui à naturà inest; sin hoc, non ^{q. est amoz}
est virtus civilis, sed Theologica: Quomodo enim Deus cola- ^{del virtute}
tur naturà duce cognosci nequit, nedum cultus ille rectè peragetur ^{per Theologia}
illius viribus. &c. Et si quæ plura in eandem sententiam af-
ferri solent.

III. Sed pace tantorum virorum, quos non paucos
in hoc passu contradicentes habem⁹, liceat mentem no-
stram liberè, citra ullius tamen injuriam, explicare.
Dicimus itaq; I. Si ve Pietas pro Affectu sumatur sive pro vir-
tute erit Ethica consideratione. Ratio subest; de affecti-
bus

A

bus enim eorumq; moderamine, quatenus virtute regendi in Ethicâ agi debere manifestum est. Atq; pietas illo sensu, uti suppositum, est affectus. Ergo.

IV. Deinde Ethici est agere de toto virtutum choro; sed pietas est virtus: Ergo Ethico de eadem agendum erit.

Atq; excipitur virtutem esse, sed Theologicam: Ideoq; huc non pertinere. Verum Resp. Aliam esse pietatem salvificam, quæ omnino est virtus Theologica, aliam verò pietatem moralem sive Ethicam & Philosophicam i. Numinis divini cultum qui naturâ duce & rationis lumine haberi atq; institui potest.

distinctionem: V. Ne verò sine fundamento hoc dixisse aut finxisse videamur, utriusq; distinctionis membrum facile probabitur. Nec de priori ullum esse dubium potest, cum omnes ultrò fateantur salvificam pietatem dari. Alterum sic confirmatur: si datur naturalis aliqua divini numinis cognitio, exindeq; nata ejusdem reverentia & cultus, qui solo naturæ lumine educitur citra peculiarem scripturæ revelationem, sequitur etiam pietatem quandam Philosophicam & moralem dari, sed verum est prius, ergo & posterius.

VI. Major est manifesta cum pietas in genere nihil sit aliud quam virtus Deum religiose ritè colendi: ritè scilicet secundum cujusq; populi religionem, ita Romani secundum institutionem Numæ Pompilij suos instituerunt cultus; Nostri majores suos Deos Ubsalienses piè coluerunt, licet non ad salutem æternam eo profecerint: ita Pythagoras docuit, Cujus Aureum præceptum primum, ex versione Elichmanni latinè sic habet:

Dixit Pythagoras Primum eorum, quæ tibi præcipio post timorem Dei T. O. M. ut reverentèr habeas eos, quibus non decreta est mors à Deo, quicq; ejus sunt amici, ut illis amorem exhibe-

exhibeas eum quem approbat Religio &c. Et rursum, præcipio, ut venereris genios Terra, faciendo quod probat religio in honore illis exhibendo &c. Et Hæcrot. ad Demonicum ex version. Rod. Agricultæ, primum quidem piè divina colas, non solum sacrificas &c. & postea, Numen venerare semper quidem, præsertim quod civitas colit &c. Et iterum: Deum igitur time, parentes honora. Et Numen venerare semper &c. Ubi igitur religio aliqua & cultus Numinis; ibi suo modo etiam Pietas locum habet.

VII. Minor neq; operosa indiget probatione; partim enim ex dictis inclaruit, partim adhuc sacris & prophanis scriptis confirmari potest. Nam & divinæ literæ opus legis omnium hominum cordibus inscriptum testantur Rom. 2. v. 14. & 15. ideoq; & inexculpabiles fore gentes, quæ naturalibus istis scintillis nihil moti, de vero & salvifico cultu vel nihil fuere solliciti, vel eundem oblatum præfractione rejecerunt.

VIII. In Ethnicorum scriptis infinita ferme sunt quæ pietatem ejusmodi dari evincunt ex plurimis paucis isthæc sufficiant. Notissima illa Cic. lib. 1. & 2. de Illis. Nullam esse gentem quæ Deos habendos ignoret. Et omnibus persuasum sit Deos esse qui inter alia qualis quisq; sit, quid agat, quâ mente, quâ pietate religiones colat intueantur &c. idem libro 1. Nat. Deor. Pietas iustitia quædam est adversus Deos. Sen. Ep. 118. Nec ulla gens usquam est adeo extra illis moresq; proiecta ut non aliquos Deos credat. Et de benefic. lib. 2. c. 1. Deos quibus honestissimè supplicemus, tacite & intra nosmetipsos precamur.

IX. At regeri possit, prout etiam supra quodammodo objectum; hic non esse virtutem aliquam, sed affectum solum modò amoris qui natura duce sese exerit. At Resp. 1. affectum quidem hic adesse, sicuti etiam in cæteris omnibus moralibus virtutibus, quæ sine affectu aliquo exerceri nequeunt, cum in horum moderatione consistant. 2. pietas à natura inest, sicuti & reliquæ vir-

tutes, quoad semina quadam & inclinationem, inesse dici possunt. *Fascic. Quæst. Eth. sect. 2. memb. 1. q. 2. Et 3.* In solo isto affectu non iustitur pietas, sed ipsis gestibus, externis & actionibus sese exercit adoratione, sacrificijs, precatione, deprecatione, gratiarum actione, &c.

X. Unde adhuc argumentari licet: In quibuscumq; actionibus hominum elucere potest honestas, aut turpitudine, ibi etiam virtus moralis locum habet, qua circa hominum actiones occupatur, quatenus in illis honestas aut turpitudine elucet; Atq; in actionibus humanis respectu Dei etiam in Ethnicis relucet honestas aut turpitudine: Ergo etiam virtus quæ alia quam pietas esse non potest. Cum cætera omnes sub voce probitatis comprehensæ vel nos ipsos vel proximum, ubi propriè accipiuntur, respiciant.

XI. Neq; est quod quispiam obijciat in cultu isto Ethnicorum nullam merito dici posse honestatem esse; Cum potius peccatum sit juxta illud *Apostoli ad Rom. 14. Quicquid non est ex fide peccatum est.* R. enim hoc & similia nihil ad rem facere, cum intelligenda sint de foro poli & in negotio justificationis & salutis æternæ, ubi omnes nostræ justitiæ sunt sicut pannus menstruatus *Esaj. 64. v. 6.* Nobis autem hic sermo est de actionibus in foro soli, nimirum Philosophico, Ethico & Politico. Ubi certè honestum erit Deum, quia inter omnia entia eminet, & summum ac perfectissimum ens est: honorare atq; colere, quippe id natura ipsa dicitur. Si namq; ideò pluris facimus aurum argento, argentum ferro, ferrum saxo &c. animata inanimatis &c. quia illa his præstantiora; cur non Deum ipsum plurimi faciemus qui his omnibus infinitis modis præstantior atq; eminentior? Hinc Cic. haud impie lib. 1. de nat. Deor. Tàm eximiam Judicavit esse Deorum naturam, ut debeat ipsa per se ad se colendum allicere sapientem. Et quis tam vecors ut cum suspexerit in caelos non animadvertat rerum moderatores esse Deos? Atq; certe colere honestum.

IV. Præ-

XII. Præterea, si honestum est bene de nobis meritis homines amare; quin & natura in brutis *ἀνθρώποις ἀγαθὸν* implantavit, & naturaliter ad *ἀνθρώποις* obligamur. Quanto magis Deo qui nos fecit, conservat, sustentat, fovet, gubernat, &c. gratitudinem declarare longè honestissimum fuerit.

XIII. Et Deniq; si justum ac se verum judicem licitè, merito atq; honestè timeamus; Quanto magis etiam Deum ipsum justissimum scelerum vindicem jure honestèq; timebimus, sic enim & Ethnici noverunt quod habeat Deus *ἐκδικῶν ὀφθαλμοῖς* imò, totus oculus sit, qui per omnes angulos etiam secretissima perspiciat.

XIV. Ex quibus omnibus & similibus, quæ satis copiosa si tempus & pagellæ paterentur adferri possent, sufficienter evinci videtur etiam ex choro virtutum moralium, pietatem: talem virtutem quæ de culu divino numini præstando agit, quatenus id lumine rationis fieri potest, minimè excludendam esse.

XV. Sed occini adhuc potest, non modò inutilem & supervacaneam sed & intempestivam esse ejusmodi de tali pietate morali in Ethicis Tractationem, cum longè veriore, salubriorem & accuratorem in sacris literis habeamus, ubi de salvificâ pietate agitur? Resp. Minimè quidem diffidendum, paucula ista quæ in Ethnicorum monumentis de pietate præcepta habentur in respectu ad sacras literas mutila valdeq; imperfecta, imò imperfectissima esse, cum alij plures, alij unicum, alij etiam ignotum Deum coluerint: Et animalis homo ex se non percipiat quæ sunt spiritus Dei 1. Cor. 2. v. 14. Omni tamen utilitate hanc considerationem non carere vel hinc patet:

XVI. Primò, quia sic manifestius dispalescit, quanto penè obtenebratum in spiritualibus intellectum habeamus *ἰσχυρὰ*

Obiectio quod pietas atq; est aliquid eius spiritus non est virtus sed pietas
R. p. distinctionem

aliam obiectio
q. a. eadem
pietatem

Responso

gentissimos etiam in verâ veri Dei cognitione hallucinatos deprehendimus; Deinde, cum hinc eluceat etiam naturalis lumine probari posse Deum esse & pietatem colendam: ad verum Deum cognoscendum eumq; juxta patefactam voluntatem colendum accendimur. Et 3. Multi Christianorum magis impiè ipsis Ethnicis loquētes & vivētes eorū exemplis rubore suffundantur. Utpote illud Epicteti notatu dignum; si luscinia essem, facerem quod luscinia: Cum autem homo sim quid faciam? Laudabo Deum nec cessabo unquam. Quid magis piè etiam à Christianissimo dici potuisset. Cum quo concordat illud psalmiste [si saltem verum] Deum intellexisset] lauda anima mea Dominum, laudabo Deum quamdiu fuero. ps. 145. v. 1. & ps. 104. v. 33. &c. Notum est & illud Senecæ cetero dignum, etsi Deos ad ignoscendum paratos scirem: propter turpitudinem tamen ipsam peccare nollem. Et illud semper tibi imaginare senem aliquem autoritate gravem & honore dignum præsentem esse, ne quid turpe committas. Verba Senecæ hæc sunt: Epist. 25. ex Epicuro. Sic fac omnia tanquam spectet aliquis; prodest sine dubio custode sibi imposuisse, & habere què respicias, què interesse cogitationibus tuis indices &c. At multi nominatenus Christiani, nec senem, Catonem, Scipionē, Lælium &c. nec sanctos Angelos, nec Deum ipsum præsentem venerantur aut recordantur.

XVII. Pietatis igitur moralis Tractationem planè non inutilem putamus, maximè si Theologica & aeternum salvifica pietatis consideratio, non negligatur, sed ante omnia ex sacris fontibus hauriatur, cujus fundamenta & summa capita in Symbolo Apostolico atq; Decalogo continentur: ibi quid de Deo credendum: hic quid juxta ejus voluntatem agendum. Sed de hisce alibi. At si quis adhuc instet: Theologos etiam de hac pietate sive notitijs Dei

Dei naturalibus agere, uti videre est apud Chemnit. Hut. Hass. &c. in loco de Deo? Resp. Theologos de hac sicut & alijs virtutibus moralibus suo modo agere, philosophicè tamen tractationem philosophis propterea minimè denegare.

XVIII. Habet verò & hæc virtus pietas, quemadmodum & reliquæ sua extrema. Quamvis enim obijci queat: Neminem nimis piū esse posse, Atq; sic vitium in excessu nullum dari. Resp. tamen Excellum hic ideo non dici vel in excessu peccari, quod quisquam nimis pius sit verâ pietate & genuinâ, potest tamen in excessu peccari fucata & adulterinâ, cum præter receptam religionem superstitiosus instituitur cultus. Quod etiam in alijs virtutibus obtinet. Ita nemo nimium fortis est, proprio dictâ fortitudine, sed nimis audendo, audax & vitiosus evadit. Ita etiam nemo nimium liberalis esse potest: sed si nimis & absq; modo profudit: prodigus audit. Et sic juxta pietatem in excessu peccari dicitur quando quis nimis anxie præter & extra ritus patris, inter Christianos verò præter verbum Dei, novos cultus comminiscitur, metuit & angitur, ubi timore aut conscientie morsu opus non est. Hujus vitij species è Deo & φαντασία ubi quis pro lubitu novos cultus imaginum, hominum, &c. effingit, quod Pontificij faciunt.

XIX. Alterum vitium in defectu propriè impietas sive atheismus dicitur, cum quis omnem Numinis reverentiam abijcit & quasi Deus non esset vivere instituit psal. 14. Talis cyclops ille apud Euripidem, sic fatus:

Non ulla Numina expavesco cœlitum.

Sed victimas uni Deorum maximo

Ventri offero. Deos ignoro ceteros.

Atq; hæc de Pietate Philosophicè pro instituti ratione dicta sufficiant.

Gau-

Gondeamus autem & ex intimis pectoris penetralibus
latemur, quod in vulgari ista & cum Ethnicis commu-
ni non sistamur, sed ad sublimiorem, quæ promissiones
habet non modo presentis sed & futura vitæ, aspirare
nobis concessum sit, eam videlicet ex limpidissimis Isra-
ëlis fontibus haurientes. Quâ prærogativâ & felici-
tate dum ritè perfrui conamur, priorem Decalogi tabu-
lam, quantum in hac infirmitate fieri potest, ad exerci-
tium revocamus.

XX. *In secundâ tabulâ, probitatem docente*
primum sibi locum vendicat *Iustitia*, alterum disputa-
tionis hujus *objectum*, quæ à jure denominationem ha-
bet, in quo sistitur: quamvis non ineleganter alij p quan-
dam literarum metathesin, justitiam quasi Vistitiam di-
ctam velint, utpotè quæ vim sistat. Si objiciatur nobis
l. i. ff. de justitia & jure. Ubi jus à justitia derivatur. Resp.
hic observari à nobis derivationem grammaticam:
ibi logicam: ibi rei; hic vocis. Ita ut derivatum à pri-
mitivo nominaliter, hoc vicissim ab illo realiter descen-
dat. Sic homo ab humanitate realiter: humanitas ab
homine verbaliter deducitur.

XXI. Per justitiam non intelligimus naturæ quen-
dam instinctum absq; voluntate, qualis in Delphinis
prædam partiendi teste *Aliano* lib. 2. de animalibus, re-
peritur (qui tamen justitiam minus propriè appellat e-
amq; etiam leoni tribuit lib. 5. e. 50.) sed in hominibus:
Non tamen omnibus, cum *inter latrones vera justitia non*
fit: quippè inter quos mera regnat injustitia, dum pub-
lica & privata jura violant. Nos verò justitiam hic in-
telligimus quæ pietatem in Deum non negligit, hone-
stamq; vitæ societatem non dirimit. Justitiam præterea hic
non indigitamus Theologicam, divinam, caelestem & spiritualem prout fascic:

quæ

quæ de Eth. sect. 2. mem. 3. innuitur sed philosophicâ; Quamvis etiâ in scri-
pturis *iustitia* aliis *Mosaicâ*, *externa* & *carnis* dici soleat, *Alia interna*, Christia-
na & *spiritus*. Adeoq; in Pharisaicam & veram; veterem & novam; illa
præcipit & nihil implet; hæc omnia implet, quia Christus ei est fundamentum
qui est legis implemētum, nec nō in iustitiâ personæ & facti: sed de hisce alibi.

XXII. Nobis igitur hæc vice *JUSTITIA*, in genere, est
promptitudo justè vivendi; suum cuiq; tribuenda. Gene-
ris loco *promptitudinem* potius quàm *virtutem moralem*
collocamus, quia in generali hac acceptione *Iustitia* eti-
am *universalis* includi debet, quæ cum *virtute morali retro-*
com meat & æquè latè patet; quare hæc illius genus esse
nequit. *Forma* in eo consistit, ut secundum eam *justè*
vivatur & suum cuiq; tribuatur.

XXIII. Dividitur *justitia* ita generaliter sumpta in
Universalem & *particularem*; *universalis* nihil est aliud,
quàm *universa virtus*; id est, *omnium virtutum complexus*,
quatenus ad aliorum commoditates, publicum & priva-
tum usum sese diffundunt. Juxta tritum versiculum

Iustitia in sese virtutes continet omnes.

Ita quod fortis Reip: & concivibus defensionem, hostibus verbera tribuit; Tem-
perans sibi quantum decet ex cibo potu &c. & aliis quantum illis; & sic cor-
sequenter, *Iustitiæ universalis* est. Quæ proinde sola ratione i.e. certo qua-
dam respectu potius quàm reapse ab omnium virtutum complexu differt.
Virtus quippe dicitur *absolutè* in habète cōsiderata, *justitia*
respectu aliorum, cū igitur virt⁹ in *justitiâ* & cæteras virtu-
tes dividitur, *Homonomia*, poti⁹ quædã explicatio est &
æquivoci in sua æq; vocata quâ generis in species divisio.

XXIV. *Particularis justitia* est *virtus moralis*, quâ suum cuiq; de
bonis externis tribuitur vel *comūib⁹*, ad merita tamè habito re-
spectu; vel *particularibus* & singulorum, sine Personarum
intuitu: Undè & hæc duplex existit, atq; in *distributivam*
distributivam & *commutativam* *ἐπιδοτικὴν* subdividi solet.

XXV. *Distributiva* locum habet in ijs quæ omnibus
reip. membris proportionaliter *communia* sunt, *bona* vel
mala id est, *commoditates* vel *onera*: ubi non secundum p-
sona

sonarum numerum, sed *peculiarem dignitatis respectum geometricam* vocant *proportionem*, distributio instituitur.

Ut cum agri publici inter cives, praeda inter milites partienda fuerit: aut tributis collectis, aliave onera, non ratione facti vel delicti, sed aliarum circumstantiarum respectu, irroganda veniunt.

XXVI. *Communitiva iustitia* quae sine ullo personarum, proprie loquendo, respectu *aequalitate mercis & precij, delicti & poenae* exigit, unde *arithmetica* proportionem requirere dicitur, ubi etiam alias inaequalibus aequalia tribuuntur, ut cum mercator pannum, sericum, vinum eodem precio principi, rustico, nobili, militi, studioso &c. vendit.

XXVII. Statuit quidem *Wesemb.* Ictorum lumen, quem & communiter sequuntur alij simul & Ethici, *premia* atq; *poenas secundum geometricam proportionem* seu distributivam iustitiam inferri debere i. q. d. in l. 10. ff. de poenis legam⁹.

In servorum persona ita observatur, ut exemplo humiliorum puniantur & ex quibus causis liber fustibus caditur, ex his servus flagellis cedi & Dno reddi iubetur &c. unde respectu personae habere atq; sic geometricam proportionem observari argumentatur, l. 1. 16. ff. ult. ff. eod. tit. dic. Nonnunquam evenit ut aliquorum malefactorum supplicia exacerbentur, quotiens nimis multis personis grassatis exemplo opus est. Et 3. deniq; gravius punitur famosus, quam integrae famae l. 28. ff. eod. tit. ff. fin. plebeius quam egregius, plebeius quam laicus l. 9. c. de Episcopis & clericis &c. quae omnia hic enumerare nimis longum foret.

Consul. *Vesemb.* paratit. in ff. de iustit. & jur.

XXVIII. Hisce succeturiari videtur non pauca etiam de *jure nostro Sveoano*, ubi diversis personis in eodem delicto *diverse decernuntur poenae*, & ratione personarum delicta variant,

utpote maiorennis & minorennis c. 18. Sac. Hall. medij milie LL. & c. 19. St. L. eod. cum antecedi. Mas & femina. c. 26. Hd. 38. B. L. L. cum antecedenbus collata. In senatorem & magistratum gravius delinquitur quam in plebeium c. 9. Kong. B. L. L. c. 8. 11. & 26. St. L. eod. tit. & c. 17. Hd. 38. B. St. L. Adde artic. 21. cum seqq. Jur. milit. Svec. quibus etiam accedere

videtur *jus divinum* quod gravius puniri vult eum, qui *Pro* populi quam qui privato maledixerit: aliter qui sacerdotis quam qui privati civis filiam violasset, & vicissim qui servum occidisset mitius eo, q. liberum e medio sustulisset decernitur Exod. 21. 21.

XXIX. Verum haec & similia suprapositis nihil officiant. Nam resp. *ii in general* quo iplo simul nobilitas

illa quaestio deciditur, an & quatenus personae respectum habere iustitia permittat? qualitates & circumstantias facti ex quibus delicta dijudicanda, quae ex causa, persona loco, tenore, quantitate, qualitate & eventu ponderantur, ut patet supra citat. tit. ff. de poenis, non hoc innuere, personarum respectum habendum esse, atq; sic *geometricam proportionem* servandam: sed *ex circumstantiis delicti quantitatem dijudicandam*, ut poena juxta leges commutativae iustitiae arithmeticae proportionem appendatur; & quantum quis deliquerit, tantum etiam vicissim poena sustineat.

XXX. Deinde 2. Resp. saepe eandem poenam videri, cum tamen eadem non sit; & vice versa, diversam vulgo iudicari, cum tamen eadem sit; Non enim ex facto tantum inferentis, sed etiam & potissimum ex qualitatibus sustinentis poenae quantitas dijudicanda venit. Ita cit. l. 10. ff. de poenis, libero homini fustibus cedi minor poena non est, quam servo utpote verberibus & fustibus assueti, calle obducto eadem nihili pendenti: virgis cedi, ut ut primo intuitu atrocius videatur.

Et quisquam in servitute in libera Rep. ubi servitus proprie dicitur, non est, respectu tamen servituti addendum ingenium quae verba iustitiam non dicunt obligantem in nihil faciunt. Et experientia testatur, heroicis ingenii levi inceptu in cula lachrymarum flumen citius accendi, quam alius durae cervicis, fustibus ac flagris vel guttulam expresseris. Quis igitur non animadvertat poenam aequalem hic maxime inaequalem futuram. Et ut delicto adaequetur ac commensuretur, diligenti & attentam circumstantiarum talium ratione opus esse.

XXXI. Et 3. deniq; *nec omnia delicta quae prima fronte videntur eadem esse, statim prorsus eadem sunt.* Nam cum delinquit aliquis male educatus, peccatis innuitus & vitioso habitu occupatus, qui nihil quicquam malo resistens id cum delectatione perficit, nec ullam deinceps poenitentiam ducitur; quis dubitat cum gravius peccaret *homine honesto, frugi, bene educato, qui praeter intentionem, aut*

causa
est
is
est

hinc

post gravem cum affectibus luctum, seriâ mox ductus penitentia aliquid admisit? Ubi igitur levius peccatum, ibi etiam levior pœna jure meritoq; esse debet. Atq; hinc est, quod nobilis ignobili sine iustitiæ læsione diversa & leviori interdum pœna puniatur. Præterea ex actionû humanarû circumstantijs notum est, gravius eum peccare, qui *deliberato animo & pleno iudicio*; quam qui *imprudenter & per ignorantiam* deliquit; Cum igitur minorennis, puer, fœmina infirmitate quadam iudicij, sæpè etiam contra propria commoda laborare præsumantur; atq; sic *minus delinquant, minor etiam jure illis supra citatis textibus pœna destinatur.*

XXXII. 4.to & ultimo; cum factum *ex circumstantijs dijudicandum sit*, non est mirum ex personæ, in quam delinquitur qualitate idem *aggravari* aut *elevari* vel mitigari. Et sic propter hanc personæ circumstantiam diversa pœnâ applicandam esse: Non qd hic *personarû respectu* & sic *geometrica proportio*, tâquâ in propria aula regnet; Sed quod illa *circumstantia delictû diversitatem inducat*: Gravius quippè est, parentem pulsare quam extraneum; Magistratum quam subditum; præceptorem suum quam discipulum &c. Undè & pœnæ diversitas & gradus oriuntur; qui omninò observandi, ut pœna delictû æquiparetur, nec major vel minor evadat; & sic *arithmetica proportio servetur.*

XXXIII. Ex jam dictis ad allata in contrarium, vel si quæ alia afferantur, in proclivi erit respondere & ostendere *ignorantiam quandam Elenchi esse*; ubi ea opponuntur, quæ tamen opposita nullatenus sunt; utpotè *circumstantia illæ quæ factum variant, arithmetica proportionem minime excludunt*. Sic E. G. Nobilis emit ulnam panni 20 thaleris; rusticus q; thaleris; anñ hoc propter personarum respectum? Minime. Quin ideo quod nobilis pecuniis magis abundat; eiusq; personæ & statui preciosior habitus conveniat; Rustico omnia minora, hoc contingit & sic de similibus, ubi aliquis adest personarum respectus: *proportio tamen po-*

potissimum attenditur *arithmetica*; atq; ita *iustitia commutativa* viget.

XXXIV. Interim diffidèdû minimè videtur, qd satis ingeniose Bod. de Rep. l. 6 c. 6. observavit, utcumq; eum alii flagellat; sed h. l. frustra ubi asseruit exactam hic *proportionem geometricam* vel *arithmeticam* locum habere non posse, quod illi optimè intelligunt, qui accuratam Mathematicos cognitionem habent; sed requiri tertiam quandam *proportionem scilicet harmonicam*. Quod etiam verissimum. Quis enim ita in divisione prædæ vel aliorû publicorum bonorum *mathematicam æquibetiam* servare, ut exactè ostendat quot partes huic præ illo debeatur, ut nò aliquot 3t. 4t. 8va &c. vel scrupula superflint aut desint, hæc itaq; *harmonica proportio* supplebit. Sic eodem modo in contractibus: *arithmetica proportio* exigit ut eodem planè, precio uni atq; alteri idem mercis genus divendatur, quò *iustitia* servetur.

Atq; sæpè contingit mercatorem propter amicitiam vel quod numeratâ pecuniâ hæc vel illâ monetâ iâ iam indigeat, huic minoris quam aliis idè mercis genus divendere; anñ ideo statim iniustus erit? Vix statuumdum. Sed fatendum potius *harmonicam proportionem* sive *circumstantiarum considerationem* quæ omnia ad consonantiam revocet, locum habere: sicuti cum *summus magistratus* illis qui de Rep. meriti sunt, ita exactè ad rigorolas *proportionis* mathematicè satisfacere nequit.

XXXV. De personarum respectu, maximè in penarum inflictione adhuc obiter notamus: *persona* vocem ambiguum esse: 1. Interdum sumitur propriissime & substantivè pro individuo per se subsistente. 2. Interdum pro circumstantia personæ, quæ factum nihil quicquam attingit, illud nec aggravat nec elevat: utpotè quòd sit dives, pauper, amicus, cõsagvines potès &c. Et 3. interdum pro circumstantia aut conditione factû elevatè, ut qd fuerit iusto timore percussus, imbecillis iudicij, necessitate pressus &c. vel *aggravantibus*, ut

quod nulla necessitas impulerit, nullus error duxerit, sed de industria & cum voluptate peccarit. Hujus personæ ut tertio loco accipitur respectum habendum, divina simul & humana jura mandant: illarum verò severè prohibent.

XXXVI. Solent hic etiam sub *justitiâ commutativâ*, ut proprio loco de *Contractibus* agere *Ethici*, quatenus in iisdem honestas elucet: ubi quod, inter alios p.m. Nicolaus Hispanus dicit. *Eth. 9. lib. 7. querit de usurâ ane etiâ ullo modo honeste sint?* Agnoscamus equidem quatenus conscientiam spectant ad Theol. pertinere de iisdem decidere; quatenus de iis in iudiciis pronuntiandum; ad ICtos; quatenus verò reip. profint vel obstant, ad specialio rem partem, politicam scilicet, hanc tractationem merito reiciendam: Nihilominus tamen, quatenus de honestate queritur, hic non immeritò attingi.

XXXVII. *Usuram ab usu dictam & derivatam ipsa vox & genius Latina lingue indicat, quamvis vulgariter & *κέρπος* pro lucro quovis propter mutuam pecuniam, supra sortem cum damno debitoris exacto, non raro accipiat, & sic cum *scenore* coincidit: Qualem Theologi communiter omnes, ex lege Dei damnant & interdiciunt. Hic verò propriè per *usuram* intelligimus id, quod pro usu alienæ pecuniæ ad lucrosas negotiationes translata secundum leges accipitur & sorti accedit.*

XXXVIII. An verò talis usura ulla honesta esse possit: etiam inter Philosophos disceptatum est. Neg. Arist. 1. pol. 7. Quia nummus natura sterilis est, & ex se nummum gignere nequit; ideoque & *τόκος* (usuram vertunt) omnis contra naturam adeoque inhonesta erit. Verum hic non immeritò ponderandum videtur, pecuniam, ut & alia, dupliciter considerari posse, vel *ratione suæ substantiæ*, vel *ratione usus*: Ratione essentiæ sive substantiæ steriles sunt: neque enim nummus in arca asservatus nummum ex sese parit, sicut nec domus non inhabitata, domum vel aliud quicquam gignit; nec ager agrum, vel frumentum aut fenum in horreum covehit, nisi cultura accedat. Ratione usus verò & pecunia & alia res non steriles, sed maxime frugifera sunt: Quod res ipsa testatur. Pe-

*7. arguitur
improbans u-
suram*

XXXIX. Pecunia igitur usu prodesse posse non dubitamus, & usum illum non minus quam & aliarum sine damno, & potius cum emolumento proximi honestè elocari aut dividendi posse, rationes sequentes svadere videntur. Quicquid *natura & recta rationi congruit*, illud est honestum: sed ex pecunia alijsque possessionibus vel per se vel per alios usum accipere, natura congruit & recta rationi. *Χρηματα ἀπὸ τῆς χηρείας* dicta sunt: & quid mihi dicitur si non conceditur usus? Etiam ex pecuniis usum capere honestum est vel per se vel per alios, quæ est usura.

XL. Quod pluribus prodest & nemini nocet, id inhonestum non est; Sed pecuniam honestè lucranti dare ut aliquid ex lucro participes, pluribus prodest & nemini nocet. Sed obijci, animæ nocere; Deut. 23. Ecceh. 18. ps. 15. &c. verum docent & Theologi & contextus ipse de *moderate usura* sic loqui Sp. S. & multiplicatione iniqua. Quæ non solum ex pecuniâ sed & aliis inique exactur. Sic autem *registratus numus onerans subditos exactioibus*; pastor Ecclesiæ si nimis gravat auditores. Præceptor si cupulos vendit inique communiunt & circumversant emptores; vel vice versa: opifices solum opere indigent: si *usura tractat*, iniusti sunt & Tharbit: ut loquitur Propheta, si ve iniquam multiplicationem accipiunt.

XLI. Qui potius 3. ex ipso textu sacro hæc sententia stabiliri posse videtur: si enim mordens & iniusta multiplicatio damnatur, tum non mordens & justa ac equa permittitur. Imò expressè conceditur Deut. 23. v. 20. & pro benedictione divinâ reputatur Deut. 15. Quicquid igitur in aliquod genus hominum jure divino exercere licet, id moraliter non est prohibitum, ideoque nec simpliciter inhonestum: Quod enim in lege morali vetitum, non potè non occides, non furtum facies, non mechaberis &c. id in nullis hominum ordinariè concessum. Atqui usuras in extraneos exercere etiam postquam pacificè & amicè cohabitabant Deus ipse permisit, cit. Deut. 23. E. omnis usura simpliciter inhonesta non est. Si videlicet ab ijs qui pecuniâ lucrari possunt, moderatè & secundum leges sumatur. Non

*argutum pro
ori oppositum*

*aliud argutum
primo oppositum*

*3. argutum
oppositum
primo*

*causæ
est v. 20.
is aff.
ratio*

Alioquin

XLII. Non urgemus quod salvator ipse ex usura-
rijs similitudinem duxerit, sine improbatione Matth. 25. Ne-
que illud 1. Timot. 5. v. 8. neque 2. Corint. 8.
Nec illud Strigellii, pravam nocendi intentionem tollas, usura beneficium non
onus erit & alia pauplurima. Breviter saltem hoc argumento
concludimus: *posito uno relatorum, ponitur & alterum:*
At qui pecuniâ ulterius opimum lucrum accipit, creditori partem
lucris honeste dare potest, cum id nulla lex prohibeat: quoniam imo
*injungat: cum contra ius naturæ sit alterius detrimento locupletio-
rem fieri. l. 10. ff. de R. L. & hominem hominis incommodo suum augere com-
modum, magis est contra naturam quam mors, inquit Cic. 3. offic.*
Et natura ipsa ad gratitudinem obligat.

XLIII. Interea tamen non statuimus ex ipso *mutua-*
tionis officio aliquid honeste exigere posse, quod vulgus fene-
ratorum turpiter facit, hoc enim & naturæ mutui & re-
gulæ Christi l. 6. mutuū date nihil inde sperantes, cōtrariatur.
Quamvis hanc nonnulli Theologorum arctius restringunt. Sed
ex legitimo contractu ad interesse creditoris, dummo-
do locupletior factus fuerit debitor. Conf. jus nostrum
capit. *Nadstufwobalken.*

XLIV. Solenniter autem cum Clariss. Theologo Doct. Johanne For-
stero problem. Theolog. Decad. 3. problem 114. in conspectu Dei & sancto-
rum Angelorum protestamur, nos his ipsis iniquorum usurariorum & fene-
ratorum causam minime agere, vel illorum turpitudini vel tantillum patrocinari:
non nescientes avaritiam omnium malorum radicem esse. Unde &
hanc ipsam eiusque sobolem usuram pii & cordati concionatores oratione
gravissima ex verba Dei, hoc potissimum exulceratissimo seculo, ubi vitia pro
virtutibus habentur, taxare & intrepide damnare rectissime haud desinunt. I-
gitur vid: Hutter, Gerhard, & alii in hunc loc. Nostrum vero erat Philosophi-
cæ & distinctius rem pensitare & seapham seapham appellare ac mentem can-
didè exprimere Rectiora monstrantes grati sequemur. Non ignari graviss.
Theolog. D. Chemnit, aliosq; omnem usuram proflus damnare, uti & Politi-
cos quosdam cum Botero pol. ill. l. 1. c. 14. nec non ICtos ut Authon. Matth.
Disput. de usuris l. 1. Besold Consider. Pol. de vita & morte.

COLLEGII ETHICI
DISPUTATIO V.

DE
MANSVETUDINE.

Respondente GEORGIO ELINGIO Sudermanno.

THESIS I.

Sicuti proximâ disputatione de *Virtutibus prioribus*
Decalogi tabulam & primū posterioris tabulæ præ-
ceptum, 4 tum videlicet in ordine spectantes egi-
mus; ita hâc vice ad 5 tum Præceptum, quod occidere vetat,
transitum faciemus. Quo ipso duo potissimum injun-
guntur; alterum ne proximum lædamus; alterum ut no-
stram nostrorumq; vitam legitimè tueamur. Unde e-
tiam duæ virtutes Ethicæ non ignobiles, Mansuetudo scilicet,
atque Fortitudo emanant. Quarum priorē hâc
disp. considerabimus, posteriorem ad sequentem re-
ijcipientes.

II. *Mansuetudo dicitur quasi manus asuetudo, sicut*
mansuetus quasi manus asuetus i. e. cibus & tractabilis,
undè & de brutis, maximè domesticis, propriè dicitur.
Hinc argumentari quis poterit hunc in modum: Quod
de bestiis propriè dicitur, id virtus moralis non est; ea quippe
in bruta & bestias minimè cadit. Atqui Mansuetudo de
bestiis propriè dicitur; Ea enim primariò mansueti i. e.
domita dicuntur. E. Mansuetudo non est virtus moralis. Et
per consequens gratis de eadem hic loci pertractatur.

III. Verùm Respondetur ex *Fascic. nostro controversi*
Ethic. Sect. 2. Memb. 4. q. 1. Mansuetudinem non tantum jux-

*Ans Mansuetudo
quod sit virtus
moralis aff.
sicut obiectio*

*ad obiectum
Respondio*

ta primam impositionem sumi, quatenus brutis proprie tribuitur; verum etiam pro excessu in ignoscendo, quo sensu Mansuetus dicitur qui etiam tum non irascitur quando iuste & honeste irasci posset atque deberet: Et adhuc vel maxime & usitatissime ac philosophice mansuetus dicitur qui in irascendo & ignoscendo laudabilem atque honestam mediocritatem servat. Et sic Mansuetudo

definitio est virtus moralis irascendi appetitum recte componens ne ob a-

definitio est virtus moralis irascendi appetitum recte componens ne ob a-
mansuetudinem causam, citius vel ferius, diutius vel brevius, plus vel minus quam par est irascamur. Quae non modo virtutis nomen meretur, sed vel omnium maxime necessaria est. Cum reliqua vitia impellant, ira precipitet: ut cum Seneca loquamur. Patet igitur primam acceptionem propriissimam quidem esse, ultimam tamen usitatissimam. Et sic major propositio corrumpitur, potest enim in aliam acceptionem inusitata nihilominus virtutis nomine gaudere ac salutari.

4. Regeri tamen adhuc poterit; Sed bruta interim itidem iram interdum cohibent atque ferociam deponunt & mansuescunt, ita ut non irascantur plus vel minus &c. quam par est; Prout leonum exemplo, qui viliora animalcula contemnunt & hoste prostrato mitescunt &c. probari potest. Verum resp. 5. Non esse virtutem siquidem a ratione non procedit, neque eius ductum sequi potest, cum eadem omnia bruta destituantur. 2. Ut aliarum virtutum ita & huius vestigia quaedam & simulacra etiam in bestiis reperiuntur, ut supra inductum. Et 3. Quod in brutis laudabilis est instinctus naturae, id in homine, accedente libertate & rationis ductu, virtus evadit.

Præterea & hic ad nostram sententiam confirmacionem sic argumentari licet: Ubi cumque in actionibus humanis honesta & laudabilis mediocritas ad rectam rationis normam exacta elucet; ibi est virtus moralis; Sed

circa iram moderationem honesta &c. E. ibi est virtus moralis quae est ipsa mansuetudo. conf. Thes. 10. præcedent. Disput.

6. Potest in super hoc loco non injuriâ vitilari quaestio, quâ de Fortitudine alij formant, An etiam in statu innocentiae Mansuetudo locum habuerit? Licet autem quaestio non adeo necessaria, decisio tamen non inutilis futura. Pro negativâ sic argui potest: Negato objecto & virtus ipsa negatur, quae radicaliter ab objecto dependet: Atqui in statu innocentiae nullum erat objectum mansuetudinis (licet nec fortitudinis) quod homini, molestum esse iram excitando (pericula, terrores, mortem, paupertatem afferendo &c.) vel incommodare posset; E. in statu integritatis Mansuetudo (Fortitudo) non fuit nec esse potuit.

7. Quid respondeat Dithmarsus vid. ejus System. Ethic. lib. 3. part. 3. Exercit. 3. Disquisit. 1. Nos autem breviter & simpliciter respondemus. 1. Negando majorem propositio. Nam vel adhuc ante lapsum fuit Diabolus omnis mali, molesti, calamitatis, irae & mortis causa. 2. Objectum virtutum duplex esse prout in confessio est; Aliud internum ipsum sc. appetitum; hic irascibilem & affectum irae vel metus aut confidentiae; Aliud externum, quod facultatem movet atque affectum extrinsecus excitat. Quamvis autem hoc defuerit; illud tamen ideò non adesse non potuit. Cum omnibus facultatibus instructus & affectibus obnoxius etiam ante lapsum non defuerit.

8. Firmius igitur pro affirmativa sic ratiocinari licet: Ubi omnium virtutum chorus, nullâ exceptâ, & quidem in gradu excellenti reperitur; ibi etiam mansuetudo (& Fortitudo) adest; Sed in Adamo etiam ante lapsum omnium virtutum chorus repertus &c. Alias enim deterioris fuisset conditionis Adamus ante, quam sunt homines iam post

quaestio ita
An et in
statu innocen-
centiae mansue-
tudo locum
habuerit?
arguitur

arguitur resolutio

arguitur resolutio

pro quaestione
resoluta fuit
ut sic arguitur
monetur.

Responsum

Responsum ad
responsum

arguitur
quo dicitur
responsum
virtutem

lapsum, quod est absurdum. Deterior enim est qui pauciorum virtutum capax est. Ergo etiam in Adversariis lapsus in unam virtutem (& fortitudo) aderat.

9. Sed jam ad rem ipsam: Et 1. *Anne aliquando irasci dicitur sit? dispiciamus.* Stoici eorumque affectus ut ceteros omnes affectus, ita potissimum iram damnant: Argumenta præcipua compendiosè hæc sunt. 1. *Quicquid plurimorum malorum, morborum, cadum & injuriarum causa est, prudentiæ inimicum, insanix species & pestis humano generi nocentissima; id omnino fugiendum totoque nisi simpliciter cavendum atque damnum. Sed ira est talis;* E. Cum major prop. manifestissima sit; Nullus quippe effectus sua causa toto genere deterior esse potest. Minor si vè assumpt; stabilitur partim experientia & exemplis, partim testimonijs & autoritate summorum virorum. Vid. Valer. Max. lib. 9. c. 3. Senec. lib. 1. de ira c. 1. & 2. nec indigni sunt etiam lib. 2. dus & 3. tius qui, in idem argumentum elegantissimè conscripti, legantur. Hic verò in re clarè multis opus non est.

10. Ducitur præterea 2. Ex Sacris haud leve argumentum. 1. Gen. 4. v. 6. Quare irasceris? vel, ad quid est ira tibi? Matth. 5. v. 22. Quisquis irascitur fratri suo obnoxius erit iudicio. & v. 25. Habeto benevolentiam cum adversario: Et v. 39. ne resistatis malo, cum seqq. Eph. 4. v. 1. 2. & 3. & v. 26. Sol ne occidat super iram vestram & v. 31. Omnis ira &c. tollatur. Coloss. 3. v. 13. Jac. 1. v. 20. ira viri justitiam Dei non efficit. Et similibus locis iram planè prohibentibus. Quibus addi potest *Basilii* in concione contra irascentes. *Quod dicitur script. Sacra prohibet & B. Patres averfantur id licitum non est: Sed iram Sacra S. prohibet &c. E.*

Verùm adhibitâ distinctione inter iram & iracundiam

iracundiam propriè dictam (sepè etenim ira etiam in hac acceptione sumitur) Quod ira pressè & accuratè dicta ipsum affectum & naturalè motiõem significat quo malum amoliri & vindicare conamur & hoc natura omnia fermè animalia ermarvit; quæ in se minimè vitiosa vel illicita. Iracundia autem vitiosum habitum significans, quo ad irascendum & illegitimè vindicandum proclives sumus, in vitio est & illicita. De hac Potissimum & quæ ex sacris & quæ ex prophanis literis in contrarium adducta sunt, non de illâ intelligenda est tu n contextus, tum ipsa ratio, tum loca parallela facilè ostendunt.

12. In specie respond: ad 1. Object. & quidè primò ad majorem prop: eam limitando, præsupposita sc. *Distinctione inter causam per se & per accidens:* hoc modo. *Quicquid per se tot malorum causa est &c.* Deindè neg: assumpt: *ira quatenus affectus Physicus ejusmodi incommodorum, morborum, injustitiæ, turbati iudicij &c. Per se causa non est:* Sed ex accidenti quatenus modus exceditur, & in iracundiam degenerat. Quia & *Seneca* ipse qui alias cit: 1. iræ incommoda multis exaggerat lib. 1. c. 4. *Iram ab iracundiâ distare fateatur, quantum timor à timiditate &c.* Aliàs satis nota sunt hic *Stoicorum paradoxa*, qui id persuadere conati sunt, quod nec ipsi præstare potuerunt, nec possibile esse crediderunt; Sed, ut ipsorum etiam interpretes attestantur; Ad impossibilia & ultra medium vocantes ad possibile persuadere & medium occupare docuerunt.

13. Ad textus sacros in 2d. Arg. respondetur etiam priora applicando & deindè ex alijs contextibus undè optima interpretatio hauritur. Ephes. 4. v. 26. *irascimini &c.* ubi ira si non injungitur, certè permittitur & indul-

quæstio in
quæstio in
quæstio in

2

Capitulum
quæstio in
quæstio in

explicat
in pte

explicat
quæstio in
quæstio in

du'getur conf. Psal. 4. v. 5. ubi testis *Chemnitio* significantius commotio designatur. Temere autem *ira* irasci, id est, ob levem & privatam causam, ex impatientia vel malitia, sine respectu ad gloriam Dei, amorē justitiæ, odium turpitudinis irasci &c. Salvator ipse citato Matth. 5. prohibet. Videatur *Chemnitius* loco de lege Dejad 5. præceptum p. m. 184. & seqq. Aliquando igitur irasci licitum esse omnino concluditur. Omni quippe irā penitus sublata, *Mansuetudo* etiam quæ circa iræ moderationem versatur tolleretur & extingveretur.

Quæstio 414.

Ergone indistincte & quodcumq; irasci licet? Neg. Contrarium tamen ex allatis concludendum videtur: Siquidem enim ira est effectus naturalis; Merè autem naturalia nusquam sunt prohibita. E. nec ira est prohibita. Sed Resp. ex fundamento supra Disp. 3. th. 25. Posito; Affectus physicè & naturaliter consideratos indifferentes esse i. e. neq; bonos neq; malos moraliter. Quatenus verò rectæ rationis ductum & legis moralis moderamen sequuntur aut repugnant, bonos aut malos, licitos aut illicitos fieri. Ita quoq; ira si eidem congruat sine vitio est: Sin secus prohibita.

15. *Non itaq; licet irasci.* 1. Superioribus utpote magistratui, parentibus, Doctoribus & præceptoribus, tum enim in 4tum præceptum impingitur. Sicut è contra superiores, quatenus scilicet tales, & inferiores eis ad obedientiam obstricti reluctantur, licite & recte irascuntur. 2. Ob leves causas, multò minus incertas. Sin aperta fiat injuria, vitæ, famæ, uxori, liberis, parentibus, cognatis &c. iniqua vis inferatur, bona hostilitèr attententur, irā commoveri planè illicitum non erit. 3. ut modus tamen non excedatur, & charitas proximi non postponatur aut omnino negligatur. Neq; igitur

si

nimis vehementer excandescat, ut ira in furorem vertatur. Nedum causa semel legitime transacta relucitur ac refricetur. Namq; ira in sinu stulti quiescit. Eccles. 7. v. 16.

Anne igitur vindicta licita? Quæstio hæc etiam hoc loco decidi solèt; quamvis pro diverso considerandi modo ad aliud atq; aliud forum spectet. Nam à Theologis expeditur dum docent, an & quatenus bonâ conscientia quis se suosq; contra violentum aggressorem tueri ac defendere possit? A *litis* quatenus queritur de penâ aggressorem occidenti irroganda? Hic verò in *Ethicis* quatenus disquiritur, an hominem etiam ad sui suorumq; defensionem occidere unquam honestum esse possit, & fræna iræ eo usq; citra Mansuetudinis iacturam & violationem, aliquando laxari queant?

17. Ad resolutionem hujus dubij observanda est *distin-* *ctio* inter vindictam publicam & privatam; Illa dicitur quæ à Magistratu publicè exercetur, sive in subditos contra leges peccantes; sive in extraneos romp. ejusve membra offendentes; Hæc quæ à privatis ubi magistratus auxilium præsto non est vel esse potest, adhibetur. Quamquam non dissimulandum privatam isthanc vindictam non nisi improprie sic appellari, cum defensio potius & inculpata tutela, seu moderamen inculpata tutela, ut loquuntur *liti*, rectius nominetur; sed cum usus ira obtinuit, non opus est de verbis litigare, modò de re constet.

18. Hanc autem cum jura & naturalia & civilia admittant, honeste quoq; sine mansuetudinis laesione adhiberi posse statuimus. Quicquid enim natura & rectæ rationi congruit, id honestum est, & à virtutis præscripto non aberrat. At qui se & suos ex imminente periculo eruere & adversus vim defendere natura & rectæ rationi congruit. E. Major prop. clara est ex definitione virtutis & honestatis. Minor etiam

quæstio
An
vindicta
licita
est
p. 170
de
tutela
in
obsequium
suum
hujus

2
distin
ctio
vindicte

etiam multis confirmati possent. Natura enim ut sui
destructionem atq; interitum averfatur; ita sui con-
servationem ac tuitionem quantum fieri potest, procu-
rat atq; molitur. Juxta illud Cic. 1. Officiorum: principio omni-
animantium generi est a natura tributum ut se vitam corpusq; tueatur decli-
netq; ea quæ nocitura videntur. Huc etiam facit illud Plinii, Leonum ferias
inter se non dimicant, serpentum morsus non petant serpentes; Sed si vis
inferatur, nulla est cui non, sit ira non sit animus iniuriæ impatiens & prom-
pta, si necesse, ad se defendendum alacritas. Proinde & Iosephus lib.
4. de bello judaico c. 13. Scribit. Naturæ lex firma est ut
omnes velint vivere, quæ de causa hostes eos judicamus
qui nobis illud auferre præ se ferunt, & nos ab ijs vindic-
care molimur. Experientia deinde tam irrationalium
quàm rationalium hoc ipsum satis confirmat. Acce-
dente deniq; jure civili Romano & Svecano: l. 3. ff. de J.
& J. & l. 7. C. quando liceat unicuiq; sine iudice vindicare.
Adde c. 1. Drap medij willia E. & St. item c. 12. & 13.
E. E. cod. Privatam itaq; defensionem, maxime si extre-
ma necessitas urget, honeste suscipi posse persuasum
habemus.

3 *offensio* 19. Non desunt tamen quæ obijci possunt: 1. Illud Iehovæ
Deuteronomi: 32. v. 25. Mibi ultio & retributio. 2. Ecclesiastici 28. v.
1. Qui vindicare vult à Domino inveniet vindictam. Cui consonas
illud Pauli ad Rom. 12. v. 17. Nulli malum pro malo. & v. 19.
Non vosmetipsos defendentes & vindicantes &c. Adde Hebr.
10. v. 30. 3. Matth. 5. v. 39. Christus inquit, Ne resistatis ma-
lo. Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præ-
be illi & alteram. Conf. Luc. 6. 4. Exemplum Davidis qui
Saulis manum, mortem intentantis non resistendo aut defenden-
do, sed declinando evasit. 1. Sam. 19. v. 10. 5. Et ipsius Salvatoris
Christi, cujus omnis actio est nostra institutio, juxta regulam Theo-
logicam: 1. Pet. 2. v. 20. 21. & seqq. Sed Christus ejus-
modi defensione uti noluit, cum tamen facile potuisset. Matth.
26. v. 53.

20. v. 53. Et deniq; 6. Sanctorum Martyrum exemplis, quoniam
feriendo sed ferendo coronam reportarunt. 2. Pet. 3. v. 14.
20. Sed ad priora duo uniformis est responsio; in istis
videlicet scripturæ dictis sermonem esse de vindictâ pri-
vatâ, quæ ordinariè prohibita; Non de publicâ quæ à
Magistratu legitime exercetur, siquidem gladium fru-
stra non gestat. Rom. 13. v. 4. Additur ordinariè ut in-
movatur summâ urgente necessitate etiam extraordinario
mediocriter licitum esse. Necessitatis enim tanta vis est,
ut ex illicitis facere possit licitum, quod exemplo Da-
vidis. 1. Sam. 21. interprete Chemnit: probatur; Juxta
proverbiū; Necessitas non habet legem. Imò Magistra-
tus ipse hoc in passu gladium ad seipsum tuendum porre-
xit; Uti patet ex supra citato textu Codicis, quando licet unicuique
ubi imp. Valent: Theod: & Arcad: hunc in modum rescribunt; Liberam
resistendi cunctis tribuimus facultatem &c. Ac mortem quam minabatur
excipiat (sc. violentus aggressor) & id quod intendebat incurrat. Ratio
subiungitur: Melius enim est occurrere in tempore, quàm post exitum vino-
dicare. Vestram igitur vobis permitimus ultionem &c. Quod idem
etiam citati textus juris nostri innuunt. Cum igitur
sui defensionem natura dicitur, legesq; permittant; ne
serò post vulneratam causam remedium quaratur;
Defensionem hanc ubi eam necessitas injungit, & legi-
timum moderamen servatur, quatenus à magistratu
(cui obediendum) & legibus concessa invenitur, verbo
Dei contrariari non videtur.
21 Regeri tamen adhuc potest; Multam nihilominus
aliquam de jure nostro, præsertim municipali (prout ex cit: cap.
8. de homicid: patet.) etiam casuali homicidio irrogari; Unde
concluditur actionem per omnia honestam non esse. Ubi unquam
enim multa exigitur ibi delictum præsupponitur; At ubi de-
lictum adest, ibi honestas abest. Resp. jus nostrum hoc in
passu à jure Romano dissidere ubi imp. Gordianus A. Quin-
tia

hunc in modum respondet: Is qui aggressorem vel
quemcumq; alium in dubio vicia discrimine consiliis occiderit,
nullam ob id factam calumniam mouere debet. Cod. ad leg.
cornil. l. 2. conf. l. 3. eod. § l. 4. Dubium non est eum qui
inferenda cadis voluntate preceperit, iure casum ve-
deri. Additur § in l. 5. hæc ratio: Melius namq;
est his occurrere § mederi, quam injuriã receptã vin-
dictam perquirere. Et quamvis hæc cum naturali
ratione congruere videatur. Jus tamen nostrum om-
ni ratione planè non destituitur. Nam cum jure di-
uino hæc in parte convenit, quod humani sanguinis effu-
sum nam rationem haberi voluit, & potius ab insonti-
bus etiam, ubi res est obscura, multa exigi ut delictum
expietur, quam ut sanguis humanus inultus maneat. conf.
c. 21. Deuteron: & c. 25. Drap. medh will. &c. Hinc ob-
jectio facile diluitur: Ubiq; inuenitur multa seu
pna ubi etiam delictum, & sic inhonestas; Nimirum
id sequi in manifestis delictis § ordinariè: Extraordinariè ta-
men & in certis casibus aliud statutum allegata loca de-
monstrant. Addec. 1. Drap medh will. &c. Ad dictum
Pauli Rom. 12. Respond: hic malum pro malo non re-
ferri; Sed malum imminens averti vel præverti, quod
Paulus non prohibet. Defendere verò & vindicare se-
ipsum extra extremæ necessitatis casum prohibet, quæ
semper excipiendæ.

22. Ad 31. Arg: in Thesi 10. positum, loca videlicet
Matth. 5. & Luc. 6. Resp. Christum loqui utroq; de
Christianâ charitate, mutuâ dilectione & q. d. *Spontanea*
quæ leges naturæ & civiles nõ evertit, ordinata n. chari-
tas incipit à seipso. Neq; legitima juris media hic ullatenus
evertere saluator constituit. Alapam privato

ausu vindicare prohibuit; mortem verò minitanter
repellere non vetuit. Maxime cum leges id permit-
tant. Non enim venit solvere legem sed implere.
Matth. 5. v. 17. conf. notas Osiand.

23. In 4to Arg. Exemplum Davidis minus quadrat:
Saul enim Rex & Davidis legitimus magistratus, imò
& pater sive Socer erat, Unde ipsi tam facile resistere
non debuit. Sup. Th. 15. *De regeris*. David etiam
unctus Rex erat. Respondet pro nobis Seneca Regi tuen-
da maxime regum est iustus. Et huc quadrat illud *Plau-
ti; indigna, digna habenda sunt, Rex quæ facit*. Adde-
dum avertione corporis icium declinare potuit, & inco-
humis evadere, neq; privatum irruentem occidere
debuisset.

24. Salvatoris Christi exemplum §, ad huc minus
huc pertinet: *Ipsius actio est nostra institutio*. scil. quam
nos imitari voluit, & quadantenus si non implere at-
amen conari possumus. Hanc verò actionem quod in-
stigatorum tonfore tacuerit. Esai. 53. & Actor. 8.
ignominiosam & violentam mortem pro totius generis
humani peccatis insons & immerens iustitiam, à no-
bis impleri nec voluit, nec fieri potest: Neq; de eâ Aposto-
lus P. loquitur, sed de patientiâ in adversis extra talem ca-
sum qualem propotimus. Et Christus jubet disce-
re à se Matth. 11. v. 29. quod sit mitis & humilis corde.
Non verò violentum aggressorem si repelli possit, admittere.
*Quin imò ipse, et primitus in horio a gradientem
judaorum cohortem prosternens, Job. 18. v. 6. quid
facere posset § jus haberet ostendit; nisi pro totius
mundi peccatis spontaneam mortem subire paratus
fuisset.*

27. *Sanctorum Martyrum exempla.* 6. Itidem aliena
sunt; Illi enim 1. ut plurimum a magistratibus & po-
tentioribus atq; vi majori obruti fuerunt, quibus resiste-
re aut non debuerunt; aut non potuerunt: Hic sermo
est de æqualibus & in tali casu ubi aliquis se suosq; de-
fendere potest. 2. Imparitas est in eo; Martyres
propter gloriam Dei, & confessionem nominis Christi,
libenter injurias mortemq; ipsam passi sunt: Hic sermo
est de tali casu ubi aliquis privato ausu proximo mor-
tem tentat, & honor ac gloria Dei ejusmodi morte
aut passione nihil quicquam extenditur vel propagatur.
Tum enim aggressorem honestè & citra mansuetudinis
violationem repelli posse statuimus. Quin & Moses
teste sp. S. omnium mortalium mansuetillimus Num.
12. v. 3. popularem suum ab Ægyptij injurijs defensurus,
aggressorem occidit. Exod. 2. v. 12. quem locum eti-
am de legitima defensione contra manifestam & atro-
cem injuriam D. Chytr. interpretatur. Et hæc ita bre-
viter ad Argumentam contrariam adducta.

28. Quid verò de verbalibus injurijs tenendum sit
ex Fasciculo questionum Ethic. Sect. 2. Memb. 4. quæst.
2. patet; Distingvendum sc. 1. Inter graves, majores &
atroces injurias, quib; fama quæ cum vita paripassu ambulare
communiter dicitur; Et leves, seu minores & non ita atro-
ces, quæ scil. ex calore seu fervore iracundiæ, non ex in-
tentione exciderunt, nec perseveranter urgentur ac de-
fenduntur. Et hæc facilius condonandæ & magno a-
nimo contemnendæ; illæ verò ubi existimatio pericli-
tari videtur, *Cruelis enim est qui famam negligit*, per vi-
am juris refellendæ, & (Sine acerbitate tamen & ut
Christiana charitas omnia moderetur) per legitimos
gramites vindicandæ.

28. Sunt

27. Sunt præterea injuriæ aliæ *Publicæ & officiales*,
quas officij ratione refellere tenemur, & nisi malè ad-
ministrari muneris notam subire velimus, refutare co-
nabimur: Aliæ *privatæ & personales*, quas præsertim si
leviores, contènere est refutare, & abundè vindicaveris.
Ita Christus ipse Joh. 8. PERSONALEM injuriam, quod Samaritanum ap-
pellant Judæi, silentio præterivit: OFFICIALEM autem quod Dæmoni-
um habere dixerint, abundè confutaverat.

28. Quomodò autem circa iram laudabilis
mediocritas datur, ita etiam utrinq; extrema vitiosa
per cavenda & devitanda veniat, prout ex antea dictis
non obscurè constare potest: Nimirum ab una parte &
in excessu iræ ac commotionis, ubi vel leviculas ob cau-
sas præter modum quis excandescit; vel nimis amaru-
lenter iram diutiùs quàm par est fovet; vel utrumq;
facit & citò iram concipit, & implacabilem se deindè
præbet offensas ægrè condonando. Ab altera parte
etiam in defectu peccari potest, ubi quis nullas injurias
etiam si atroces sentit, vel iisdem movetur; Utcunq; di-
vini etià numinis gloriam & publicam utilitatem vio-
lant. Hoc vitium nimia sc. lenitas, in publicis per-
sonis est nocentissimum; imò *cruelitate* quodam mo-
do perniciosior; (Sic enim hæc vitia in Magistratu vo-
cantur, sicuti Mansuetudo specialiter in illis clementia
audit) Talis lenitatis exempl. in Sacerdote ELI habe-
mus. 1. SAMUEL. c. 2. & 3.

29. Utrum igitur horum vitiorum nocentiùs atq;
deterius habendum sit facile deciditur: Nimirum in
Magistratu & publicis personis, non minus, sed sæpè magis
incommodare lenitudinem, cum illa, si erga malos
exerceatur, verè sit crudelitas quædam adversus bonos;
In privati autem & æqualium familiari conversatione

B 3

110

iracundia, utpote unionem & amicitiam facile difrum-
pens, nocentior est, ideoq; eo studiosius cavenda.
Neq; lenitate & *ἀσπυγία* aut tam læpè aut tam facile
aut tam gravitèr quis labi potest. Sæpè enim queritur
& dubitatur ane qui privatam exercuit vindictam lit
abfolvendus, vel quâ pænâ plectendus: An verò qui e-
am neglexerit pænâ afficiendus fit, non dum adeò con-
troverfium erat.

30. *Obſtare tamen huic ſententia videtur, quod ira fit
motus appetitus quo malum præſens violèter avertitur vel retrã-
butione perſequitur. Iam autem malum propellere & avertere
utilius eſt & commodius quàm idem perſerre & ſuſtinere; Er-
gò lenitas quæ mala turpiter tollerantur & ſuſtinètur, Ira-
cundiã deterior eſt atq; nocentior, ſiquidem hæc mala & nocentia
avertuntur ac propelluntur. Sed reſpond: poteſt ex antea
dictis; Si lenitudo æquè eſſet frequens vitium, & ho-
mines in illud æquè propenderent, & æquè facile ferendo
ac inferendo injuriam peccarent, tum fatendum eſt
hoc argumentum aliquid obtinere poſſe. Sed cum
vitia iſthæc hoc loco non tam in abstracto quàm in con-
creto, quatenus ſc: hominibus vel in converſatione, vel
reſpectu valerudinis, vel in alia incommoda præcipi-
tando incommodât; dicimus iracundiã eſſe no-
centiorem.*

31. *Quamquam enim Manſuetudo non ſit virtus merè
bonilitatis, tamen nonnulli eam faciunt, ſiquidem etiã ex-
tra converſationem quis vel, cum injuriarum recorda-
tur alijs vel ſibi ipſi interdum irasci poteſt. Fatendum
tamen eſt hujus virtutis, ſi ullius, in quotidiano convi-
ctu uſum quotidianum & pernecceſſarium eſſe. Re-
media contra iracundiã valètia videtis in Ergaſt: vir-
tut: Apud Heider: in Philoſ, morali & alior. Et hæc
de Manſuetudine.*

CO

COROLLARIA HISTOR:

I.

Historia quæ est vera rerum gestarum narratio
ad ferendum de similibus judiciis & actiones infor-
mandas, in omni studio est utilissima; quibusdam e-
tiam plane necessaria.

2. Non incommode dividitur historia in univer-
salem cum ratione loci tum respectu temporis, & par-
ticularem, certam temporis periodum, populum aut
regnum respiciens.

3. In studio historico ab universali historia inci-
piendum.

4. Historia alia Sacra seu Ecclesiastica religionis
negotia & progressus concernens, alia Civilis seu Po-
litica est quæ secularia & civilia negotia atq; regimi-
nis mutationes commemorat.

5. Mundi antediluviani duratio 1656. Anno-
rum ex cap. 5. Genes: per additionem annorum ætatis
singulorum Patriarcharum ætequam genuerint, &c.
manifestè colligitur.

6. Longævicitatis Patriarcharum ante diluvi-
anorum duplex causa; altera physica, altera The-
ologica: Prior quod terrâ nondum inundatione cor-
ruptâ, herba, radices omniq; alimenta longè salubri-
ora extiterint: posterior, ut veram de Deo ejusq; bo-
nita-

Humilitate doctrinam & horrendo hominis lapsu nec non
reparatione per semen mulieris caput serpentis contri-
turū, eò commodius propagarent; antiqui serpentis
& impiorum dolos atq; calumniae refellerent; deq; di-
vinā providentiā & piorum pramijs, luculenter te-
starentur.

7. Vera & sincera religio, per manus quasi tra-
dita à Noacho ad Abrahamum commodè pro-
pagari potuit. *Vixit enim Noach 350. annis post
diluvium; Genes: 9. v. 28. Abraham autē anno 292.
à diluvio natus est; Genes: 12. nimirum anno mundi,
3949. atq; ita cum Noacho annis 57. vixerat.*

8. Quatuor fuisse Monarchias sive summa imperia
in mundo post diluvium, ex cap. 2. & 7. Danielis,
non immeritò concluditur.

9. De primæ Monarchiæ duratione vehementer inter
sele authores variant, alijs, ut Diod: Siculo, ejuq; a secula
1360. annis eidem assignantibus, alijs cum Velleio 1070. alijs
cum Herodoto tantum 5000. Unde & Varronis dictum con-
firmatur, tria temporum intervalia constituentia, primum in-
certum; Secundum fabulosum; Tertium HISTORICUM.

10. Ninum Nimrodi nepotem fuisse, ex Epitaphio
eiusdem Xenophon adstruit; quod tam audacter reiici-
endum non videtur. Et quamvis Assur Niniven fun-
daverit Gen: 10. v. 11. potuit tamen Ninus eam ampliando &
restaurando ex seipso nomen imponere, velut CONSTANTINUS
in Byzantio &c.

8(0)5

COLLEGI ETHICI
DISPUTATIO SEXTA

De
FORTITUDINE

Respondente OLAO JEREMIE Norcopiæ Ostro-Gothi.

THESIS I.

Quoniam, ut in principio superioris disp. monitum,
quintum præceptum non tantum vitā proximi quoquo
modo lædere prohibet, verum etiam eandem nostram-
q; propriam defendere mandat, assentientibus etiam
Theologis Dn. Chemnitio, Dieterico &c. Quod absq;
fortitudine expediri nequit, de est igitur etiam sub hoc eodem
præcepto agendum.

1. Fortitudinem dari manifestum est. De ejus ho-
monymis in falcic. controv. egimus: Derivatio, seu Ety-
mologia, si qua quærenda, non incommodè à feren-
do, dicitur: plus namq; in ferendo, quod sepius requiritur,
quam ferendo, quod rarius, consistit. Etiam in statu integri-
tatis locum habuisse, Sup. disp. 1. th. 8. probatum fuit.

3. Est autem Fortitudo (αὐτοψία Græcis, sicuti no-
stratib. Manhaftigheit quod in viris maximè requira-
tur) Virtus Ethica in audendo, aut metuendo & tolerando de-
centiam atq; modum servare docens. Quæ secundum varia
objecta, variè dispescitur. Siquidem non tantum &
hujus, veluti etiam aliarum virtutum, obiectum aliud in-
ternum, videlicet metus mali atq; fiducia boni; aliud
externum; illæ ipsæ res scilicet quæ fiduciam generant aut timo-

definitio
Fortitudinis
dicitur.

obiectum
eius aliud
internum

aliud
externum.

707

venientium, qualia pax, honor, divitiæ, mors, pauper-
tas, oppressio &c. Mala isthæc quæ metum inferre so-
lent variorum generum esse deprehenduntur.

4. Et imprimis bipartitò malum dispescitur, quod ali-
ud sit inhonestum, aliud triste. Malum inhonestum,
Theologi malum culpa dicitur, est quodvis vitium, pecca-
tum & turpitudine nostro facto admittitur, quod quidem
per se huc non spectat, nec fortitudinis objectum esse
potest. Qui enim mala inhonestæ, seu turpia animo i-
aggreditur, ipse turpis & vitiosus est non virtuosus.
Mala verò tristia (Theol. pœnæ) sunt quævis adversa, mo-
lesta & graves casus; ut morbus, paupertas, mors, contemptus, per-
secutio &c. quæ huc spectant.

5. Sunt tamen & hæc non uniusmodi, alia enim
mala tristia sunt vorep òv spaton, ut loquitur philoso-
phus, id est Supra humanam conditionem; Quæ scilicet ab
homine sustineri nequeunt, & in quibus ad eundem nulla
honestas cernitur; Ut pote, si quis fulminibus se sponte obicit, in-
undationes, incendia & similia pericula effugere atq; evitare cum possit, non
surret &c. Alia vero κατ' òv spaton quæ ab homine
laudabiliter sufferri possunt ac debent, quod in illis for-
titer ferendis honestas eluceat; Qualia sunt mortis pericula pro
salute patriæ, suorumve defensione &c. Hæc igitur sunt fortitudinis
objecta, illa non aequè.

6. Inter isthæc mala tristia quæ humanas vires, rectè
adhibitas, non superant quædam leviora sunt quædam
graviora; illa sunt quæ terrent quidem & infestant, fa-
cilis tamen tolerantur, ut iactura divitiarum, leviores iniuriæ, tri-
stis amicorum casus &c. Hæc, magis terrent & difficilius per-
feruntur; Ut mors, membrorum dilaceratio; ita pæpèoz M. Attilio
Regulo reserctæ &c. Alia deinde pericula in publicis mun-
eribus atq; officijs constitutis impendent. Idq; vel in Mi-
litiæ

litiâ seu bello, unde Fortitudo bellica & militaris seu castrensis,
quæ quis contra hostes publicos fortiter pugnat, alio to-
gata & erovica seu urbana Cicer. offic; quæ in publicis ne-
gocijs togatis magna pericula & discrimina honestatis
causâ fortiter ad euntur atq; decenter sustinentur.
Alia deniq; privata vel in œconomia dum adversa & difficul-
tates ibi occurrentes fortiter superantur; Vel deniq;
injuriæ, divitiæ, & cætera mundana, quorum præsentia
vel absentia vulgus affigere solet, fortiter feruntur aut
spernuntur. Quæ fortitudo philosophica dicitur.
Et hinc tot fortitudinis species.

7. Inter omnes verò eminet bellica seu martialis forti-
tudo quæ omnibus non contingit. Cæteræ autem &
privatæ potissimum species facilius etiam apud infimos
inveniri possunt. Illa verò sublimis fortitudo, ad he-
roicam virtutem proximè accedens, eorum est qui in
luce reip. versantur; & ipsius Magistratus; Cui dulce
gloriosum est pro patriâ oppetere.

8. Tria insuper est distinctio inter Fortitudinem ap-
parentem seu non veram & veram; Apparentis fortit. 1. spe-
cies Arist. lib. 3. Ethic. Nicom: c. 8. recenset: 1. Politica
quæ in defensione patriæ urgentibus legibus, præmio
aut panis, exercetur; 2. Experientialis seu experimen-
talis: experientia enim animosos reddit eos qui antea
periculis interfuerunt. Et Cic. lib. 2. Tusc. quæst; in exer-
sitatum militem mulieri comparat. 3. Fortitudo iracundia,
quæ sæpè facit ut inermes armatos adoriantur; est enim
ira cos fortitudinis, juxta vulgatum. 4. Fortitudo propter spem
dicitur, cum spe victoriæ pericula confidenter ad eun-
tur. Et 5. demùm Fortitudo ex ignorantia, eorum quæ
periculorum ignari animosè adversus hostem ingredi-
untur; Imperitia enim interdum audaciam adfert. Vera ex-

rem fortitudo est qua quis publicae utilitatis & potissimum honestatis gra-
pericula adire & adversa sustinet: Quae supra descripta fuit.

9. **Extrema Fortitudinis satis etiam manifesta;** ni-
mirum in excessu audendo, audacia & metus vacuitas,
sicut excessus metuendi meticulositas, qui audendi de-
fectus est. *Audacia* quae vis pericula adire (vadet, etiam in
quibus nulla vel honestas, vel publica, imò interdum nec
privata, utilitas cernitur; *Metus* autem quae vis pericula
& adversa turpiter fugit, neq; utilitatis publicae neq; hone-
statis & existimationis rationem habens.

Et haec ad fortitu-
dinis declarationem; Nunc quaestiones circa eandem breviter decidemus.
10. **Quaestio 1. sele offert, An fortitudo sit virtus?** Aff.
Sed opp. *Virtus moralis omni homini competit;* Fortitudo no-
nō omni homini cōpetit. E. Fortitudo nō est virtus moralis, Maj. prob.
*Virtus quippe nemine excludit, nec censū nec sexum recipit
aut excipit;* Min: prob. *Fortitudo nāq; a calido et sicco tem-
peramento, compacto, solido ac spirituofo corde dependet, quae in
omnibus hominibus non inveniri certū est, Ergo nec fortitudinem.*

11. **Verūm Resp. ex fascic: controv. Eth. Sect. 2.**
memb. 4. q. 7. limitando propos. Maj. praemissa sc. di-
stinctione inter actum & potentiam, hoc modo virtus mo-
ralis omni homini competit quoad potentiam non actū
id est; Omnis homo posset fieri virtuosus, si legitime & debito modo in
eam rem incumbere; inclinatio enim naturalis omni homini inest ad virtu-
tem capescendam; **Quod autem actu omnes virtuosī non
sint, experientia plus satis, prob. dolor, evincit.** Neq;
minoris probatio officit. Quamvis enim negandum
non sit eos qui tali temperamento & constitutione cor-
poris praediti sunt ad fortitudinem aptiores esse; Fri-
gidioris tamen etiam temperaturae homines ad om-
nīne fortitudinem plane ineptos esse non sequitur. **Esti
enim arma induere & hostem ferire omnes nequeant,**
pos-

Quaestio
An Forti: sit
virtus?

possunt tamen alia adversa & calamitates fortiter atq;
et q; animo perferre, & sic tuo modo fortitudinis exercere.
12. **Neq; instantia quae adferri solet contra limita-
tionem Mai. prop: multum valet;** *vanitas* sc. atq; fru-
strantem esse potentiam quae nunquam reducitur in actum; Sed
illa potentia in omnibus hominibus nunquam reducitur in actū. E.
Resp. **Eth. vana sit** (quodammodo, non tamen per o-
mnia) quoad individua & hunc vel illum hominem, va-
nitas tamen propterea quoad totam speciem esse non se-
quitur. Neq; omnino **vanitas est** quod aliquem habet
finem & usum. Sed potentia illa etiam in singulis ho-
minibus finem habet finem, gloriam Dei & perfectio-
nem hominis; imò inexcusabiles reddit eandem exco-
lere negligentes: Ergo omnimode vana non est.

13. **Excipit adhaec potest, Sed virtus tamen in sexum
femininum cadere non videtur, cum ex supra. allatā probatione,
th. 10. Tum quod a virtute tanquam eidem propriae denominatur,
et tō cō. an. p. s. d. v. g. a. sicuti nobis a Man; Manu fastig-
hect.** At resp. Denominationem hic a potiori fieri, quod
in viros fortitudinis exercitiū magis quadret, ibiq; fre-
quentius inveniatur. Mulieres tamen propterea plane
& in totū nō excluduntur. Quod etiā exempla Deborah, Judith, Semi-
ramidia Amazonum, Clariae romanae &c: satis confirmant. Potissimum si
de bellica fortitudine sermo sit: Sin de aliis speciebus loquamur, feminis
etiam fortitudinem recte tribui, minus dubitationis habebit.

14. **Quaeritur 2. An fortitudo magis consistat in audendo
& pericula aggrediendo quam timendo & sibi cavendo?** Et q;
ipso etiam utrum magis in metuendo an confidendo sita sit? Ad d.
oq; utrum extremorum seu horum vitiorum, timiditatis vel
audaciae fortitudini vicinior sit. Quae quaestiones re ipsa fee-
runt coincidunt. Pro timiditate hoc esse potest: **Qui
timet sibi cavet, qui sibi cavet est prudens, qui prudens est vir-
tute pollet: Ergo qui timet virtute pollet.**

Quaestio
2da
An Fort: q;
ipso magis
aggrediendo
vel timendo
sibi cavendo?

est ire ad domum luctus quam ad domum convivij; Sed domus mortis est domus luctus. Et Hebr. 12. v. 14. Non habemus hic manentem civitatem; *E. in illam qua stabilius & permanens est quantocius commigrare licet.* Et Quod omni homini propositum ac constitutum est, id quantum primum maturare fas est; *Sed homini constitutum est semel mori &c.*

24. Atqui respondetur 1. ad rationem, non satis esse aggredi terribilia animose, nisi & fiat honeste. Neque impie moriendo calamitatum finis fit, sed initium pro ut ex verbo Dei constat. Nec moriendo delictum eluitur, si voluntarie admissum fuerit; sine voluntate autem nullum peccatum peragitur. Mortalitem vero sic exuere, ut deinceps in æternum moriendum sit periculosissimum atque inhonestissimum est. 2. Exempla igitur prophana nihil probant. Et qui propter metum imminentiæ malorum seipsam interimunt, mollis & pusillanimis est, non fortis. 3. Simionis exemplum peculiare est, heroicum & typus Christi, quod temerè non imitandum; Rhahis verò ex libro apocrypho paganismum sapit. 4. Ad dicta S. script. Mors est via universæ carnis, quam tamen nisi vocato ingredi non licet. Domum luctus ingredi bonum est non facere, at qui se interimunt, faciunt. Non habemus quidem hic manentem civitatem; Attamen stationem, ante tempus deserere integrum non est. Et denique quod homini propositum ac constitutum est, scilicet simpliciter & sine ulteriori vocatione id fas est maturare; utpote, ubi duo aut tres in meo nomine congregati sunt, ero in medio eorum Matth. 18. v. 20. Sed propositum est homini mori sc. cum Deus voluerit, non quando ipsi placet.

25. Auto-

52. Autocheiriam autem ideo damnam^{us}, quia verbo Dei sc. præcepto contrariatur, nec non iuri civili, naturæ & ipsi honestati, qui enim seipsum occidit, hominem occidit. At nemo est membrorum suorum Dominus, nedum animæ & vitæ. Cum hac tamen limitatione; Ut qui vel in navali pugna navè quâ vehitur, vel arcem in qua obsidetur, in manus hostium non sine magno horum emolumento, patriæ verò incommodo, indubitanter perventuram cernit, ignem pyro pulveri iniiciens se suosque propter publicam utilitatem deo vet; quales etiam heroes nostra patria genuit, suâ laude non defraudetur. Vid. Chemn. qui ad exemplum Samsonis respondet eum præterquam quod typus Christi fuerit; etiam publicam personam gessisse cui publica vindicta commissa ut hostes ulcisceretur. Hic igitur quid publica utilitas atque honestas militent, virtutem adesse prorsus negandum non videtur. In alijs verò casibus quibuscumque sibi ipsi vitam eripere nunquam honestum statuimus.

26. Sed numne etiam mercenarij milites fortes dicendi? In disceptationem venire solet. Affirmativa inde extrui potest; Quod competat etiam huic militari fortitudinæ vera fortitudinis definitio. Deinde si mercedem honeste accipere possunt; & honeste pro eadem pugnare; Sed verum prius & posterius. Proinde etiam hi honestatis gratia pugnant, & sic verè fortes non immerito dicuntur. Respondetur tamen reassumendo supra citatam distinctionem: inter veram & apparentem fortitudinem, hac insuper additâ mone-
lâ; inter apparentis fortitudinis species, quasdam ad veram propius accedere. Nec tam facile ab eadem distingui: sicuti hac multo magis cum verâ fortitudine

in explicacione
sibi præcepto
pag 76.

quæstio
Nudi mercenarij
milites fortes di-
cendi sunt.

B 2

con-

convenit quam *coacta* vel *iracunda* aut *stulta*. Exercetur namq; etiam in defensionem patriæ & magistratus, atq; fide datâ nititur. Proprie autem & strictè dicta *fortitudo vera non est*, dummodo mercedis magis quam honestatis causa exerceatur; Quamvis enim merces honesta esse possit, honestas tamen ipsa non est, cum inter *abstractum* & *concretum* accuratè distingvendum fuerit. Sin verò etiam mercenarius miles potissimum honestatis gratia militet, etiam si mercedem tanquam necessariam sustentationem acceperit, quin verè fortis dici possit nihil prohibet.

At quatenus mercenarii militis reip. utiles sint; ad politic. pertinet adeoq; in disp. de bello exprimitur.

27. Quid insuper de illis tenendum qui ex desperatione magno cum impetu in hostem ruunt ingentemq; stragem faciunt, & non raro victoriam reportant, ambigi solet. 9. *Anne etiam desperabundi fortiter pugnantes verè fortitudine polleant?* Asserunt non paucis in locis historici ita Florus *Spartacum* simul cum socijs, eruptione factâ cum circa angulum Brutium inclusus esset, fortissime dimicantem quasi imperatorem occisum esse, ait. Ita *Catulinâ* cum suis, postquam vidit montibus atq; copijs hostium sese clausum, teste Sallustio, optimum factu ratus in tali re fortunam belli tentare pulcherrimâ morte concecit: ut idem Florus auctor est. Et ipsum *Alexandrum M.* abducendo naves necessariâ suis militibus fortitudine fecisse *Curtius* refert. *Neg. similia exempla nostro etiâ seculo & atati desunt, ubi ad fortiter pugnandum extrema necessitas coegit.* Interim tamen non, si quaestio de *verâ fortitudine* intelligatur, negandam statuimus: *apparens enim saltem & minus accuratè dicta fortitudo, coacta sc. hictanturam modo adest, prout ex superioribus satis constat.*

28. Movetur etiam quaestio à philosopho 3. *Ethic.*

c. 8. cum

e. 2. cum alijs. 10. *Utrum Fortitudo magis in subitâ & inopinatis quam expectatis periculis cernatur?* Quod rectè affirmatur; Ea siquidem animi constantia quæ à perfectiori habitu dependet minus præparationis requirit. Obijci tamen potest: *Omni verè virtuosa actio sit cum deliberatione; sed ea quæ subitò & inopinatò ingruunt sine deliberatione excipiuntur.* Ergò circa illa non est virtuosa actio. Nedum magis quam circa expectata.

29. Responderi tamen potest negando minor: *prop. Nam utcumq; festinum & subitaneum est periculum nō omnis tamen deliberatio abest, celerrimi quippe sunt animi motus.* Non adeo quidem prolixam & operosam sicuti in prævisis haberi posse deliberationem fatendum; aliquam tamen adesse posse res ipsa loquitur. Quippe etiam in arenâ sæpè consilium capiendum esse, proverbio monemur. Ut & hoc addatur; deliberationem tum præcessisse cum habitum virtuosum fortis acquisiverat, sedq; ad omnes casus præmunivit ac præparavit: quod etiâ prudentia omnium virtutum oculus requirit.

30. Quæri adhuc solet. 11. *Num forti salvâ fortitudinis laude unquam fugere liceat?* Regustata distinctione inter pericula *quæ humanam sortem superant:* de quibus minus potest esse dubij, & *quæ humanis viribus sustineri queunt:* si quaestio de hisce accipiatur, primâ fronte neganda videtur. *Siquidem fugere & pericula nō intolerabilia honestè aggredi opposita sunt: quorum alterutro posito alterum tolli necesse est.* Si igitur talia pericula animosè aggredi semper licitum & honestum est, tūtequitur eum qui talia fugit & ex iisdem se subducit, non *fortem* sed *timidum, turpem atq; inhonestum esse.* Proinde & ulterius sic inferri potest. *Quicquid directè pugnat cum officio viri fortis*

B 3

no quaest.

tu quaest.

9 quaestio

30. id ipsum nunquam licitum aut honestum erit: Atq; mala
aristia, qua honestatis & publicae utilitatis gratia ad eunda veni-
unt, fugere, directe cum officio viri fortis pugnat: E. Eadem
ipsi fugere nunquam. &c. Utraq; praemissarum ex defini-
tione & natura fortitudinis satis elucet. Nec leve est hoc i-
psum argumentum.

31. Interim tamen altius pensitatis circumstantijs
(qua in hominum actionibus & politicis negotijs omne ferunt
punctum) inspectoq; sine qui actionem dirigit, Non im-
merito concluditur: Fortem interdum licite & honeste
etiam fugere posse, cum sc. per fugam & secessionem ac-
retrocessum illius publicum bonum non retardatur aut
impeditur: Sed promovetur potius ac reparatur. Quod
si vero fugam, salus reip. & officij ratio non admittunt, forti-
ter potius moriendum, quam vel unguem latum retro-
cedendum fuerit.

32. Ad arg. contrar. resp. 1. Pericula honesta &
tolerabilia aggredi honestum & laudabile est, potissi-
mum ubi publica honestas id sradet. Quae limitatione
adhibita, minor prop. seu assumpt. corrumpit. Sin autem
quis instet: Non esse facienda mala aut eveniant bona: Sed fu-
gere in bello & hastam abicere malum est: E. Resp. Ex dist.
inter malu simpliciter atq; absolute: & malum secundum quid.
Fugere, simpliciter malum non est, sed secundum quid;
Quod ipsum ratione maioris mali, boni rationem
induit. Ita multi hostium furori, multitudini a-
lijsq; incommodis pro tempore cedentes, utilissimam
deinceps reip. operam navarunt. Quod historiae cum
experientia testantur. Sic Varro apud Cannas: Antigonius; Hun-
niades ad Varnam fugientes ad meliora reip. tempora sese referarunt. Qui
autem semel occidit: nullum deinceps hostem sternit.
sonf, Falc. contrav. Eth. Sicil. 12.

33. Quae.

33. Quæstio etiam est hoc loco non inusitata; 12. 12. Quæst.
An fortitudo aliquando forti noceat? Affirmativa primo ian-
tuitu verior videtur: Siquidem per fortitudinem mul-
ti fortunarum omniu iaciuram adeoq; & vita non raro
subeunt, ut in extremum discrimen adducuntur; Unde
talis exurgit ratiocinatio: Quod forte non modo alijs bo-
nis, verum etiam valetudine, membris corporis, & vita ipsa non-
nunquam privas, illud ipsum interdum noxium & damnosum
est, si de fortitudo forte. &c. Dum nimirum persecutionibus se forti-
ter opponens, divitijs, patriaq; exuitur, & morte domi aut in bello multa-
tur.

34. Firmiori tamen fundamento negativa nititur:
Nulla quippe virtus, virtuoso per se & quæ talis nocet; At
fortitudo est virtus. E. Unde etiam satis patet, quid
ad objectionem respondendum; esse videlicet fallaci-
am accidentis. dum id quod fortitudini ex accidenti
competit, per se eidem tribuitur. Deinde responde-
tur bonorum, patriæ, membrorum aut vitæ amissionem
forti minime nocere: Sed cum coronâ inmarcessibili
propterea coronetur, in maximo lucro damna isthæc,
ut vulgo videntur, ponenda esse.

35. Tandem 12. & ultimo quæritur; An etiam viri
fortis sit injuriam aliquando tolerare? Affirmatur Quan-
quam ob stare videtur. 1. Quod fortis circa pericula solum-
modo honesta versetur: Atqui injuria non est res honesta, E. cir-
ca illam fortitudo nullatenus occupatur. 2. Quod est hominis
imbellis & imbecillus, id non est viri fortis: Sed injurias tolerare
est hominis imbellis & imbecillus, E. Verum resp. Ad prio-
ris arg. assump. Injuriam dupliciter considerari posse,
nimirum vel relatione ad injuriantem vel injuria affe-
ctum; esse a. rem inhonestam ratione inferentis: ratione au-
tem patientis & sustinentis non semper: & tum a forti
etiam

13. Quæst.

etiam, ferentibus ita circumstantijs, & svadente recta ratione pulchrè perferri imò contemni posse. Ad 2d. resp. itidem minorem propositionem non esse simpliciter verã; Namq; Moses David & Salvator CHRISTUS, absq; dubio fortes fuerunt, iniurias tamen tolerarunt. Quinimo togata fortitudo, non raro in patienter ferendis convitijs, quod Socratis exemplum demonstrat, sita est.

36. Quærunthic alij: *An bella Christianis licita?* Sed ad casus conscientia & theolog: hoc pertinet. *An duella illicita & prohibenda?* Quæ politica quæstio est. *An verò honestum sit provocatorem agere, vel in campando, si quis provocetur, promptum se exhibere?* Ethicè quæri potest. At ex suprapositis fundamentis facilè deciditur, Scilicet ubi nulla honestas, nedum publica utilitas ibi nulla virtus. At regeris: *honestum est famam tueri, quam qui negligit crudelis est.* Nam honor seu fama & vita pari passu ambulant. Sed stultè, Fama enim scomatibus & injurijs verbis non læditur: verùm talia evomens suam prodit insaniam. Posito autem graviores esse injurias, iisdem per legitimos tramites & ope magistratus occurrere fas est: *Nisi contra mandatum CHRISTI Gladium sumere, quis non exhorrescat.* Patet proinde verè fortes non esse qui periculis inconsideratè sese exponunt; Nedum Traiones & iactabundos, qui in symposijs vel caupanà cum totà cohorte sese congregi posse gloriantur; Et tamen si sobrii vel unicum in campo militari habitu occurrentem advertant, caligæ præ timore ad talos usq; demittantur: Neq; ex impatientia mortem oppetentes vel gravia mala adentes; Sed eos ad fortitudinis laudem solos assurgere qui honesta & publicè utilia pericula magno animo aggrediuntur & constanter sustinent, sive id bello sive pace contingat. Nam privata etiam fortitudo, non modo exemplo, quin etiam ob tranquillitatem consequentem publicè condiscit. Ethac de fortitudine hæc vice dicta sunt.

COLLEGI ETHICI
DISPUTATIO SEPTIMA
DE
TEMPERANTIA
Respondente JOANNE ANDREA TIBELIO VVellm.
THESIS I.

PRogredimur jam ad *virtutes Ethicas Sextum Decalogi Præceptum spectantes, quæ Temperantia nomine comprehenduntur.* Quòd cupiditates ac desideria voluptatum temperent atq; refrenent. Græcis autem notantèρ *σωφροσύνη* dicitur; quasi bonam mentem & prudentiam servans aut salvans. Nostratibus vel nimis angustè *Nyctherheit* sonat: quippe hæc vox solam sobrietatem propriè denotat: Vel latius *Mætelligheit* audit, quod generaliter quavis moderationè significat. Verùm tropus, videlicet Synecdoche, rem facilè declaraveris, quæ latiora præstrictoribus & vice versa, non raro adhibere svadet.

2. Hic quanquam frustraneum sit quærere, *an detur Temperantia?* cum id per se manifestum, & ex supradictis facilimè à quovis demonstrari queat; Sicuti & *an Temperantia sit virtus?* Non immerito tamen dubium moveri poterit: *An Temperantia sit virtus peculiaris & à cæteris distincta?* Ejus etenim negativa sic stabilitur; 1. *Moderatrix omnium commotionum in homine, non est peculiaris virtus; Sed omnium coagmentatio & cumulus;* Atqui Temperantia est moderatrix omnium commotionum. Ergo non est peculiaris virtus. Major patet; Omnes enim commotiones

2. An Temp. sit virtus peculiaris

nes moderari non est hujus vel illius virtutis specialitèr acceptæ, sed virtutis in genere, Quippe *justitia* particularis commotiones ex cupiditate rei alienæ ortas, *fortitudo* ex metu & fiducia; *liberalitas* commotiones ex cupiditate divitiarum manantes moderatur; & sic deinceps. Nulla autem virtus peculiaris omnis generis cupiditates coërcet. *Minor* stabilitur autoritate Cic qui lib. 2. & 5. de finib. boni sic scribit; Temperantia est moderatio cupiditatum, rationi obediens; Item, moderatrix omnium est commotionum.

3. Huc etiam facit. 2. Quod temperantia in ceteras virtutes tanquam partes dividi ac dispesci soleat; nimirum mansuetudinem, liberalitatem, gravitatem, iracundiam, urbanitatem, frugalitatem, taciturnitatem &c. Unde clarum est, eam non speciem virtutis esse seu specialem, sed totâ virtutē & omnium complexū. Vide Heider: philosoph: Moral. part. 2. de Temperantia, p. 500. Confer. Cic, lib. 3. Tusculan.: quest. Ubi ait, Temperantia est moderatio quæ turpiter & nequitèr facere nihil patitur.

quod sit
virtus
causâ pluri
4. Affirmativam nihilominus quæstionis tenemus: Et utriq; allatorum argumentorum unâ & eâdem responsione occurrimus; Ambiguitatem vocis Temperantia enodando, quæ inter alia per plurima ex eorum numero est quæ pluribus modis accipitur. Et potissimum tres ejusdem significationes annotamus. 1. Enim generatitèr quamlibet virtutum & affectuum moderatorem denotat, quæ acceptio Platoni in Charm: & Stobæo, Serm. 5. Ubi eâdem partium animæ consensionem & unam, versale omnium virtutum nomen appellat; Nec non Cic. locis citatis est familiaris. 2. Specialitèr virtutes quasvis corporeas voluptates ad mediocritatem revocantes complectitur. Unde Plutarch: lib. 7. Sympof. quest. 5. Contra Temperantiam non modò voluptatibus, gustu, tactu

tactu & olfactu perceptis, sed illis etiam quæ oculis & auribus se ingerunt, peccari asserit. Et 3. deniq; Specialitèr sumpta, Temperantia est virtus moralis, quæ voluptates ex sensibus gustus & tactus fluentes debitâ mediocritate appetuntur, & honestè usurpantur. Quæ postrema acceptio à nobis uti & alijs accuratissimis philosophis & Ethicis præcipuè attenditur; Secundam tamen non plane excludimus.

5. Ex jam allatis facillè patet in contrarium objecta, loqui de temperantiâ in primo significato, & sic nihil contra nos facere, qui de posterioribus asseritionem ponimus: Unde si ita intelligenda veniant argumenta, concedim⁹ utrumq; nimirum, Temperantiam in generalissimâ acceptione non esse specialem virtutum. Sin alitèr quis accipiendam conclusionem urgeat videlicet de Temperantiâ specialitèr acceptâ. Tum oriuntur quatuor termini in Syllogismo dum in præmissis seu antecedente, temperantia generalitèr accipitur, quod per se patet, in consequente seu conclusione specialitèr: Atq; ita scopæ sunt dissolutæ & nihil concluditur: Cum omnis rite formatus syllogismus tribus tantummodò terminis constare debeat, quod Logici docent.

6. Quodnam verò sit objectum temperantia (siquidem ex objecti cognitione virtutum & habituum natura dispalescat) Definitio satis indicat; Nimirum externum primarium sunt voluptates; internum; secundarium sunt dolores desideria & cupiditates earundem. Anne autem etiam circa dolores temperantia occupetur? In fasc. Ethic. quest. Sect. 2. Memb. 5. Q. 1. breviter decisum est, ubi affirmativa defenditur; Et ratio quæ in contrarium adduci potest eliditur. Sic enim opponi poterit: Speciale objectum unius virtutis particularis, non est vel esse potest objectum alterius; Sed dolores & adversa sunt objectum fortitudinis quod ex superiori disputatione planum; Hæc au-

definitio
temperantia
vid.

2 q. q. non
sic
Temp. Ethic.

autem est particularis virtus, sicuti etiam temperantia, prout à nobis accipitur: Ergo dolores non possunt esse objecta temperantia. Major est manifesta, cum objectis virtutes potissimum distingvantur, & ab illis naturam & specificationem accipiant, in generali enim formâ omnes conveniunt. Minoriam est stabilita.

7. Sed resp. ex allegatâ distinctione citato loco, eam sic applicando; & majorem propositionem limitando; objectum unius virtutis eodem modo quo est hujus non est objectum alterius; Sed dolor est objectum fortitudinis scilicet positiuè, id est, quatenus mors, paupertas, ignominia, morbus, dolorem verè afferunt; & in istis adversis magno animo sustinendis ac ferendis fortis rectè sese gerit; E. dolor iste eo modo consideratus non est objectum temperantia; Et sic concedimus totum argumentum: Alia enim ratione huius etiam objectum quodammodo dici posse dolorem asserimus, videlicet PRIVATIVÈ; hoc est, ut propter derogatas vel subtractas voluptates corporeas, temperans immoderatè non doleat. Patet itaq; aliter & circa alios dolores versari temperantia, circa alios fortitudinem. Ut & illud obiter addatur; Fortitudo circa dolores per se & primariò cernitur, temperantia ex accidente & secundariò eosdem respicit.

Cumq; circa voluptates primariò versetur temperantia, & earum variaz sint distinctiones ac species, non injuriâ etiam queri solet; Antemperantia circa omnes voluptatum species aequè versetur? Prout & hæc querit: In quibus speciebus facit: contr. Ethic. Cit. Sect. 3. memb. quest. 2. Quodammodo ventilatur. Unde etiam distinctiones repeti possunt 1. Voluptas alia animi, alia corporis est, circa hanc non illam, Temperantia strictè sic dicta occupatur. Quævis

vis non diffidendum etiam circa fruitionem istius voluptatis per indirectum & consequenter peccari posse. venim si quis speculationibus rerum naturalium, Mathematicarum &c. ita indulgeat usq; sese adeò abdat ut publicam utilitatem & magis necessariam vocationis multa negligat; is quidem quatenus circa rem bonam, honestam & laudabile occupatur, directe & per se crimen aut vitium committere dici non potest. Indirectè tamen ex accidenti & consequenter, dum se majus bonum negligit peccare dicitur. Contra temperantiam verò, prout hic accipitur, propriè nihil admittit.

9. Corporis voluptas. 2. Subdistinguitur, quòd alia sit interiorum sensuum; alia externorum; circa hanc non illam versari temperantiam propriè dictam ex suprapositis patet. Exteriorum autem sensuum voluptas alia est visus, auditus & olfactus; Circa quam per se & directè non peccatur; siquidem oblectationem expicturâ, musicâ vel arôatis petere absolute vitiosum non est, quatenus tamè turpitudinis aliqua sit representatio, vel ad eandem instigatio, per accidens, indirectè & consequenter hæc voluptas temperantia dirigenda obijcitur; Alia gustus & tactus circa quam maximè, directè & per se peccari solet, quæ proinde privativum est huius virtutis objectum.

10. Ast occini potest; Temperantia per se versari circa eas voluptates quæ cum brutis sunt communes; sed voluptates visus, auditus & olf. cum brutis sunt communes: E. etiam circa eas versatur temp. Major confirmatur auctoritate Arist. & consensu omnium Ethicorum: Minor est manifestissima quòd enim Equi, Delphini, Apes, Oves &c. Musica delectentur historiæ & experientia edocent: Ne quisquam ignorare potest bestias etiam visu & olfactu eorum, quæ pabuli aut libidinis speciem representant, capi & oblectari.

11. Resp. tamen, ut ex antea dictis facile est colligere; Temperantiam per se versari circa voluptates cum

oblectatio.

oblectatio
nisi respiciat
sic

2 quæstio
in Temperantia
circa
voluptates
animi & corporis
quæ versatur

A 3

1. argum. in
9. tractum

posse: 1. Quod Deus est virtutis prescriptum aequaliter omni-
bus hominibus precipit, id ab omnibus aequaliter est prestandum;
Sed temperantiam omnibus hominibus Deus est virtutis prescri-
ptum aequaliter precipiunt. E. ab omnibus aequaliter est ser-
vanda. Et per consequens non licet uni plus quam
alteri edere vel bibere: Dummodò temperans esse vel
haberi velit. 2. Virtutis essentia consistit in indivisibili; Neq;
latitudinem admittit. E. eadem mediocritas omnibus
stricte servanda erit. Et 3. Notum est illud Lipsij: vir-
tus nec sexum nec sensum recipit; neq; sexus: nedum ætatis
vel staturæ neq; divitiarum rationem habet: E. Virtus
ab omnibus iisdem legibus eademq; ratione est modulo colenda est
exercenda venit, adeò ut plus non liceat uni quam alteri.

2. dum argum.
9. tractum
3. argum. in
vnde.

18. Negativa tamè verior est cuj⁹ nostræ assertiois hoc
est præcipuum fundamentum: Quicumq; tantum cibi est
potus assumit, quantum natura est virium refectio postulat, nec
magis nec minus, is temperantiam servat: Sed in omnibus ho-
minibus eadem nutrimenti quantitas ad refocil-
lationem & refectioem virium naturâ non requiritur:
Ergo etiam in diversa nutrimenti quantitate temperantia ser-
vari potest. Major est manifesta, siquidè virtus non con-
trariatur naturæ sed eandem sequitur, fovet, sublevat:
Unde non male veteres quidam philosophi dixerunt: vir-
tuose vivere est congruenter naturæ vivere. Cic. 3. de finib. Et
nisi hoc esset, tum virtus naturam destrueret, vel ab ea-
dem destrueretur, quod utrumq; absurdum. Minor eti-
am meridianâ luce clarior est, cū omnes homines non
modò ætate & valetudine, sed & staturâ, complexione,
calore &c. non conveniant. Quis igitur corpulento & gra-
cili; giganti & pumilioni, adolescentulo & seni calore abundantanti & frigi-
do eandem cibi ac potus mensuram sine vitio & ridiculâ absurditate præferri
debeat?

18. Negativa tamè verior est cuj⁹ nostræ assertiois hoc
est præcipuum fundamentum: Quicumq; tantum cibi est
potus assumit, quantum natura est virium refectio postulat, nec
magis nec minus, is temperantiam servat: Sed in omnibus ho-
minibus eadem nutrimenti quantitas ad refocil-
lationem & refectioem virium naturâ non requiritur:
Ergo etiam in diversa nutrimenti quantitate temperantia ser-
vari potest. Major est manifesta, siquidè virtus non con-
trariatur naturæ sed eandem sequitur, fovet, sublevat:
Unde non male veteres quidam philosophi dixerunt: vir-
tuose vivere est congruenter naturæ vivere. Cic. 3. de finib. Et
nisi hoc esset, tum virtus naturam destrueret, vel ab ea-
dem destrueretur, quod utrumq; absurdum. Minor eti-
am meridianâ luce clarior est, cū omnes homines non
modò ætate & valetudine, sed & staturâ, complexione,
calore &c. non conveniant. Quis igitur corpulento & gra-
cili; giganti & pumilioni, adolescentulo & seni calore abundantanti & frigi-
do eandem cibi ac potus mensuram sine vitio & ridiculâ absurditate præferri
debeat?

Vitaculi

19. Ad

19. Ad contraria argumenta resp. paucis, nam in re
manifestâ multis opus non est. Et in 1. Arg. neg: min.
Deus enim & virtutis præscriptum absolutam aequalitatem
non exigunt, sed proportionem est mediocritatem secundum
viri prudentis iudicium. Quæ mediocritas non rei
sed personarum est, i. e. pro harum circumstantijs vari-
at: prout ex atea dictis de virtute in genere repeti potest.
Ad. 2. Virtutis essentia consistit in indivisibili, si secundum se
& absolute consideretur. At in existentia prout exer-
cetur & actionib⁹ exprimitur, latitudinem aliquâ etiam
in virtutibus reperiri certum est. Potest enim hic plus
dare ille minus, & uterq; tamen liberalis esse, & sic de
cæteris. 3. Lipsij dictum non hunc habet sensum,
quòd omnes homines mares & foeminae &c. eandem
planè circumstantias per omnia servabunt in virtutis ex-
ercitio, quod impossibile. Sed vult dicere virtutem as-
minem respicere. Non sexum; non conditionem. Mulie-
res non minus quam viros virtutis capaces esse, pauperes non
minus quam divites, & sic consequenter.
20. Sed cum hic de moderatione in cibo ac potu a-
gatur, commoda se offert occasio, Anne igitur convivium
honestè celebrari, est temperans ijs sine virtutis iacturâ interesse
possit? eventitare. Distingvendum autem venit inter
convivia intempestiva, luxuriosa est inhonesta; Et inter con-
vivia honesta tempestiva est sancta. Talia etiam sanctos pa-
triarchas, Reges est Prophetas celebrasse ijsq; ut & Salvatorem
ipsum interfuisse novimus; quin igitur honestè est licitè
& celebrare & ijsdem sine vitio quòd interesse possit, non du-
bitamus. Dummodò in omnibus memores simus creatoris;
memores officij: memores Christianæ charitatis.
21. Quòd si obijciatur. 1. Illud sapientis; melius est do-

argum. in gtra
vnde obiecta
Breviter et per:
vnde respolvunt.

5. An quiviva
honestè cele:
brari et tem:
perans ijs sine
virtutis iacturâ
interesse possit?

B

19. Ad

num luctus quàm gaudij frequentare, in illâ enim melior;
In hâc deterior quis redditur. 2. Quod in convivijs non
sanctam multa scandala occurrant; Sed varix etiam occasiones
& illicite peccandi sese offeras. Respond. 1. Sapientem non
absolutè convivia damnare, sed comparatè saltem loqui.
Unde omnia convivia inhonesta esse, minùs rectè con-
cluditur. 2. In secundo convivijs per se tribuitur, quod
ijsdem ex accidenti saltem competit: Intempestiva autem
luxuriosa & inhonesta convivia simpliciter damnamus.

6 An ubi ebi-
etas honesta
est, non est
culpabilis.

21. Hâc eadem etiam occasione queritur, An ulla
ebrietas honesta esse possit & excusabilis? Sunt qui affirmant;
Nec planè defunt qui omnimodè negant. Horum pal-
marium est argumentum: Omnis abusus vini vel alius
potus cujuscunq; generis est illicitus & inhonestus; Sed
omnis ebrietas est abusus vini & potus cujusvis: Cum ad sitim
tantummodo restringendam hic concessus sit juxta il-
lud Virg: de vino & venere;

Vina sitim sedent nativis Venus alma creandis

Serviat: Hos fines transsiluisse nocet.

E. Omnis ebrietas est inhonesta, illicita & inexcusabilis.

Huc etiam faciunt monita, imò fulmina sacre scriptu-
ræ: Nolite inebriari vino, Eph. 5. v. 18. Vt qui consur-
gitis manè ad ebrietatem sectandam. Esaj 5. v. 11. Cavete
a crapulâ & ebrietate Luc. 21. v. 34. Gal. 3. v. 21. Vinum
& mulieres apostatare faciunt sapientes; Ecclesiastici
19. v. 2. &c. Quibus addi possunt Petrus: August. ad Sacr:
Virgines: Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culpârumq; materia;
radix criminum, origo vitiorum, turbatio spiritus, subversio sensus, tempestas
lingvæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, infamia vo-
luntatis, ignominiosus langvor, turpido morum, dedecus vitæ, honestatis
infamia, inimic corruptela. Et alibi idem in quodam sermone; Ebrietas
est blandus Dæmon, dulce venenum, sive peccatum quàm qui habet sei-
sura non habet, quam qui facit, peccatum non facit, sed totus est peccatum.

Et-

Et id genus alia per plurima quæ contra ebrietatem afferri
possent.

23. Quandam verò ebrietatem tolerari imò excu-
sari posse, adeoq; etiam honestam esse, inveniuntur eti-
am qui seriò asserant; Tali argumento: Quod in sa-
cris non modò à sanctis factum legitur, verum etiam svadetur;
Et finem rerum naturalium continet, hominib; insuper valetu-
dinem promovet, id planè illicitum & inhonestum non est; Sed
quandam ebrietas est talis. E. Major cum sit manifestissi-
ma, & suâ luce radiet: Minor paucis stabilienda venit,
1. Gen. 43. v. ult. Biberunt Joseph cum fratribus & in-
ebriati sunt &c. 2. Cantic. 5. Bibite charissimi & inebri-
amini, Prov. 21. v. 3. Psalm.: 104. Vinum latificat cor
Et 4. Vinum sanitati conferre omnium medicorum cal-
culo constat: addatur & autoritas S. Pauli Thimothe-
um admonentis ut vino utatur.

24. Verumenim verò, argumenta hic utrinq; allata
cùm haud parùm ponderis habeant, & veritate etiam
utrobiq; secundum quid nitantur, Distinctione res expedi-
enda erit, & accurata vocabuli ebrietas discussio, & am-
biguitatis enodatio adhibenda. Sumitur enim vox
hæc potissimum tripliciter. 1. Metaphoricè idq; vel in
bonam partem pro spiritali & supernaturali ebrietate, i. e.
laetitia & animi tranquillitate ex rebus honestis perce-
ptâ; ita Psal. 36. v. 9. inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, &
surrente voluptatis tuæ potabis eos. Huc & illud Cantic. 5.
sup. cit. Vel in malam partem aut pro vehementiori ani-
mi perturbatione, aut stultitiâ & imprudentiâ secundos
rerum successus comitante: ita quis fortunâ ebrius dici
potest: quâ locutione etiam Horatius de Cleopatra utitur
Et hæc ebrietas aliàs sicca dici solet. 2. Est ebrietas quæ-

quædam pro
aliqua quæ
dam ebrietas
siccæ.

Id est, ebrietas
gravis, imò
ebrietas di-
stinctione ebri-
etatis.

B 2

dam

Argumentum qd
omnem ebrietas
culpabilis.

dam naturalis, quâ vinum juxta naturam suam reficere & exhilarat hominem eiusq; naturales vires erigit, uti ex psal. 104. v. 15. conclusû, de quali etiam Genes. 43. sermo est. Et 3. stricte dicta est ebrietas, deliratio ex vino orta, prout eam Plutarch. in quaestione convival. describit: Quæ aliâ modica appellari consuevit. Et hujus etiam diversi dantur gradus, ut sit vel levior seu superficialia uti vocant, vel gravior, vel demum gravissima quæ mentis q; exilium inducit, ut loquuntur Ibi, qui in delictorum dijudicatione hosce gradus respiciendos monent.

25. Hisce ita præsuppositis, dicimus primam speciem, metaphoricam sc. hujus loci non esse, ideoq; nec de eadem hic querendum. Nam spiritualis semper bona est ebrietas (hoc sensu) stolidi autē & sicca ista circa temperantia obiectum non occupatur. Naturalem verò ebrietatem honestam & licitam esse argumento th. 23. sup. allato, confirmari existimamus. Huc facit non modò illud Prov. 31. v. 8. Date siceram merenti & vinum ijs qui angusto sunt corde, ut bibant & obliviscantur ægestatē &c. Sed & dictum Augustini: Vinum potatum mediocriter est medicamentum; plus iusto sumptum venenium esse, cognoscitur. Cit. loc. ad sac. Virg. Et Theogn. Vinum si quis cautè, parè, moderatè, temperatè bibat, non tantum non est noxium sed lōgè saluberrimum &c. Tertia deniq; species proprie & stricte dicta ebrietas, in th. 22. meritò damnatur. Quæ tantò etiam fit abominabilior si habitus ebriositatis accedat & frequentetur.

26. Obijerit tamen adhuc potest, & à non nemine regeritur: Secundam ebrietatis accersionem admittendam non esse; cum contradictio sit in adjecto: ebrietas naturalis, licita & honesta, Non secus ac si fornicationem naturalem adq; honestam quis diceret. Sed resp. rem salvam esse: aliud

enim

enim est de fornicatione loqui quæ semper in unâ partē accipitur; Ebrietas non item, prout ex supra allatis constat. Sin probari possit fornicationis vocem, unquam pro licito & honesto veneris usu, accipi; Sicut ebrietas pro gaudio, refectioe & lætitiâ ex moderato vini usu orta accipitur sæpissimè (præsertim inter bonos & virtuosos) tum haud parùm obstaret.

27. Hinc etiam non obscurum quid de poculis necessitatis, sanitatis & hilaritatis statuendum: illa videlicet semper esse concessa, licita & honesta; hoc autem certis conditionibus, ni justo sit frequentius, intempestivum aut luxuriosum etiam admittitur. conf. fascic. controv. Eth. sect. 2. memb. 5. quæst. ult. Superfluitatis autem poculum tanquam verbo Dei, naturæ & honestati contrarium, divitiarum & bonæ mentis inimicam, sanitatis pestem, turpitudinis omniq; vitij fomitem, Diaboli tricas, inferni lenonem, semper & ubiq; vitandum statuimus.

28. Hic non tam in Ethicis queritur an detur ebrietas invita? quàm solent non pauci sese excusatum ire dicentes se præter intentionem & coactos fuisse inebriatos. Fatendum quidem levius esse vitium præter spem & absque proæressi aliquid committere, quàm de industria, ex instituto & datâ operâ peccare; Aliquem tamen coactione se proæressi excusare posse vix verosimile. Non enim est vera coactio quæ sit varijs instigationibus, svasionibus & persuasionibus, quam tamen neq; approbamus: Sed coactio demum esset si reluctans comprehenderetur, humi prosterneretur, & sic potus ipsi contra suam voluntatem in fauces instillaretur. Quam coactionem qui prætere tendere non possunt vix est ut in coactâ ebrietate excusationem inveniant.

B. 3

29. Quæ-

79 An dicitur
Ebrietas
invita.

29. Quærunthic nonnulli; Cur sitis magis torqueat homines quam fames? Et cur potus majorem quam cibus delectationem afferat? Sed cum hæc quæstiones meræ sint physice; easdem cum similibus alijs, ne heterogenias merito insimulemur, ad suum forum rejicimus. An verò

An in ciborum in ciborum delectu aliqua consistat Temperantia? Rectius delectu alim hic disceptatur. Et quavis simpliciter negandum non est temperantiam etiam in ciborum, ut & potus, delectu spectari. Sicut enim qui non nisi exquisitissimis, delicatissimis & opiparis maxime ob voluptatem vesci & frui vult, temperantiæ limites excedit, etiam si in debita saltem quantitate sita. Ita qui delectum negligit talem, (nisi quid ratione sanitatis & valetudinis fieri conveniat) hæc in parte temperans est. Nihilominus tamen quod hoc sensu temperantia in ciborum delectu

monstretur, ut volunt pontificij, quod nunc carnibus & lardo, nunc non nisi piscibus, ovis & id genus comedendis temperantia eluceat, est quod negamus & pernegamus; juxta illud Christi, Math. 15. 11. Non quod ingreditur in os, impurat hominem &c. Act. 10. Quia Deus purificavit, tu communia ne dixeris. 1. Cor. 10. v. 25. Omne quod in macello venditur edite. Coloss. 2. v. 16. Ne quis vos judicet in cibo, aut in potu. Plura vid: apud Dithmarf: lib: 3. System: & lib. Exercit. 3. sect. 4. Discept: 2.

30. Opponi hic solet ex Act: Apost: c. 15. v. 20. Ubi Apostoli in primo Concilio Hierosolymitano, a sanguine sc. etiam brutorum & suffocatis non secus atq. ab inquinamentis simulacrorum & scortatione abstinendum concludunt: Unde & ciborum delectum verbo Dei congruum esse comprobari videtur. de V. T. autem minus est dubij. Gen. 9. Levit. 17. & Dent. 12. Sed Respond. Vet. T. st. prohibitionem, legem fuisse ceremoniali, ideoq. per Christi adventum sublatam, quod

quod supra allegatis textibus N. T. patet. Apostolorum prohibitio itidem fuit temperalis: scilicet propter vitandum scandalum, donec ecclesia colligeretur, ne infirmiores offensionem paterentur, & calumniandi ansam malevoli haberent. Quibus cessantibus cessavit etiam ipsa prohibitio; Et sic Christiana libertate pie utimur.

31. Hæc de cibo & potu; Circa venerem quæri solet An ulla castitas sit? Ubi simpliciter negamus cum isto precepto & ipsa honestate. Nec quicquam est vel minimi momenti (dummodò honestatis aliquis respectus habendus) quod in contrarium obijci possit, si quem vero brutis se non ab simile arguere non pudeat, aliqua forsan invenire poterit. Imò nec a Conjugatis venerem semper & sine ratione certoq. respectu exercendam esse, ut vas suum in sanctificatione & honore possideant. 1. Thess. 4. v. 4. rectè concluditur. Conf: Synops: œconom: part. 1. lib: 12. Modum verò honestas & recta ratio, tum finis divinitus propositus, prædictus scilicet ac generis humani multiplicatio præscribent & negocium gubernabunt.

32. Solet etiam hic loci quæri; An lupanaria in honesta rep. sint ferenda? Sed quæstio hæc merè politica est ideoq. huc non spectat. Quod verò lupanaria ab homine temperanti & honestatem amante non frequentari, imò nec visitari debeant; Ex iam positis tam est manifestum quam quod manifestissimum. Nulla quippe turpitudinis atq. honestatū mixtura esse potest.

33. Et deniq. dubium movetur; An choreæ in rep. ferende? Quæ quæstio sic informata, itidem politica est. Si autem Ethicè quærat An saltationes seu choreæ sint licitæ & honestæ? Resp. dist: Saltationes exercendi corporis gratia privatim institutæ ethicè neq. honestæ sunt neq. inhonestæ; Sed physicè ad valetudinem conducunt. Aliæ vero

verò *saltationes* quæ in pub: congressibus instituuntur. aut fiunt *piâ intentione*, ut Miriam Exod. 15. David. 2; Reg. 6. 7. 16. aut officij ergo ut in honorem sponsi & sponsæ, quod in nostris nuptialibus convivijs fieri assolet, vel ob aliam consimilem honestam rationem; aut *saltationes* sunt *leves immodeste, superstiosæ, lascivæ*. Illas approbamus: Has verò ultra garrantas ablegamus.

34. Coronidis loco quod hic etiam moveri solet; *An per Temperantiam & bonam Dietam hominis vita prolongari possit?* Quæstionem physico-medicam istam putamus. Quæ admodum etiam à medicis medicamenta promitti solet quæ vitam ad 15. vel plures años protrahat. Id verò nos non ita intelligimus quod terminum à Deo præfixum transgredi in hominis sit potestate; Sed quod terminum hæc ratione attingere possit, quem aliàs nullatenus esset assequutus. Et hæc hæc vice de temperantiâ.

COROLLARIA HISTORIC:

Vinum ante diluvium in usu fuisse, probabiliter saltè concluditur; ex sacris nusquã manifestè evincitur.

Nedum ex ullâ alia historiâ prophanâ confirmari potest. 2. Tria temporis intervalla quæ Varro constituit, primum incertum seculum, secundum fabulosum, & tertium Historicum etiam ad nostras historias accomodari possunt. Equis enim dubitare potest per plurima & maximam partem, non dico omnia, quæ primis seculis à cæditis hisce regnis gestata obscure oblivionis nocte sepulta iacere? Certe Joh. M. rerum patriæ curiosissimæ & documentis, si quis unquam, instructissimus fateri necessum habet Regum quorundam Goth. sola nomina ad se pervenisse lib. 1, cap. 13. in fin. quare etiam prima ista secula incerta vocare liceat. Deinde in historiis nostris multa fabulis involvuntur, dum Tyranni, impudici & impii Draconibus, canibus & monstris passim assimilantur; Et qui istos à medio susulerunt, cum talibus pugnam iniisse cantilenis etiam num celebrantur. Quæ paganismi sunt reliquias. Et hæc tempora fabulosa appellare liceat. A tempore autem Christianæ religionis certiore nos habere historiâ tuto profitemur. Omnia tamen priora in certitudine aut falsitate non arguimus.

(o)

COLLEGII ETHICI
DISPUTATIO VIII.
DE
LIBERALITATE ET
MAGNIFICENTIA

Respondente ERICO ANDREÆ GODENIO VVestmanno

THESIS I.

AD Septimum Decalogi Præceptum spectat potissimum LIBERALITAS & virtutes eidem cognatæ aut subordinatæ, cum vitijs seu extremis utrinque oppositis. Ubi in limine haud immeritò notamus LIBERALITATEM non modò Latinè, verùm etiam Græcè *ἡλευθεριότητα*, à πρὸ τῆς ἡλευθερίας; & Germanicè Freygebigkeit; & Svecicè Giffinlidheet, Rundheet & Koffa frjheet à liberalitate nomen habere. Verisimilitèr, quod libero atque ingenuo homine, ut Plutarch ait (Libertate etiam Christianâ gaudente) sit dignissima: vel quod à libero proficiscatur animo, prout Seneca de vitâ beatâ loquitur. Unde hujus virtutis commendatio haud vulgaris pullulat.

2. Estque Liberalitas (ut & huius descriptionem hoc loco repetimus) Virtus in acceptione & erogatione opum laudabilem mediocritatem observare docens. Duplex siquidem est liberalitatis actus; aliunde honestè accipere, quod alijs honestè dare possimus. Hinc dubium mox sese offert,

A

&

definitio

6. Unde & 3. *Qui omnes accipientes damnat liberalitatem rectè & honestâ intentione exercere nequit: Sed qui virtutem seu liberalitatem etiam in accipiendo sese exferere negat, omnes accipientes damnat, tanquam nihil virtuosè in accipiendo præstantes: E. virtutem seu liberalitatem etiam in accipiendo sese exferere negantes, liberalitatem rectè & honestâ intentione exercere nequeunt.* Prop: Maj: etiam hic propriâ luce radiat: Qui enim omnes accipientes improbat & damnat, tanquam nihil virtuosè præstantes; honestâ iisdem intentione dona obtrudere non potest: Quæ vix honestè accipi iudicat. Sin autem honestè accipiuntur; tum etiam virtuosè. Nam ubi honestas ibi etiam virtus. Si virtus; Ergo aut liberalitas; aut alia; Non alia; hæc siquidem sola cum suis subalternatis circa divitias in dando & accipiendo versatur; Ergo liberalitas. Quod erat probandum.

7. Adeoq; 4. Sic demum concluditur: Quod sanctissimi fecerunt, nec ullibi reprehensum aut in lege divinâ improbatum legimus; in eo virtus elucet: Sed sanctissimi etiam ab alijs acceperunt; nec id ullibi in sacris reprehensum aut improbatum &c Ergo. Major Prop. cum nullum habeat dubium; Minor sic confirmatur: *Ioseph à Pharaone annulum, Stolum Byssinam & torquem aureum, ut alia plurima reticeantur, accepit Gen. 41. v. 42. Moses accepit oblationes populi & in sacros usus contulit. Exod. 35. Quin & DEUS ipse, licet nullius indigus, hostias sibi offerri voluit easq; accepit. David non modò panes propositionis & alia ab Abimelech accepit 1. Sam. 21. Verùm etiam panes, vinum, arietes &c ab Abigail suscepit 1. Reg. 25: 35. Daniel Propheta, munera multa & magna accepit*

à Nabuchodonosore. Et similia per plurima. Insuper & Salvator ipse ejusq; discipuli in hoc mundo circumambulantes beneficia accipere omninò non detrectarunt: quod multis locis probari potest. Beneficia igitur rectè accipere, virtuosum esse, neq; à Liberalitate alienum, sed eidem potius consentaneum est.

8. Ad contraria argumenta sup. Thef. 3. posita, sic breviter responderi potest. In primo elenchi ignorantem, ut dici solet, committi; ubi non opponenda opponuntur. Hic namq; positio unius, non est exclusio alterius. Videlicet, dare est actio; E. accipere omnimodè & tantum est passio. Non sequitur. Quis enim ignorat Tò accipere atq; esse verbum activum & actionem denotare atq; vocem dare. Minor proinde corrui. Et quamvis accipere beneficium, dantis respectu, quatenus accipiens dono afficitur, Passio quædam dici possit; Unde Passio um hospitem vulgo dicimus eum qui tecto excipitur. Mer. in. passio non est & absolute: Sed etiam actio quædam in quâ virtus elucere potest. Ut modò ostensum.

9. Ad Secundum uti & quartum resp. Laudabilius, gratius & beatius quidem est dare, ideoq; & magis liberalitatem in dando quàm accipiendo consistere; Non autem ideo planè illaudabile, ingratum vel miserum est accipere. Quod vel Evangelica historia docet & evincit. Neq; enim illaudabile, ingratum regi invitanti, aut miserum accipientibus fuit cænam istam magnam grato animo & debitâ cum præparatione excipere Matth. 22. Ut igitur laudabilius quidem est gratius & beatius docere quàm doceri; juvare quàm juvari &c. Discere tamen, & aliorum auxilium ex-

periri nec simpliciter illaudabile, nec ingratum nec miserum, sed potius beatum &c est.

10. Ad *Tertiam*; resp. in *minore prop.*: esse fallaciam à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter. Accipere n. quatenus bona nostra non minuit sed auget; & si ipse accipiendi actus in genere consideratur, difficultatem quidem non habet: Atqui ita accipere ut virtutis præscriptum servetur; nec magis nec minus nec aliunde, ne alio tempore aut loco quam par est; hoc opus hic labor est; Neq; ita cuivis in proclivi situm.

11. Ad *Quartum* jam sup. Thef. 9. responsum est. Et præterea *Apostolus Paulus* citato loco verba salvatoris non contra quamvis acceptionem dirigit; sed contra intempestivam: cum scilicet ij qui manibus vel aliàs ipsi laborare possunt victumq; acquirere, malunt tamen alienis inhiare & beneficia accipere quam dare. Prout ex superioribus versiculis 33. & 34. manifestum evadit. Quinimo ipsemet justum, æquum & honestum esse asserit, ut qui in sacris operantur, ex sacrificio vivant; qui sacrario assistunt, unè cum sacrario partem accipiant 1. Cor. 9: 13. &c. Et tantum de illa questione.

12. Liberalitatis objectu internum est ipse divitiarum & mundanarum opum appetit⁹, q. hujus virtutis præscripto coercendus ac refrenand⁹ venit; prout in *Ergast. virtut.* Thef. 40. expositum est. Externum vero objectum, æq; latè patere cum objecto externo *Septimi Præcepti*; statumus. Ut nimirum non modò pecunias, oves, boves, aurum, argentum, cæteraq; mobilia & immobilia, agros, fundos, ædes, piscinas, flumina, & quæ sunt similia; Verùm etiam, emolumenta, usus, fructus & utilitates quasvis ex re alienà illicitè usurpare prohibitum sit.

Num-

13. Numne ergò quamvis illicitam acquisitionem & aliena rei usurpationem furtum dicere liceat? Dubitari potest. Resp. paucis, Distingv. inter forum poli & forum soli. Illud si attendatur utiq; furtum est quicquid in septimum præceptum impingit; Ubi enim lex vel legislator ipse non distinxit, neq; nostrum erit distinctionem aliquam comminisci. At si hoc respiciatur, fatendum est non statim cum eo furti aliquem agere posse, qui fortè re alienà abusus, aut proximum in contractu circumvenit, vel aliàs suum lucrum alteri⁹ cum detrimento quasi vit. Neq; tamen ejusmodi facta legibus civilibus probantur, sed aliud nomen inveniunt; Prout *Jura* edocent. Est nihilominus & hic jus nostrum raris rigorosum, ut qui rem alienam quamvis, nisi contractus commodati vel locati præcesserit, usurpare præsumpserit, *Furti aut rapina*, pro actoris libitu alligari possit c. 53. *Bygn. B. L. &c.* sed de his alibi.

14. Verùm cum Liberalitas etiam occupetur circa divitias & bona ista externa, cuiq; quantum par est elargiens; anne commodè ad justitiam referatur & sub eadem comprehendatur? Cicero lib. 1. offic. Ubi liberalitatem, benignitatem & beneficentiam nominat, eandem ad justitiam reducit, ut hæc illam complectatur: hæc ob causas 1. Quemadmodum enim justitia erga alios exercetur; ita etiam liberalitas ad alios sese diffundit. 2. Velut justitia tantum cuiq; tribuit, quantum eidem secundum proportionem debetur: Ita & liberalitas unicuiq; pro dignitate & necessitate succurrit. Et 3. Sicuti omnis liberalis est justus; Ita vicissim omnis avarus seu illiberalis est injustus. Unde concludit liberalitatem sub iustitia optimè collocari posse.

15. Sed

15. Sed Resp. In hisce quidem convenientiam haud exiguam cerni, potissimum quatenus circa pecunias utraq; versatur & bona externa: Atq; sic, praesertim ubi *Vox justitiae* ampliatur, *Liberalitas* sub eadem comprehendi potest. Verumtamen cum dilatatio ejusmodi confusionem pariat, distinctam hanc virtutem ponimus & peculiarem eidem locum assignamus. Justitia enim circa contractus occupatur; Liberalitas non item: Aliud enim vendere est, aut commodare vel locare; aliud donare. Praeterea in justitia cernitur *Mors & premium*; *Delictum & Pœna*.. Hic potissimum *hilaris animus & bona intentio* in donatore spectatur, etiamsi nulla praecesserint donatarij merita vel unquam etiam de cetero sint expectanda. Sed hic etiam nos tritum illud recordamur: *In lente unguentum*: *Nimum enim altercando veritas amittitur*.

16. Quæri hic etiam solet: *An qui multa dat liberalior sit eo, qui pauca dat?* Ita quidem videtur ex hac ratione; Sicut is, qui multa portat robustior est eo, qui pauca ferre valet: Ita etiam qui multa donat liberalior est eo qui pauca; & sic liberalitas ex doni magnitudine judicanda erit.

17. At Respondi in genere. *A similibus infirma duci argumenta*; Cum omnis similitudo claudicat; Ut est in Proverbio: *Et omne simile etiam sit dissimile*. 2 Unde & in specie dissimilitudo sic ostenditur. In bajulante, levante vel portante multa, robur tantummodo attenditur, non animus; num libenter, sponte vel in vitus, iratus an hilaris id faciat; In eo autem, qui liberalitatem exercet, non tam ipsum factum, quam animus donantis respicitur. Ita CHRISTUS ait Marci 12: 43. de viduâ, quæ duo minuta seu quadrantem in-

Gazo-

Gazophylacium misit; Amen dico vobis quod vidus hæc pauper plus mihi quam omnes qui miserunt in Gazophylacium &c.

18. Huic etiam cognata est quaestio: *Utrum liberaliores dicendi sint ij, qui divitias proprio sudore comparaverunt, ex quibus largiuntur, his, qui ab alijs partes donant?* Resp. Quanquam *Arist. Lib. 4. Ethic. c. 1. Liberaliores esse defendat eos, qui de acquisitis quam hereditarijs vel aliunde acceptis donant atq; impendunt; quod & alij tumentur*; Parum tamen interesse videtur, unde & quomodo (si modò honestè & legitime) acquisiverint; dummodò debite & ad virtutis praescriptum impendant, elargiatur & acquisitis utatur. Multi enim reperiuntur qui aliunde acceptas divitias non minus rectè aestimare & ritè collocare noverunt; quam ij ipsi, qui suis laboribus collegerunt. Et sic facile ista quaestio deciditur.

19. *Anne etiam qui de alieno largitur liberalis dici possit?* hic in quaestionem venire solet. Respondetur 1. *Liberalem dici aut vulgariter, aut accuratè: Accuratè, propriè & primario liberalis est & dicitur, q de suo liberalis est; Vulgariter verò, minò propriè & secundario etiã q de alieno.* Ita liberalè dicimus paronymum Vel ARCHITRACLINUM, qui nomine Patrisfamilias hospites liberaliter tractat. 2. *Qui ex alieno donat, aut eorum ex quibus donavit rationem reddere tenetur; Ut Tutores, Dispensatores & similes; Aut nulli ex animi & rationis redditione sese obstructum existimat.* Hic minimè; ille autem non adeò absurdè liberalis dici meretur. Quatenus id quod principalis nolit, ipse liberali animo supplere paratus est.

20. Commodum hic sese offert quaestio; *Anne igitur omnibus, praesertim pauperibus & mendicantibus, indiscriminatim dandum?* Spinosa hæc est controversia & in utramq; partem multis exaggerari potest: Paucis tamè

B

ita.

ita decidi: Aliud *ἐπιβοήθειαν*, summum jus & politica rationes imperant; aliud *ἐπιείκεια*, humanitas & Theologica monita svadent. Politicè enim mendicantes validi ne dicam improbi, non modò alendi ac sustentandi non sunt; sed etiam Rep. eijciendi; ut Virg. in Georg. exemplo apum monet.

Ignarum fucos pecus à præsepibus arcent.

Unde & Camerar: in hor: success: part: 1. c. 16. TRIA hominum genera, è civitate eijcienda esse inquit; leprosos, mortuos, & validos medicantes. Quapropter & clementissimus noster magistratus non minori curæ esse sibi semp ostendit, ut indignis ejusmodi mendicantibus, apibus pestiferis, qui alienam industriam consumunt; Resp. exoneretur, atq; ut dignis & miserabilibus personis prospiciatur. Quod varia Comit: Decret. satis superq; edocent.

21. Humanitatem tamen & leniorem sententiam monitaq; theologica si respiciamus, hisce etiam levamen aliquod deberi videtur, sed ita ne in malitia corroborentur; Siquidem CHRISTUS ipse Luc. 6. omni abs te petenti tribue inquit. Et Arist. aliquando reprehensus quòd extremè malo eleemosynam dedisset; sese excusavit, inquit, *Non homini, sed humanitati*; i. e. sorti seu conditioni humanæ tribui; quemadmodum græcè aptius quadrat. Ita Rambertus Bremens. Episc. referente Alb. Crantzio; Non est hæsitandum, ait, cunctis subvenire pauperibus: Quia in quo sic CHRISTUS & quando ad nos venit ignoramus. Quò etiam facit Jur: Can: cap. 2. Dist. 42. in fin.

22. Concluditur itaq; hoc dubium ita: Duobus quidem modis hic circa liberalitatis exercitium aliquè hallucinari posse; Dando scilicet cum indignis datur; & non dando, quando dignis & ijs quibus par erat nihil

nihil confertur. Gravior tamen lapsus est & ægriori fert animo liberalis si dignum præterierit, quam si indignum eleemosynâ cumulaverit. Quatenus verò *qui pauperibus benefacit ipsi CHRISTO benefaciat*, theologis declarandum relinquimus. Et c. 25. Matth. inuitur. Eo videlicet respectu quo CHRISTUS est caput suæ Ecclesiæ & pij ejusdem corporis membra.

23. Tandem, ut Liberalitatis natura exactius pernoscatur discutiendū venit; *Anne E. omnis dator liberalis censendus?* Neg. Quemadmodum enim non omnis, qui accipit vitiosus statim est & Avaritiæ maculâ notandus; ita nec omnis, qui dat liberalis statim censendus erit, sed profusus potius & Prodigalitatè labi obnoxius sæpè invenitur. Hæc duo namq; sunt avia & extrema utrinq; juxta hujus virtutis exercitium percavenda.

24. Est autem Prodigalitas vitium Liberalitati oppositissim, quo in dando modus exceditur: Aliàs profusio dicitur. Quæ etiam varijs committitur modis, vel ratione quantitatis, quando plus profunditur quàm par est; vel ratione temporis, cum incongruo tempore sumptus fiunt, vel ratione loci. Nicol. Hunnius p. m. in Disp. Ethic. mentionem etiam inijcit metaphoricæ cujusdam prodigalitatè quorundam concionatorum, qui è suggestu coram plebe exotica, græca, hebræa &c. (Et veluti quis apud nos germanica immiscere velles, quasi vernacula non sint satis emphatica) effundunt. Quo etiam refert eos, qui portentosam adhibent prodigalitatem, in citandis tertio quolibet verbo Cap: & versic. Sed hæc aliorum judicio accensuræ relinquimus.

25. Prodigalitas illa propriè dicta, vel simplex est, quæ dando saltem modum excedit, debitam personarum

rum aliarumq; circumstantiarum rationem non habet; vel *Mixta* cum alio scilicet vitio opposito; qualis est eorum, qui non modo in erogando peccant & nimij sunt; Verum etiam in accipiendo iniusti inveniuntur; Dum undecunq; sumunt, honeste ne an inhoneste nihil pensi habentes; dummodo non desit quod profundant.

26. *Avaritia vicissima est vitium liberalitati oppositum, quo vel in accipiendo modus exceditur, vel dando in defectu peccatur: vel utroq; modo, & accipiendo nimium, scilicet, & parum vel nihil dando delinquitur.* Unde & tria avarorum genera constitui solent. 1. *Turpis lucricupidorum*, qui accipiendo tantum peccant, ut lenones; meretrices, fures, raptores, iniqui & mordaces feneratores. Qui autem omnes pro usu pecunie unde proximus etiam sublevatur, aliquid accipientes absolute & simpliciter damnant, videntur ipsi quomodo conscientie consulant? cum OIKODOMEN Ecclesie atq; interurbet, in qui aliquid temere damnae, & ex eo, quod non per se est peccatum, sed res indifferens, inconsiderate peccatum facit, atq; ille, qui peccata manifesta iusto fervore Zeli non audeat reprehendere. Verba sunt Doct. Joh. Forsteri Decad. 3. Problem: 2. Thes. 129. Viderint ipsi quid CHRISTO & Apostolis respondeant, qui usuras nusquam in N.T. diterte prohibuerunt, prout doctissime notat & evincit doctissimus Salmas. de usur. cap. 20. & passim de Trapezitic. fenor. qui omnino videatur, ubi & patribus & recentioribus satisfaciunt. Viderint ipsi quid magistratui, qui ll. b. quandam usuram stabilit; Viderint quid iudicibus quotidie in foro iustas & legitimas usuras approbantibus regerant; si ll. civiles ferre aut reformare praesumunt.

27. Deinde 2. avari dicuntur *tenaces sordidi & manifestiores*, uti vocat Arist. qui etsi in accipiendo

modum servent, in dando tamen deficiunt. Et 3. Qui simul & undecunq; accipiunt corrumpunt, rapiunt, profundunt, abliguriunt &c; qui proinde etiam detrimmi existunt.

28. Ex istis autem vitijs si deniq; quaeratur; *Utrum deterius, prodigalitas ne an avaritia?* Resp: Avaritiam simplici prodigalitati esse pejorem. Cum quod prodigus multis profit, etiam si sibi ipsi noceat, unde & ἀζωτος dicitur; Avarus autem nemini, ne quidem sibi ipsi, est utilis quam diu vivit. Tum quod prodigalitates vitium facilius sanetur ac tollatur, vel ubi anni accreverint; Nam hoc vitium adolescentiae & juventuti est familiarius, quae res & rerum usum nondum aestimare novit; Vel ubi deficit quod profundatur. Sic etiam filius ille prodigus in *Histor. Evang* ad meliorem frugem redijt. Et haec de Liberalitate eiusq; oppositis.

29. **MAGNIFICENTIA**, quae gradu potius quam specie ab eadem differt; Ubicunq; n. *idem obiectum* tam quoad materiale quam quoad formale, ibi speciei diversitas inter virtutes esse non potest: Sed Liberalitas & Magnificencia idem habent obiectum &c. E. specifica inter eos non est differentia, sed saltem secundum magis & minus. *Major a nemine negatur. Minor Prob.* Est idem obiectum quoad materiale, *Pecunia scilicet sumptus*; quod neq; quisquam negat; Est & idem quoad formale, nimirum ut decorum, honestatis & recte rationis praescriptum circa sumptus faciendos servetur, ibi minores & mediocres, hic magnos. *Quod graduale saltem etiam importare discrimen est secundum magis & minus satis est manifestum.*

30. Definitor itaq;: *virtus moralis in magnis sumptibus*
debetur

debitam mediocritatem servare docens. Ubi nulla nova specificata differentia innuitur, sed ad superiorem saltem gradum ascenditur. Nam omnis magnificus est etiam liberalis seu liberalitate præditus; ab inferioribus enim ad superiora, duce naturâ, quæ saltum non facit, progressus fieri solet. Finis etiam ubiq; idem: alijs prodesse & honestatis gratiâ sumptus facere.

31. Opposita Magnificentia sunt 1. *Luxuria* & imperitia decori, quando magni sumptus, inutiliter inconsideratè & impertinenter collocantur; quod vitium à prodigalitate gradu saltem differre patet 2. *Sordiditas* cum quis in molimine majorum rerum, vel ubi magni sumptus requiruntur parcus nimis & tenax est. atq; ita operis splendori detrahit; Ubi magna tenacitas adest & sic vicissim idem cum liberalitate extremum, gradu saltem observato.

32. *An verò etiam in plebejos & privatos magnificentia cadat?* his quæri solet. Resp. breviter; Plebei & privati aut divitijs pollent; aut pauperes sunt. De hisce si interrogas, respond. ipso effectu in eos non quadrare hanc virtutem: utut affectu illis competere possit. De illis autem si fuerit sermo. Resp. *Non omnimodè denegandam* videri. Quanquam enim negandum non sit dignitatem personæ ad operis magnificentiam quod suscipitur, haud parum facere; Interim tamen nec distendum est in ijs quæ semel aut rarò fiunt, ut *nuptijs vel convivijs* quib. Magistratus aut magnates excipiuntur, magnificentiam vel à plebejo declarari posse. Et si plebejus, magnificum templum vel simile quod cum consensu superiorum, quorum interest, in honorem DEI extruxerit, quod huic magnificentia jure denegaverit?

Atq; istæ fuerunt præcipuæ controversiæ, quæ in hæc materia agitari solent.

COROL.

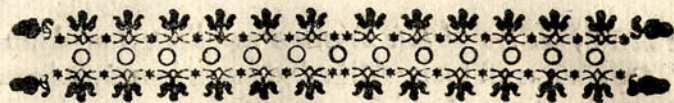
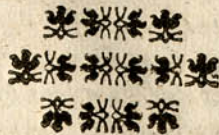
COROLLAR: HISTORIC:
Johannes Magnus non fine
ratione Gothos ac Svecos ex
Magogo Japheti filio deducit. Lib. 1. Hist. Gothorum Sveonumq; cap. 4. Nam 1. ipse *Flavius Iosephus* de antiquit: lib. 1. cap. 7. Magogum Noachi ex filio Japheto (cui septem fuerunt nati) nepotem magogensib., quos græci Schytas vocarunt, originem dedisse tradit. *Schytas* autem Europæos scilicet; (alii enim etiam Asiatici fuerunt) Sveonàs Gothosq; & iam dictos esse in confesso est. Ita n. *Iac. Bergom*; in suppl: Chron: ait; *Magogæ gentes à græcis Schytæ appellatæ sunt, à quibus Schytia & Gothia nomen habuerunt.* 2. *Ericus pomeranus Daniæ R. & Historiographus, mox in initio, inquit; Dani, ut testantur veteres Historiographi, tempore Saruch proavi Abrahæ, regnum quod nunc Dania dicitur intraverunt, venientes de Gothiâ. Qui quidem GOTHII, ut dicit Papias, de Gag filio Japhet orti sunt.* 3. Non tantum ex Papiâ, verum etiam *Hieronymo* idem probatur; citante Jonâ Koldingensi in descript: Daniæ, his verbis: *Japheto natus est à Fluvâ uxore (ut quidam volunt) filius Magog qui annos discretionis egressus, aliquanto post diluvium tempore, circa Danubium suis cohabitans vel ut alij volunt, Mæotidâs paludes accolens (ubi principium Europa statuitur) gentem procreavit Gothicam, appellationis ab ultra-*

in syllabâ sui nominis petita insignitam, Authore Papia cum Hieronymo. Plura nunc brevitatis causa non adducimus; Cum ex hisce satis constet deductionem istam, *Iohannis M.* figmentum non esse nec ab eius cerebro enatam aut nugacem prorsus, prout acerbè nimis, sine ullâ tñ. gravi ratione *Philipp. Nicol. Coment: de ant. reb. germ. lib. 1. & passim, invehitur.* Quàm malè igitur *Micrelius lib. 1. Sect. 2. q. 3: Johannem M.* nullâ sat firmâ ratione adductâ reprehendat satis patet. Quod fusiùs deducere pagella nunc vetat.

II.

Gothi primitus è Scandinaviâ egressi; non circa vistulam orti sunt. Hoc asserit *Cluverius* in suâ *Germaniâ antiquâ*, non uno saltem loco; Sed solidè refutatur à contrarium & superiùs illud defendente *Joh. Isacio Pontano* in *Chorograph. Dan: descript. p. 678.* qui, brevitatis causâ, videatur. Hic enim apud nos solum veram & stabilem Ostro-Gothorum ac Vestro-Gothorum Patriam agnoscimus.

Juxta Cap. 1. jur. Provinc. tit. de jur. reg.

COLLEGII ETHICI
DISPUTATIO NONA

DE

MODESTIA ET MAGNANIMITATE

Respondente JACOBO JOHANNIS VVALSTENIO,

THESIS I.

DE Virtutibus Ethicis Septimum Præceptum spectantibus *Proximâ Disputatione* actum fuit; Sequuntur nunc quæ *Octavum* in *Decalogo* mandatum respiciunt. Ubi non tantummodò *Falsum testimonium contra proximum loqui prohibemur*; Verùm etiam *nostro nos ipsos pede ac modulo, ut dicitur, matirò nihilq; præposterè de nobis ipsis sentire, judicare aut proferre jubemur.* Unde virtus *Ethica*, quæ *Modestia* appellatur, Succrescit.

2. MODESTIA, à modo seu moderatione latinis denominationem habet. Juxta illud *Horat.*

Omnibus in rebus modus est pulcherrima virtus.

Apud *Græcos* ut & *Svacos* proprio nomine designatur. Estq; vox ambigua; Aut enim 1. Generalitèr pro continentia & quavis cupiditatum moderatione sumitur. Ut *Ciceroni Lib. 3. ad Heren:* Aut 2. pro *ἐνταξία* & bona ceteri limitatione; Ut eidem, *Cice: lib. 1. Offic.* Aut 3. Specialitèr pro temperantiâ; Ut *Cic. Lib. 3. Tusq; quasi. accipit.*

A

AUT

Aut deniq; 4. Pro virtute honorum cupiditatem moderante; Quæ hujus est loci. Alias legitimum honorum studium dici potest: Sicut Græcis *νεοφροσύνας, φιλοτιμία και εφελουσία* etiam dici posse videtur; Quæquam utraq; hæc vox tam in malam quam in bonam partem accipi solet.

3. Est verò **MODESTIA**, prout hic sumitur, Virtus mediocritatem servare docens, in minoribus honoribus appetendis, fruendis vel fugiendis. Ubi duplex vicissim hujus virtutis actus innuitur, appetere aut fugere honores; Et Objectum duplex, Internum ipse honorum appetitus; Et Externum, mediocres scilicet honores.

4. Mox igitur hic in initio queritur 1. An honores appetere liceat? Resp. Affirm: Quatenus scilicet honor est virtutis præmium viro bono à congruente ejusdem

judice collatū, ut virtus ejus refulgeat, cæteri q; hujus exemplo ad virtutem excitentur. Præmium virtutis dicitur Honor; non quod propter solum honorem illa colenda sit; vel quod tam lubrica et inconstanti re metienda; Sed quod inter bona externa, nihil honore majus aut sublimius inveniatur, quo homines virtutem remunerari queant.

Sed obijci tamen multa possunt, quæ honores minimè expetendos, imo ne oblatos quidem acceptandos svadere videntur, 1. Rei ipsius inconstantiæ et mutabilitatis, quippe cum honor ex alterius arbitrio dependeat. Neq; enim quisquam honorari potest, nisi alius sit qui ipsum honoret. 2. Exempla præscorum Philosophorum; Utpote Diogenis Cynici & similium. Qui nec honorem nec aliud quippiam ab Alexandro M. petere aut expectare dignatus est. Et 3. vel maximè monita & exempla

Sacra Scriptura; Utpote illud Syracidū 3. v. 19. In manifeste tudine opera tua perface &c. Quod etiam Sancti factis comprobantur. Quemadmodum Salvator ipse cum turba

turba voluit ipsi honorem conferre & ad regiam dignitatem evahere, secessit; neq; ejusmodi honores accipere sustinuit.

6. Verum respond. 1. In genere distinguendo inter verum honorem, qui ex virtute fluit; Immo eandem perpetuò committatur non secus atq; corpus umbræ; Esufucatum, ranum et fundamento carentem; Is licitè & honeste expetitur, hic verò non item. Conf. fasci. quest. Eth. Sect. 1. memb. 2. q. 7. et Ergast. virtutum Tric. 45. 2. Disting; inter appetitū ordinatum, qui per legitima media sese exercit; nimirum ne quis immeritos & sibi minime congruentes honores appetat: Et Inordinatum, quo nulla habitā meritorum ratione, alijs præferri & honorari, (Quod plus quam nimium frequens;) desiderat. Hic vitiosus & noxius; Ille haudquaquam damnandus. Adde Fascicul. quest. Eth. Sect. 2. memb. 7. q. 8.

7. In Specie autem respond. ad argumentum primum, distinguendo inter honorem internum et fundamentalem seu meriti, uti vocatur, Sup. cit. q. 7. et honorem externum, signi seu consequentem. Hic mutabilis est, ex aliorum eundem exhibentium nutu dependet & non semper ex merito confertur; Ille verò constans est, & à fundamento suo nunquam avellitur. Quemadmodum enim Philosophus ille, Cuidam se convitiis & ignominia oneranti pulchrè non minus quam cordate dixit; Etiam si tu me contempnas, ego tamen non contempnor. Ita etiam homo virtute præstans in se honoratus est et honorem habet, etiam si nemo mortalium eundem externè honoret. Fratercè nec omne quod mutabile & inconstans est, mox fugiendum & abijciendum. Multa etenim donorum DEi, utpotè Sanitas, pulchritudo, divitiæ &c. Fluxa sunt, caduca sunt, momentanea sunt.

Eadem tamen moderatè expetere, iisdemq; licitè frui sine vitio possumus, ut supra probatum.

2. *Veterum Philosophorum exempla*, quod concernit, Neq; omnium eadem de honore fuit opinio. Quin & illi ipsi qui honorem maximè averfari videri voluerunt, eundem fugiendo, laudem & honorem aucupati sunt. Nequis enim non meritò averfabitur istam, Diogenis arrogantiam, qui tanto Regi ne assurgere quidem dignatus, Ut se majori quàm ipsum honore dignum ostenderet? Non itaq; tam respiciendum quid ab antiquis istis factum sit, quàm quid fieri debuerit. Huc facit etiam, *Testimonium Poëtae, de moribus antiquis*.

Credebant hoc grande nefas & morte piandum.

Si juvenis vetulo non assurrexerit, &c.

9. Ad 3^{ium} Respond. loq. *Scripturam de præposterâ, vanorum honorum cupiditate & ambitione*: Quo faciunt distinctiones Supra allatæ. Exemplis verò *exempla* opponimus; *Samuelis, Davidis, Salomonis* aliorumq; piorum *Regum & Heroum*, qui summos etiam honores legitimâ adire viâ non detrectarunt. *Salvator, autem CHRISTUS* idèò honorem & regnum mundanum aspersus natus, quia regnum istius non fuit de hoc mundo, Quod si fuisset, minimè abnuisset. Imò honorem & titulum regis (Sed alio sensu) coràm Pilato minimè reiecit. Joh. 18. v. 34. & seq.

10. Nos igitur honorem tanquam 1. 4to *Præcepto* ab ipso DEO mandatum alijsq; scripturæ locis inculcatum & inunctum, Syrach. 3. &c. 1. *Virtutis calear*; Et 3. *Boni ordinis* in repub; *vinculum* minimè negligendum; Sed ad eundem cuilibet in suâ vocatione, debitâ tamen cum modestiâ, anhelandum putamus. Ne cum Anabaptistis & eius fufaris hominibus, omnes æquales, omnes in gloriâ esse affectemus.

ii, Sed

11. Sed dum hic de honoribus agitur; *Quæstio* etiam inseri solet, de Academicis. *An & illi admittendi conferendi & acceptandi?* Hic iterum Phanatici homines cum *Carolestadio* insurgunt; Omnes Academicos honores, *Magisterij, Doctoratus, Baccalaureatus & similes titulos* planè damnandos & reiciendos esse clamitantes. 1. Omnes, inquit in CHRISTO fratres sumus Ergò nullus ejusmodi gradibus vel honoribus locus relinendus erit. 2. Tituli & gradus consimiles vel ab Ethnicis, vel à Pontificijs introducti. E. non sunt inter Christianos, & verè orthodoxos, frequentandi. Et 3, quod maximum est; ipse SALVATOR prohibuit; *Ne sui Discipuli, R. A. B. B. I* aut Magistros se saluari permitterent, Matth. 25. v. 8.

12. Hisce tamen nihil obstantibus laudabiliter receptam & frequentatam consuetudinem, non modò in nostrâ Patriâ, verùm etiam in alijs orthodoxis regionibus, defendere conabimur. Ad ratiunculas igitur objectas, sic respond: in primâ nullam esse consequentiam; Sumus omnes in CHRISTO fratres; Ergò nullâ erunt honorum gradus. Nihil enim vel à naturâ, vel à lege divina magis alienum excogitari potest, quàm honorum, imperii & fortunarum exæquatio; ut rectè loquitur Bodinus de Rep: lib: 6. c. 4. Nam & ipse CHRISTUS, alios Evangelistas, alios Apostolos, alios Doctores constituit. Eph. 4. v. 11. 1. Cor. 12. v. 28. Nihil obstante quod omnes fratres simus.

13. In 2^{dâ} etiam eadem ASYLLOGISTIA deprehenditur. Non enim tam intuendum quis aliquid introduxerit & usurpaverit, quàm quid sit, quos usus ac utilitates habeat; Et quo jure frequentari possit. Aliàs enim plurimæ artes, aliq; vitæ commodè degendæ subsidia relinquenda & abijcienda essent.

A 3

14. Ter-

14. *Tertium argumentum plus roboris habere videtur.* Nihilominus tamen & ad hoc ex supra allatis facile responderi potest. Nimirum Salvatorem CHRISTUM non de quibusvis honoribus ac titulis loqui, sed de illis qui ex mera ambitione & præposterè affectantur. Responsionem hanc divinatoriam non esse, arguunt præcedentia in eodem capite 23. Matth. 23. 5. 6. & 7. d'istant (Pharisæi scilicet fastuosi) Phylacteria; magnificentæ limbræ palliorum suorum, amantq; primos acubitus in cœnis & primo sedæ & loco in consiliis. Non id agunt ut digni sint primis sedibus & deinde legitime vocentur, sed ipsi superciliosè affectant seseq; obtrudunt. Ita Rabbis & Magistros vocari prohibet CHRISTUS, confirmant itidem sequentia; versu n. 9. Patrem vocari vetat: quod tamen simpliciter vetitum non esse, vel quartum Decalogi Præceptum evincit. Fallit itaq; argumentum cum ea quæ comparatè dicuntur, simpliciter accipit. Præterquam quod fallacia etiam compositionis ac divisionis deprehenditur: Quatenus conjungenda disjunguntur: Et textus mutilatè (ut solet spiritus mendacii) citatur. Quod si igitur plene conferatur, assertioni nostræ nihil adversabitur.

15. Non incommodè, aut injuria hic etiam 3. quaeritur. An quæ honorem suum ipsemet honestè asserere & proprias laudes interdum sine vitio allegare possit? Quod quidem initio simpliciter negandum videtur. Cuius non tantum Sapiens Ethnicus, Cato, pulchrè dixerit. *Nec te collaudes nec te culpaveris ipse.* Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis. Undè & tritum Proverbium receptum est; Propria laus in ore sordet. Verum etiam 2. Sacra Pagina proprias laudes & gloriam inhibet, Jere. 9. 23. 1. Cor. 4. & passim.

quæ etiam 3. An quæ honorem suum ipsemet honestè asserere & proprias laudes interdum sine vitio allegare possit?

na quædam scriptura in his verbis facta, neq; potest in se habere suam laudem in divitiis, etc.

ad habet q. non accipit. Et 3. q. si accipit qd. gloriam.

Et 3. deniq; Salvator ipse suam se gloriam non querere disertè profitetur. Joh. 8. 50.

16. Quæ quanquam omnia sint verissima; certo tamen respectu aliquem etiam seipsum, honestè laudare posse, haud absurdum videtur. 1. Ut non seipsum primario laudet, at saltem consequenter; Ante omnia verò celestis Pater glorificetur, cum lux nostra lucet hominibus Matth. 5. v. 16. 2. Si quis non jactandi, sed calumnia refellenda animo, suam innocentiam partesq; officij ritè gestas attingat. Quod & ipse Salvator multoties fecerat. Quin etiam ad excitandam gratitudinem, simile virtutis studium in alijs, vel etiam aliorum in nos beneficentiam exaggerando Quæ proprias laudes involvunt, nonnunquam etiam adferre, absolum non videtur. Exempla non tantum in ipso CHRISTO. verum etiam in Salomone. Eccles. 1. & 2. capitibus, ubi se omnium Regum sapientissimum proficitur. Et Paulo Apostolo, 2. Cor. 11. & c.

3.

certo tamen respectu aliquem etiam seipsum, honestè laudare posse, haud absurdum videtur.

17. Superiora igitur argumenta, de intempestivis laudibus proprijs in Th. 15. Hæc autem in Th. 16. proximè, de tempestivâ modestâ ac prudenti earundem allegatione intelligenda. Quæ circumstantiæ si ritè observatæ fuerint, vitium & invidiam facile evitabunt.

18. Patet itaq; ex jam allatis non omnium honorum ac laudum contemptum probandum aut laudandum. Ut autem clariùs elucescat, quomodo circa honoris appetitum mediocritas commodè servari possit; Duo potissimum probè notanda; Prius ne ex alijs rebus vel actionibus, honorem aut laudem exspectemus ac recipiamus, quàm ex ijs quæ revera honorabiles & laude dignæ sunt; Ut potè ex ipsa virtute, rep: bene administratâ, vel aliâ bello aut pace re bene gestâ honorum artium studiis, vel similibus honestis & præclaris actionibus quæ laudem iure merentur. Posteriùs in modo consistit, ne illegitimâ viâ laudem

laudem

laudes venemur aut honores ambiamus videlicet, ne fraudibus, dolo malo, largitionibus, aliorum detrectatione, laudem & honorem nobis foenerari conemur, quod subdolorum est, nedum violentiâ & crudelitate, quod Tyrannorum est, metum alijs incutiendo, honoris arcem invadere, tentemus. Neq; etiam de adeptis honoribus nimium nobis placeamus, exultemus aliosq; contemnamus.

19. Duo proinde & hic vitia utrinq; opposita esse constat: Alterum in excessu quod Ambitio dicitur; Alterum in defectu, quod proprio nomine carens, nimia animi demissio & nimius honorum contemptus appellari potest.

20. Ambitio est vitium modestiâ in excessu oppositum, quo quis vel majores ambit honores quam aut sua virtus exigit, aut aequitas vel praesens temporum conditio permittit; Vel meritos licet sibiq; haud in congruos honores, nimis tamen cupidè ac immodestè persequitur. Huic affines sunt praesumptio, quâ ea quæ non insunt, vel etiam majora quam revera insunt, nobis vendicamus; quæ ambitionem gignit; Atq; superbia, quâ alios alto supercilio despicimus, quæ ex ambitione nascitur.

21. Nimia animi demissio, seu nimius honorum contemptus est vitium Modestiâ in defectu oppositum, quo omnium honorum cupiditatem abiicimus, imò ne debitos quidem ambimus: Ultra autem oblatos vel planè repudiamus vel ægrè admittimus, indiligenter gerimus, & nullâ prorsus curâ custodimus.

22. Quæri hic poterit. 1. Utrum istorum vitiorum turpius atq; nocentius sit? R. Quanquam omne vitium turpe ac nocivum esse, extra dubium sit; Ideoq; & hæcæ ambo: Ambitionem tamen, honorum contemptu ac demissione deteriorem, turpioremq; esse, ideoq; magis vitandam

dam hisce rationibus concludi potest. 1. Vitium quod Diabolo similiores reddit illud est tetrius atq; nocentius; Sed Ambitio homines Diabolo similiores reddit. E. Major est clara, Minor probatur. Diabolus n. Spiritus superbus est; & propter superbiam è cælo deturbatus creditur, nunquam autem demissione & honoris contemptu peccasse legitur. 2. Vitium quod est frequentius eò magis fugiendum; Sed ambitio atq; superbia, demissione & contemptu honorum est frequentior. E. magis est fugienda: ἐὺν ἡ λογ. 3. Illud vitium quod magis publice utilitati & reipub: officio plus fugiendum est ab illo magis declinandum; Sed Ambitio magis &c. E. Major est manifesta.

23. Contra min: si regeratur; Honorum contemptum & animi demissionem, magis nocere reipub: Cum per eam usnâ cum honoribus munia etiam publica negligantur, atq; sic salus reipub: detrimentum sentiat. Resp: Nō sequitur, & si unus vel alter demissione animi à publicis munijs retardetur; Longè plures tamen invenientur, qui sponte sese obtrudent. Damnosius autem longè est, si ambitiosi licet inepti, admittantur, quàm si demissi aliquod posthabeantur; Alij tamen non minus idonei substituantur. Hinc 3. firmissimè concluditur; Illud vitium quod plures habet in Sacris prohibitiones & comminationes; & cui Deus ipse peculiaritè resistere dicitur; est turpius, periculosius & damnosius eò de quo talia non inveniuntur. Sed ambitio atq; superbia plures habet in Sacris prohibitiones, Psalm. 113. & Psalm. 131. Proverb. 16. & 29. Syr. 3. Matth. 11. & 10. 1. Pet. 5. &c. quæ in Sacris videntur.

24. Hæcæ de Modestiâ, hæc vice posita sufficiant. Anne enim honores in reipub: debeant esse aequalis? Qui & quales conferendi? Ad politicam pertinet discutere.

B

Sicuti

Sicuti etiam; An quis propter cognatorum vel amicorum in- famiam gravandus aut honore privandus? Quæstio juridi- co-politica est. Unde hæc cum si nihil suo foro res- servamus. Et ad Magnanimitatû considerationem re- ctâ nos conferimus.

25. Hic primitus quæri solet An Magnanimitas sit virtus. Negativam tuentes, tali discursu insurgere pos- sunt: Nulla virtus Ethica alijs virtutibus, nedum verbo DEI, est adversa; Sed Magnanimitas alijs virtutibus; Adeoq; verbo Dei est adversa. E. non est virtus Ethica. Major Probatione non eget: Cum certum sit omnes virtutes quasi sororio vinculo in honestate combinari & ami- cissimè conspirare. Minoris prius membrum facile sta- bilitur; Humilitas quippe est virtus Ethica, quæ alijs se- potius submittere, quàm alios contemnere docet; Mag- nanimitas autem se magnis dignum iudicare alijsq; mi- nores contemnere jubet; Uti postea patebit. Posteri- us membrum ex supra allatis Scripturæ divinis & similia- bus, quæ humilitatem svadent, magnos verò animos res- retundunt, satis corroboratur.

26. Huic accedit & alia ratio. 2. Nimirum quod omnis virtus moralis in mediocritate consistat. Sup. Disp. 3. Th. 6. At qui Magnanimitas non in mediocritate sed potius in summitate consistit; Omnia magna non mediocria spectans; Ut infra clariùs docebitur. E. Magnanimitas non est virtus.

27. Contrarium nihilominus tamen rectè defen- ditur; Et Magnanimitatem esse virtutem Ethicam asse- ritur. Ad Opposita igitur talitèr respondetur. 1. Dis- stingvendò inter Adversa seu Contraria quæ reverà talia sunt. Et Apparenter. Humilitatem autem & Magnani- mitatem apparenter saltem contraria esse vel hinc cons- tat.

stat. Quod vera contraria seu adversa eidem subjecto attri- bui nequeant, nisi se mutuo expellant, ita calor & frigus eidem simul, servatis oppositorum conditionibus, at- tribui nequeunt. Humilitas & Magnanimitas eidem subjecto attribui possunt, ita ut se mutuo non expellant; Quod exemplo Moysi, Davidi & ipsius CHRISTI est ma- nifestum; qui magnanimi fuere & humiles. E. hu- militas & magnanimitas vera adversa seu opposita non sunt.

28. Si quis inhet; Contrarios tamen esse actus sese humiliare & magnanimiter gerere. Resp: Diversum re- spectum tollere omnem oppositionem. Aut enim homo respectu DEI omnipotentis consideratur; Atq; ita semper humilis est & esse debet; aut respectu aliorum hominum; superiorum, æqualium, inferiorum spectas- tur, ubi magnanimitatem, illa sã humilitate ostendere possunt; Et Contemptor esse vitiorum non hominum.

29. Ad 2dum arg. Resp: Negando proposit: minorem Magnanimitas enim non minus quàm & ceteræ virtu- tes in laudabili mediocritate consistit. Probationem quod concernit, admittitur in illa falla: à dicto secundum quid, & c. Dicitur enim Magnanimitas, magna quæq; & summa sequi, respectu reliquarum virtutum, quæ magis vul- garibus objectis sunt contentæ; non respectu vitioso- rum extremorum; Inter quæ omninò medium existit ut rectæ rationis ductamen assequatur.

Et tantum breviter de illa Quæstione

30. Quæritur insuper 2. An Magnanimitas sit specie distincta virtus à modestiâ? Quæ quæstio passim acriter ventilatur, quamvis parvi referre videatur, sive ut spe- cie sive ut gradibus saltem distinctè percipiatur, dum-

modò trames virtutis teneatur. Ne tamen vel hanc
questionem prorsus intactam relinquamus, mentem
nostram paucis aperiemus. *Communitè specie eadem
distingvi defenditur hoc argumento: specie distincta objecta,
arguunt specie distinctas virtutes; Sed hic sunt specie distin-
ctæ objecta.* Videlicet parvi seu mediocres honores &
magni. E, etiam specie distinctæ virtutes hic oc-
currunt.

31. *Sed Resp: Neg: Assumpt: Seu minor propo:* Hic
enim nulla est *specificæ differentia*, inter mediocres & ma-
gnos honores, sed saltem gradualis, siquidem juxta tris-
tum; *Majus est minus non variant speciem.* Sicut igitur
magnæ aut mediocres voluptates specie distinctas virtus
tes non pariunt; Ita nec honores.

32. *Quod si in istis; Voluptates magnæ cadunt in
homines cujusq; conditionis; & quidem κατὰ τὴν
ἐνέργειαν; honores non item.* Resp: Quemadmo-
dum ijdem honores in omnes cujusvis conditionis ho-
mines non cadunt; Ita neq; voluptas. Circumstantiæ
enim variant. Quis enim dubitat, svavius objectum
majorem afferre voluptatem, imò & diversas comple-
xiones voluptatem variare; adeò ut undè hic sum-
mam percipit voluptatem; Inde alius ne commovebi-
tur quidem. Quare quoad hæc, par ratio est, atq; ita simi-
le iudicium. Est igitur magnanimitas excellentia quæ-
dam modestiæ, ad quævis magna sese diffundens non se-
cus ac magnificentia excellens quædam liberalitas est
& proinde etiam omnis magnanimus modestus erit,
non immodestus dicendus.

Sed de hisce satis.

33. **MAGNANIMITATEM** à Magnitudine an-
nimi, sicut *μεγαλοθυμία* ἀπὸ τῆς μέγας dici manife-
stum est. Germanicè *Großmütigkeit*. Sveci: *Stoormo-
digheet*

*digheet eller Höghmodigheet/ rarò in meliorem partem usi-
tata inveniuntur. Non rarò autem magnanimitas
pro Heroicâ fortitudine & virtute bellica; Hic pro virtu-
te circa magnos potissimum honores occupatâ sumitur.*

34. Et sic definiri potest. **MAGNANIMITAS**
est virtus mediocritatem servare docens in cupiditate magnos
rum, sed debitorum honorum, ne vel immoderatè expetantur
vel indecentè contemnantur. Undè patet idem hujus &
modestiæ objectum esse *Speciale*; Honorem sz. ma-
gnum, & ejus appetitum: hunc internum, illum ex-
ternum. *Generalius* tamen etiam hic occurrit obje-
ctum q, dvis nimirum magnum. At *Sub hoc formali*,
quatenus ex illis honor & decus; aut dedecus & igno-
minia suppullulant.

35. Qualitèr Magnanimus in quovis negotio se ge-
rere debeat, in *Ergast: virtutum Th. 46.* strictum exposi-
tum est, ita ut omnia summa & magnitudine extrema
consequatur, modo tamen & ratione media. Quapropter
etiam in verè magnanimo reliquarum etiam virtutum
concursum requiritur, non modò Ethicarum, sed & spe-
culativarum, siquidem inter alia, *magnanimi proprietates*
est, nihil admirari. Hoc autem non tantum prudentia
(*Quæ ex præteritis presentia atq; futura dijudicat*) consequi-
tur: Verum etiam mediocri naturæ contemplatione.
Ita indocti varias temporum vices, diversas locorum conditiones quod mos-
dò brevior modò longior dies, quibusdam in climatibus, aliquot mensium
continua nox &c cum vulgo mirantur; quæ, causas habens perspectas,
admiratione digna non iudicat, nisi quatenus creatoris omnia ordinantis
ineffabilem sapientiam suspicit.

36. Quod hic quæri solet. *3. An magnanimitas cum
humilitate Christiana pugnet?* Ex *Th. 29.* facile dijudica-
tur. Certissimum enim est, unam virtutem cum alia,
modo

modo sz. sint veræ virtutes non fuerat, minimè pugna-
re. *Conse. Falsi: quæst. Est. Sest; 2. membr. 7. q. 10.* Et præ-
terea cum magnanimitas modestiam præsupponit vel
etiam includit uti supra dictum; hæc verò humilitas
ti valdè affinis est; hæc se invicem non elidunt. Neq;
enim quod minoribus virtutibus præditos inferiori lo-
co habet; vel etiam plane vitiosos contemnit, humili-
tati aut Christianæ charitati adversatur; cum id virtuti
debeatur; Et tanti quemquam æstimat, quanti seipe
sum, virtutem colendo, facit.

37. Moveri etiam solet quæstio. 4. *An Magnani-
mus injurias quasvis contemnere, ane ad animum revocare
debeat?* 1. Inter cæteras magnanimi proprietates etiam
hæc afferri solet, quòd sit ad beneficiendum promptus;
ad accipiendum beneficium tardus & injuriarum immem-
or &c. Sed obstat: Quòd qui famam negligis crudelis
est; quâ semel amissa postea nullus eris; ut canit Poëta;
Et fama ex vita pari passu ambulare dicuntur &c. Cum igitur
injuriæ non rarò famam lædant; Omnes contemnens
dæ non videntur, sed licitè etiam à magnanimo vin-
dicandæ.

38. *Resp;* igitur disting; inter injurias atroces, famosas,
graves; & non famosas, nec adeò atroces; Illas quidem
ad animum revocare, vel magnanimo licet; Hæc non
equè; Ita tamen ut nec nimis sit crudelis, implacabilis, aut
semel remissa, vel vindictâ qualicunq; expiata,
denuò refricet aut exprobret.

39. Deniq; 5. Queritur, *Cum Magnanimus, in omni
fortuna æquabilis dicatur; in adversis non desperat, nec in
secundis effertur. Anne igitur magnanimitas est stoica
à prædica?* Neg. Licet enim in utraq; fortuna debitam
moderationem adhibeat, omniaq; dignè æstimet, hu-

manis

manis tamen casibus afficitur, dum modò caveat ne præ-
ter decorum querulus aut supplex inveniatur.

40. Magnanimitatis oppositum in excessu, *fastus* &
elatio, à superbiâ gradu saltem differens, unde etiam
virtutes oppositas gradu quoq; differre arguitur; In
defectu Pusillanimitas, quæ itidem ab animi demissio-
ne parùm differt.

41. *Fastus* est vitium Magnanimitati in excessu op-
positum, quo insignia dona quæ non insunt, vel etiam
majora quam insunt, magnosq; exinde honores, sibi
indebitos quis arrogat, & munia quibus gerendis impar
est sibi sumit. Hic ipse fastus, termone gressu, vestitu
& ornatu sese exserit; Divitias jactare facit, quibus
honorem ac dignitates & quævis fastuosus se cons-
sequi posse sibi imaginatur, & exinde alios præ se con-
temnit.

42. *Pusillanimitas* est vitium in defectu, magna-
nimitati oppositum, quo quis animo adeò est abjecto ut
omnes promiscue honores negligat etiam jure sibi
debitos. Talis & DEO & sibi & reipub; est injurius;
Cum dona divina grato animo non agnoscit; Malam
de se suspicionem concitat; quasi turpitudinis sibi
consciens, remq; publicam, cui omnes nati sumus, suis
defraudat officijs debitis & patriam deserit.

43. Superbiam nonnulli dividunt, in Rusticam,
stultam & ineptam, quæ cum incivilitate conjuncta
est; Talis in vulgo seu plebe reperitur, ubi terræ filij
dotibus ingenij & corporis destituti animo tamen sunt
crasse elato: Atq; in aulicam seu jactabundam, quæ
morum seu gestuum aliquam civilitatem junctam ha-
bet; qualis thraasonum, gnathonum & similium.

Utra

Magnanimi-
tas opposita
est vitia

Utraq; tamen æquè stulta & vitiosa est. Nam omnis superbus stultus, simul est & injustus. Stultus dum Simiæ adinstar magnanimum se præbere volens, deridendum se exponit. Injustus, cum sibi aliena tribuit & arrogat.

44. Si quaeritur 6. Utrum horum vitiorum scilicet fastus anne pusillanimitas, virtuti seu magnanimitati magis adversetur atq; ita turpius sit? Decisio ex Th. 22. & 23. Supra positus peti potest. Quanquam enim Pusillanimitas homines reddat inertes & reip: inutiles; Superbia tamen propterea utilis & frugi non facit, nisi fortè ex accidenti. Et hanc illà DEO & hominibus magis exosam esse supra monstratum, omnib; non superbis notissimum est.

45. An honores pecuniæ empti sint veri honores? Dijudicare Politici est potius quam Ethici, largitionibus autem honores, honestè non comparari jam antea docuimus.

46. Utrum Magnanimi potius sit contemnere quam expetere honores? Resp: utrumq; ad officium magnanimi certâ ratione pertinere: Virtutem tamen magis in agendo, id est appetendo, quam negligendo elucere. Et hæc ita breviter de præcipuis controversijs, quæ circa virtutes in honorum appetitu occupatas, ventilari solent, hac vice posita sufficiant.

SS(S)SS

†

COLLEGI ETHICI
DISPUTATIO X.

De

HOMILITICIS VIR-
TUTIBUS

Respondens GUTMUNDO JACOBI LITHOVIO Suderm.

THESIS I.

AD Octavum decalogi Præceptum referuntur etiam virtutes homiliticæ, *VERACITAS* quidem directè, reliquæ, *humanitas* seu *comitas* & *Urbanitas*, consequentè. Dicuntur autem *homiliticæ*, à conversatione; quod harum in eadè præcipuè usus eluceat. Non tamè quòd aliarum virtutum nullus sit in humana cõversatione usus, Nam & iustitia & Liberalitas & Mansuetudo &c erga alios homines etiam in conversatione exercentur; Sed quòd *homiliticarum virtutum* in congressibus usus sit manifestior, frequentior & magis quotidianus.

2. Et siquidem in conversatione, quæ aut *seria* est, aut *jocosa*, vel *verbis* tantum utimur, in quibus *veritas* spectanda, vel *actiones* simul & *gestus* adhibemus, quibus vel gratificamur, *traves* & *jucundi* sumus, vel *molesti* & *odiosi* reddimur: Tres hinc *homiliticæ* virtutes enascuntur; Prima est *Veracitas* quæ *veritatem* ubiquè in conversatione spectat, *COMITAS* seu *HUMANITAS*, quæ *conversationem* ju-

A

147-

uti nec verè potest. Quibus etiam additur *5. Scholastica* conuersatio, in scholis & Academijs, circa quam itidem cautè agendum. Neq; enim in Heterodoxorum Universitatibus diu hærere tutum: Quippè quòd *aut insidia & oppressio, aut seductio metuenda.*

7. Ad Superiora igitur argumenta, in th. 3 & 4. posita, sic breuiter respondendo controversia decidi potest. *Præceptis uti & Exemplis S. Scripturae*, non magis quàm *Patrum & aliorum cordatorum Politica conuersatio liberior*, prohibetur; Sed potius stabilitur; Nec *astrictior* omnimodè vetita, cum etiam *Regi Babel* impio iussu Dei obediens esse *Judæos*, *Ieremias* ipse moneat. c. 27. & *Apostolus*, non tantum bonis Dominis obediendum verum & duris dicat. 1. Pet. 2. v. 18. Sic etiam *Ecclesiastica conuersatio externa* planè prohibita non est, cum etiam *Ioseph, B. Maria, Simeon, Hanna, Zacharias, Elizabetha & Christus ipse* Phariseorum sacris sapiùs interfuerint: *Interna* verò abominanda & textibus sacris amicitiam & fœdus impiorum prohibentibus, indigitata. *Oeconomica conjugalis* inter dissidentes in fundamentis religionis minus tuta; inter convenientes tolerabilior: contractum autem matrimonium fidei diuersitas non solvit; quod *juridicè & Theologicè* decidendum. *Parentes verò & liberos*, quos *jura sanguinis immutabilia* junxere, ab omni communione arcere nimis durum videtur. *Seruis* incredulis & impijs etiam pijssimi usi leguntur; præoptandi tamen pij, ubi delectus locum habet. *Ethica conuersatio*, dummodò vera erit amicitia & fœdus honestum, nisi inter bonos & in fundamentalibus religionis articulis consentientes esse vix potest. *Scholastica* cum heterodoxis uti dictum est

peri-

periculosissima. Plura videtur prolixè apud *Dithmars: Syll: Eth. lib. 3. Exercit. 6. de Virt. homil. Disq. 1.*

8. Num *solitaria vita sive Monastica in repub. toleranda, approbata & eligenda sit?* Quæstio partim *Politica*, partim *Theologica* est. Ex ipsa tamen naturâ & institutione divinâ facilè probatur hominem non ad solitudinem, sed cohabitationem natum esse: *vid. Disp. pol. 1. & 2. & Synops: æconom:* Neq; exemplum *Iob: Bapt:* quicquam in contrarium facit: Cum eo enim multos conuersatos esse, ejus conciones audisse, ab eodem baptizatos fuisse, eu nq; aulicū concionatorem egisse *Hist: Evangelica* attestatur.

9. Sed cum conuersationis præcipuum vinculum sit sermo, de virtute circa eundè occupatâ; VERACITATE nimirum, primitus agemus, *Quâ ea seruetur modicritas ut nec plus dicamus esse nec minus quàm reuera est aut oportet. Mendacium* itaq; est, *Cum quis sciens & volens alios fallit.*

10. Hic valdè controversa oritur disceptatio: *An veritas semper sit proferenda?* Et consequentèr, *An omne mendacium sit vitiosum, ideòq; fugiendum?* Quæ tamen quæstiones sigillatim exponendæ, Ad priorem ut ritè respondeatur; Notandæ *observationes* ab *Ethicis* inculcari solitæ; 1. Alia enim veritas ob conscientiam & per taciturnitatis ll: proferri non debet; Utpotè si in confessione clandestinum delictum ministro verbi à peccatore pœnitente in secreto revelatum sit; id manifestare haud licet. Non quidem mentiri oportet, dicendo illum nihil confessum, vel aliud quid comminiscendo; Sed apertè profitendum: Non licet mihi per conscientiam talem confessionem eliminare. *Vigore Ordin: Eccles: fol: 71. b.* Neq; id pius & cordatus magistratus postulat. (Nota tamen; si proditionem aliqui contra patriam vel magistratum mol-

*quæstio
An veritas
semper
sit proferenda
& An de men-
dacijs sit
vitiosum, ideòq;
fugiendum &*

antur, poterit id minister obliquè suppresso nomine peccantis & confitentis, monere ut sibi magistratus caveat & prospiciat) 2. *Alia vera proferre licet*, Sed tùm demùm cum id magistrat^{us} injungit; ut clandestina delicta aut conventiones clanculù sc. transactas. 3. *Alia pro palare fas est verùm apud eos tantummodò quorum interest*; Ut secreta domestica & quæ in alicuius familia aguntur. 4. *Alia deniq; indiscriminatim*, absq; tamen garrulitatis vitio, e-buccinare vetitum non est; *Utpotè ea quæ nullius commo-dum vel existimationem laedunt*, ut nunc de eâ veritate nihil dicatur, quam quis ratione officij in apicem proferre omninò tenetur, ut concionatores & Magistratus.

II. Ad alteram quæstionem ut paucis accedamus; Notandum tritam esse mendacij distinctionem in officiosum, jocosum & perniciosum, à Lomb. Sententiarum Magistro introductam & passim frequentatam; quam neq; nos planè improbamus; Quartam tamen speciem non subticendam putamus mendacij scilicet nugatorij & vanitatis, quod neq; juvat neq; delectat, neq; alij quàm proferenti nocet, sed ex mera vanitate, & mentiendi consuetudine prodit. Conf: fascic: contr: Eth: scd: 3. memb. 7. q. 3.

12. Sed ane aliquod istorum mendaciorum sine omni vitio esse possit & omnimodè approbandum satis ambigua est controversia. De Pernicioso & nugatorio, mendacio, omnes consentiunt ista vitiosa esse adeoq; fugienda: Nec locosum omnis vitij expers esse quisquã facile asserere audeat; cum etiam de quovis ocioso verbo in die judicij ratio reddenda sit, dicente ipso Salvatore Matth: 12. v. 36. Nam si regeratur; *Ociosum non esse quod delectat*. Respond: Dupliciter. 1. Ob-

le stationem non esse probandam nisi & honesta sit. 2. Quod non ædificat est ociosum: Sed mendacium jocosum nihil ædificat &c.

13. De officioso mendacio prægnantiores offeruntur dubitandi rationes; adeò ut interdum (scilicet ubi id salus proximi postulat) non mentiri peccatum videatur. Unde & hoc mendacij genus non leves authores approbant & à vitij labe absolvunt: Qui tamen *Exemplis* magis quàm rationibus aut regulis nituntur. Quibus quantum tribuendum sit, paucis expendamus.

14. Tale autem pro mendacio offic: argumentum extrui potest: *Quod in sanctis non modo invenimus sed etiam commendatum, imò præmijs etiam exornatum legitur; id peccatum esse non potest: Sed officios: mendacium: &c.* Major prop: cum sit extra dubium; minor probari solet: 1. *Exemplo Obstetricum Egyptiacarum; Quæ & mentita dicuntur, Exod. 1. cap. & Quod Deus ijs benè fecerit & domos adificaverit.* Sed *respo: d: 1.* Non fuisse proflus mentitas; Nam quod Hebrææ foeminae vividiores fuerint, à veritate planè non abhorruit. 2. Deus ijsdem benedixit & adificavit eis domos quia timuerunt Deum, uti habetur v. 20 & 21. nec non 17. cit. cap. 1. nihil itaq; facit locus iste pro mendacio. *Placuit Deo quod confervarint masculos, & pia fuerint: Mendacium autem idè non placuit.* Psal. 5. v. 7.

15. Ob: 2. *Exemplum MOSIS & ARONIS, qui Exod. 2. corrupti sunt se velle cum Israëlitis itinere tridui in loca deserta proficisci ad sacrificandum; Cum tamen intentio erat populum planè abducere.* Respond: 1. Mendacium nullum fuisse; nam ad sacrificandum etiam, & colendum Deum iverint; Sed quod omnia non revelaverint, & ali-

Id enim de mendacium sit vitiosum ideoq; fugiendum.

An aliquod istorum mendaciorum sine omni vitio esse possit.

Exempli Obstetricum in Exod. 1. cap.

Exemplum Mosi et Aronis in Exod. 2.

mendacium eundem servavit. Sed speciali providen-
tia divina destitit. *Saul persequi Davidem.* Idem etiam
ad exemplum Michol uxoris Davidis & filie Saulis, cap: 19. eod: 1. Sam. respo-
Quod laudabilem fidem uxoris erga maritum, eiusdemq; astuciam commen-
dat. Ex illicite tamen licitum & honestum non facit.

21. Obj: 8. Hufai 2 Sam. 16. & seq. Resp. 1. Ver-
rum hoc & similia facta quanquam *charitatem* sapiant,
prudentiamq; redoleant, & longè minori ac leviori vitio
contaminata sint, quam mendacia perniciofa; omni-
tamen navo carere vix dici possunt. 2. Multa eti-
am quæ Hufai dixit verissima fuerunt, utpotè: *illius ero*
quem elegit Deus &c. Atq; ira de similibus idem esto, iudicium.
22. Ad Exemplum: *Elisai Syros deducentis.* 4.
Reg. 6. Si 9. Obj: Responsio facilis; Nihil enim men-
titus est, *Dixit se velle ostendere ijs: virum quem querebant:*
Non est hac via, neq; ista est civitas, inquit, sc: in qua invenie-
ris & agnosces eum. Sequimini me. Quid in hisce falsi?
Etiam si illi cæcitate percussi, alium eum putarunt quam
revera fuit, aliamq; civitatem existimarunt, atq; ita
falsi sunt.

23. Est quod magis stringere videtur, 10. Exem-
plum ipsi? *Salvatoris Christi;* Cujus actiones Christiani homi-
nis sunt institutiones. *Ipsè autem præ se ferebat longius*
ire. Luc. 23. v. 28. Sed Respond: 1. Neq; hic ullum
mendacium invenitur. Christus non dixit se longius
velle ire; & tamen ibi subsistere constituit: at præ se fe-
rebat (*πρὸς τὸ πρὸς*) longius ire; & procul dubio, nisi
eum coëgissent dicentes, *mane nobiscum &c.* Ibi visibi-
lis non intrasset. Nihil igitur mendacij hic invenitur.
2. Et posito, quod in actionibus divinis & quæ à Christo,
tanquam legis authore, prodierunt aliquid cõtra legem
inveniretur, id tamen, ut supra dictum, nobis idè
temerè imitandum non est. *Veritatem itaq; diligamus.*

Unusquisq;, sive id *jocose* sive *serio* fiat, veritatem cum
proximo loquatur. Ephes. 4. v. 24.

24. Quanquam igitur minimè diffiteamur, pro-
ut ex suprapositis constare potest, *officiosum* mendacium
levius esse peccatum, quam ceteras mendacij species, om-
nino tamen vitium non esse in animu inducere adhuc
non possumus; 1. quod verbo Dei omne mendacium
indiscriminatim damnetur. Exod. 20. v. 16. Levit.
19. Syrach. 7. v. 11 & 12. Adde c. 15. v. 8. cit. Psalm. 5. 7
Prov. 6. 12 & 13, capp: Zachar. 3. Osee 4. Joh. 8 & cit.
Ephes. 4. & c. Quæ testimonia tam sunt clara & ma-
nifesta, ut mendacium nullatenus ab omni vitio excusa-
ri possit. 2. Facit autoritas *Augustini* lib. de Mend.
c. 14. Qui omnia mendacia etiam *officiosissima* 8. vo
Præcepto alijsq; S. Scripturæ locis contraria atq; ita pec-
cata esse asserit. *Quod res semel mala semper talis sit.*

25. Addi potest 3. & *hæc ratio.* Quod pugnat cum
institutione & sine loquelæ seu sermonis sine vitio adhi-
beri nequit: Sed omne mendacium pugnat &c. In e-
um enim finem sermo datus est ut animi sensa ingenuè
exponamus, non ut quenquam in errorem deducamus;
Neq; multum obstat instantia; quæ distinguitur inter finem ul-
timum & subordinatos; illum quidem unicum esse, hosce verò
plures esse posse. Nam probari non potest sermonem
homini ad fallendum & mentiendum vel *primario* vel *se-*
cundario datum esse: ideoq; nec ullatenus *finis* loque-
læ esse potest *mendacium* neq; *ultimus* neq; *subordinatus*,
nam ultimus est *gloria Dei*, intermedius 8. vo Præcepto,
& Epist: ad Ephes. d. c. 4. exprimitur, ut unusquisq;
veritatem loquatur cum proximo suo. i. e. ut com-
mode instituat cõversatio, piè & honestè cohabitetur.

Exemplum
Hufai 2 Sam
16

in
fid
du

To
Exemplum
Thi 13
v 28

An
da
no
cc

4. Alias autem rationes ex bonis authoribus, etiam prophanis Scriptoribus, qui se plus quam claustra Erebi odisse professi eos qui aliud ore loquuntur, aliud corde reconditum habent &c., breuitatis. E. nunc omittimus.

26. An verò a mbiguitate etiam inter loquendum aliquando uti honestum sit? Resp. Dist. inter ambiguitatem ad fallendum a ut ad docendum & delectandum comparatam; Illa illicita est, hæc verò honestè, modò temperatè, adhiberi potest. Cur dissimulatio (sic enim legendum) arrogantià tolerabilior? Vid. fascic. controu. Eth. Sect. 2. memb. 7. Quæst. 6. Factum enim dicere seu mendacium loqui prohibitum quidem est: Omne autem quod verum est effutire nusquam inungitur; Sed veritatem colere fas est.

27. An vir comis & humanus, illè sã affabilitate, amicos etiam interdum reprehendere possit? Dubitari potest. Qui enim offendit, non est affabilis & humanus; Sed qui alios reprehendit, ille eos offendit. E. Major est probato facilis, ut enim viri comis est alios oblectare; Cum superioribus modestè & reverentè; cum equalibus amicè; cum inferioribus blandè & gravitè conversari; ita viri est inhumani alios reprehendendo offendere. Minor etiam experientia confirmatur. Ecquis enim est qui reprehensiones æquo animo admittat; & non malit laudari quam reprehendi ac vituperari.

28. Respondetur tamen: 1. Distingvendo inter offensionem quæ ex malitiã, invidiã vel protervia descendit; & eam offensionem quæ ex pio & cordato zelo, sincerã fide & honestatis amore prodit. Hinc Major prop. Sic limitanda venit; Qui ex malitiã vel inscitã &c alios reprehendit, &c. 2. Ad probationem respondetur verum, bonum non tantum: reverentè amicè & blandè verum;

rum etiam libere & honestè conversari debere. 3. Respondetur etiam ad min. prop: eam non esse simpliciter veram; Non enim semper qui alios reprehendit eisdem statim offendit: Nam parentes, doctores, Magistratus &c. Cum sibi concreditos officij ratione (ita & amicus amicum propter vitia) reprehendunt non offendunt sed potiùs delectant. Juxta illud Seneca: Verba blanda timebis non acerba. Ita & Pythagoras potiùs inquit gaudendum redarguentibus quam assentantibus. Confer. Syrach. c. 21. v. 17 &c. Nam offensio seu scandalum, ut Theologi notant, aliud datum est; quod respectu offendentis non semper in vitio est. 4. Neq. probatio firma est, prout ex jam allatis patet. Et quamvis corrupta natura, imbecillitas & perversitas humana laudibus quam reprehensione & correctione magis delectetur: Prudentia tamè etiã hæc, rectè adhibitas, magni facere solet.

29. Undè pro affirmativã firmius argumentari quis poterit: Quicquid honestas, utilitas, candor & veræ amicitia leges mandant, id honestè fieri potest: Atqui amicos interdum (peccantes scilicet & indecorum aliquid admittente) reprehendere, honestas, utilitas, candor &c. mandat. E. Quinimo exemplo sanctorum idem etiam probari potest, ita Moyses licet man vetustissimus suos nonnunquam reprehendit, Prophetarum, etiam impiis regibus non pepercerunt. Et Salvator Christus non tantum modo Apostolos & Discipulos sibi charissimos, verum etiam parentes quoq. reprehendit. Quis igitur in nem reprehensionem ab humanitate propter al. enã stituet? conf. Exod. 32. v. 21. 2. Reg. 12. v. 7. & 3. Reg. 21. Luc. 2. v. 49. Joh. 2. v. 4. & 5. Luc. 24. v. 25 & 26. Galat. c. 3. &c.

30. Affabilitas igitur (aliis comis seu humanitas & fa-

Aspuitis Comitatus
familiaritas dicta) haud malè definitur virtus homilitica
quã in seriã conversatione & familiaritate, ea servatur medio-
critas, ut quantum honestas permittit nos faciles aut difficiles ex-
hibeamus. Conf. th. 49. Ergast: virt: Quatenus autem affa-
bilitas, familiaritas & hisce valdè affinis amicitia virtutis
nomen mereatur, vid. fascic: contr: Eth. Sect. 2. memb.
7. q. II. quã hic brevitatìs causa non repetimus.

31. Tandem & de Urbanitate, quã circa jocos & sales ve-
rè ac moderatè versari docet. Quæritur An virtus merito di-
cenda sit? Negativa non paucis niti argumentis videtur. 1.
Virtutis omnis homo capax est, prout superioribus dispp: a-
liquoties probatum: Sed urbanitas omnes non sunt capaces.
Quosdam n. homines nullatenus jocari posse experientia
docet. E. Urbanitas non est virtus. 2. Quod omnibus & o-
mnino loco non convenit id non est virtus. Nam virtus omnes homi-
nes ornat, nullumq; locum respuit, sed ubivis exerceri potest: Urbanitas
omnibus non convenit, quippè magnates non decet, nec omni
loco, Sc: in senatu, in curiã non decet. E. Urbanitas non
est virtus. 3. Actio quam S. Scriptura improbat virtuosam esse
non potest: Sed jocos Scriptura S. improbat. Eph. 5. 7. A. E.
Urbanitas non est virtus. 4. Virtus occupatur circa difficilia:
Sed jocari non est difficile. E.

32. Affirmativa nihilominus non tuetur fundamē-
to in superioribus subindè posito: Ubi datur laudabilis me-
diocritas in actionibus humanis cum honeste & rectaratione
congruens, ibi est virtus locum habet: Sed in actionibus & verbis
jocosis laudabilis mediocritas cum honeste &c. datur. E. etiã
virtus quã est Urbanitas. Major est perspicua & clara cum
viget nihil sit aliud quàm talis mediocritas, quod jam
prudens ostensum. Dari autem telem tum patet, cum argumenta
in contrarium pro negativã allata, explosa & enodata fuerint. Atq; sic
in. prop. confirmabitur.

33. Ad primum igitur respond: Neg: min: seu assumpt:
omnes

Omnes quippè homines urbanitatis sunt capaces, licet nō
æquè: Nonnulli siquidem sales promptius spargunt &
jocos miscunt. Vix autem ullus ita a naturã affectus
invenietur, (nisi & prava consuetudo accedat) quã vitium
est. Jut nullum unquam jocosum edere possit si velit.
Ut iam de eo nihil dicimus quod responderi etiam soleat: ex paces esse omnes
homines urbanitatis, si non active tamen passive. i.e. etiam si ipsi jocari neque-
ant, possunt tamen alios honestè iocantes æquo animo audire & tolerare, ac
sic quodammodo urbanitatis capaces evadere.

34. In 2. arg: conceditur prius memb. majoris prop:
Sed denegatur quodammodo posterius; Virtus enim o-
mnibus quidem convenit hominibus; Sed una tamen &
eadem virtus quovis loco æquè decenter non exercetur:
ita liberalitas fortitudo bellica &c virtutes quidem sunt, at
ubivis ritè non exercentur. Non enim in nuptiali solemnitate vel
sub mediã cõciónè ferrum stringere decet &c, neq; in Suggestu taciturnum esse.
Minor verò planè rejicitur: Si quidem etiam ipsos Ma-
gnates, Reges & Principes non dedecet, debitã tamentum
gravitate, jocos ejaculari. Nec nisi honestos ab alijs ulla-
tenus admittere. Quin etiam urgente magnã necessitate in seriã cõ-
sultatione aliquid urbanum afferre prorsus non videtur absonum, sicut Ma-
gnus Agrippa, seditiosam plebem apud Romanos tanta similitudine in ordi-
nem redegit. Flor. lib. 1. c. 13. dixit esse in hoc se quondam humanos

35. Ad 3. Resp. disting: inter jocosum liberalem qui libe-
rali homine non est indignus & rempestivè adhibitus
quovis decet ac ornat; & iliberale atq; obscenũ, q. Apostolo
dicitur xpo rns xat no. ad opia. dicitur, liberali homine tantoq;
magis Christiano indignus. Hic merito prohibitus est,
& improprie urbanitas appellatur: Undè & cit. 7. 4. c. 5.
Ephel: 5. Paulus notantur addit, quã non conveniunt rã &c
xvi korã. Undè fallacia à dicto secundum quid ad dictum
simpliciter, vel etiam accidentis, satis dispalescit.

36. Quarto argumento satis fiet, breviter respondē-
do: Jocari quidem, ei præsertim qui assuetus est & joco-
so pollet seu lepido ingenio facile esse; At jocari quando,
quan-

13 me
id
dun

Am
da
ne

*(dixit) actus, q
dubij opere
gentibus soly v
tes immunit
cyret de
de moribus
dos a se unctio
ne redisse in
quãnam qo
confidit q
aig opora
dectis in saun
quinem eib
ori garent*

quantum, quomodo, cum quibus oportet ac non aliter, difficultate omni prorsus non caret. Sed ut dici solet. Hoc opus hic labor est. Et hæc sunt præcipuæ controversiæ quæ circa homiliticas virtutes in Ethicis tanquam in propria sede ventilandæ occurrunt.

1. Nam aliæ quæstiones quæ à quibusdam hic inferuntur propriè huc non pertinent: Utpotè cur profundioribus speculationibus dediti & accurati rerum contemplatores morosi videantur? Phylia magis est. An moriones in aulis magnatum adhibendi? In politicis commodius decidunt. Quin etiam à Theologis ad conscientiæ casus referri potest. An Comædia & iocnici ludi in bene constituta rep. ferendi decidere politice esse. &c.

2. Coronidis loco notamus. 1. Vitia nationum obiectando, multò minus confessorum insimulatione honestè quemquam non nocari. Quòd in his nulla honesta oblectatio, nedum utilitas. (Quinimo etiam si vitia sine naturalia & sic immutabilia.) Sæpius namq; inde rixæ & cædes oriuntur. 2. A lulationem esse morositatè peiorem. Quòd hæc sæpe à vitiis abstrahat & ad virtutem excitet; ideoq; simpliciter noxia non videtur: illa verò contrario modo sese habet.

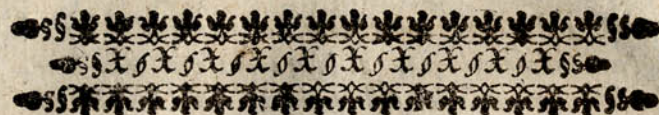
COROLLAR. HISTOR.

1. Gynœocratiam etiam laudatissimi ac fortissimi populi admisere, Ita in prima Monarchia Assyrijs Semiramis bello & pace clara præfuit. Thomiris Scythas bellicosissimos rexit (Ue nunc Amazonum viragines & triumphatrices reginas taceamus) & ipse populus Dei ejusq; Dux Baruch Deborahæ femina parere nõ recusarunt. Plura sunt recèntiora exempla, Ungaria, Anglia, Scotia, Dania & Hispania &c. Ue Patriam nostram dulcissimam sub sceptro AUGUSTÆ VIRGINIS, quæ viros indole, ingenio & virtutibus superat, florere minimè mirandum. Quod ut & porro fiat toto peccore vovemus!

2. Interfecto Sardanapalo, qui (Sicuti & pater Ninyas Semiramidis filius) Sexum aviz induens virtutes ac fortunam deposuit; Prima Monarchia non sublata prorsus sed distracta est. Hinc postea Assyriorum & Medorum Regna numerantur; Quibus demùm, deficientibus Babyloniis sub Nabonassare, tertia Dynastia accessit. Una tamen & eadem mansit prima Monarchia usq; ad Cyrum primum Persarum Monarcham.

3. Copiosas olim factas populorum ex hac Borsoli plaga egressiones atq; emigrationses, tam constanter exortiaz non minus quam patriæ historiz attestatur, ut id ipsum inficias ire temeritate non carere asseri posse videatur,

(O)(S)

COLLEGI ETHICI DISPUTATIO UNDECIMA

DE IMPERFECTIS VIRTUTIBUS

Respondente PETRO ANDREÆ VVANGSTELIO VVestmanno,

THESIS I.

Vidimus huc usq; Virtutes Ethicas ad Octo priora Decalogi Præcepta referendas: Consequens igitur esset ut nunc de ijs, quæ nonum ac decimum, seu postrema, spectant ageremus. Ubi & hoc obiter monendum; duo isthæc præcepta & hic, & in Ergast. Virtutum, & Fascic: quasi: Ethic. conjungi, non quòd unum saltem eadem præceptum constituere, cum heterodoxis quibusdam, statuamus; Sed quòd Philosophia, intra cujus limites hic nobis manendum, concupiscentiam (non quidem actualens, sed ipsum fomitem, radicem seu primam titillationem, quæ originalis dicitur) turpem atq; in vitio esse ignoret.

2. Quamquam autem nescij non simus de distinctione Decalogi varias fuisse Patrum, veterum & recentiorum opiniones; Ita Josephus de Antiq: jud: lib. 3. c. 4. singulis tabulis quina præcepta tribuit, hoc modo: Docet nos 1. Præcept. Deum esse unum, & hunc solum adorandum. 2. Nullius animalis simulacrum colendum. 3. Non temerè jurandum. 4. Septimi diei ferias nullo opere profanandas.

A

mandata. 5. Parentes honorandos. 6. à Cade abstinendum.
7. Non adulterandum. 8. Non committendum furtum. 9.
Non deponendum falsum testimonium. 10. Nihil alienum con-
cupiscendum. Cui Irenæus consentit. Hesy chius, uti
habet *Alexand. ab Alex.* & *Thomas Aquinas*, præceptum de
Sabbatho expungit; Et præfationem; Ego sum Do-
minus DEus tuus &c. ad complendum denarium nu-
merum primum præceptum constituit. *Athanas.* Cy-
rillus & *Philo*, præfationem & præceptum primum ag-
noscunt: De Sabbatho autem præceptum, ut facit
Hesy chius, non excludunt; quam veterum sententiam
quidam ex Reformatis, ut vocari amant, nimirum *Pe-
trus Martyr*, *Georgius Sohnius* alijsq; tuentur. Alij præ-
ceptum de non faciendis sculptilibus, *Secundum* faciunt,
ut ipse *Calvinus*, *Ursinus* & *Misculus*, cum recentioribus
istius dogmatis sectatoribus: Qui hæc in parte, *Orige-
nem*, *Nazianzenum*, *Ambrosium* & *Chrysostrumum* sequun-
tur.

3. Scimus etiam fidei Articulum non esse, quo lo-
co aut ordine singula præceptorum Decalogi locen-
tur. *Duas* fuisse *Tabulas*: Et decem mandata seu *Præ-
cepta*, quæ originalis textus *Verba* vocat, nemo dubitat.
Sed cum plures imperativæ sententiæ quàm decem a-
pud *Mosen* occurrant; quæ & quot ad hanc vel illam
tabulam referendæ, ambigi coeptum est. Nos tamen
cum *Clem.* *Alex.* *Augustino*; *Bernhardo*, *Lyrano*, *Hugone*,
alijsq; non paucis; Ipso *Luthero* & orthodoxis *Luther-
anis* *Tria* præcepta *Priori tabula* accensemus (mandatum
de sculptilibus primi præcepti appendicem facientes)
Posteriori septem; Mandatum de non concupiscendo, in
duo præcepta dividentes. Quod prava concupiscen-
tia; alia originalis sit, Græcè *σπλαγγισα*, *Concupiens* &
Alia

Alia Actualis, Græcè *ἐκ τῶσα*, *pariens*. Ut pluribus Theo-
logi declarant. Hæc instituti nostri ratione & mentis excutiendæ
gratiâ, per Historicam quasi Relationem, hæc vice eâ de re adducta suffici-
ant.

4. Ex allatâ hæc distinctione etiam responderi po-
test ad objectionem quæ contra supra posita facile ne-
ditur; hoc modo: Quod Ethnici noverunt esse virtuosum
aut vitiosum, adeoq; refrenandum & coercendum, id soli Theo-
logia relinqui non debet ut tractetur & explicetur; Sed Ethni-
ci etiam cognoverunt concupiscentiam malam, esse vitiosam
atq; damnandam: 5. Virtutes quæ concupiscentiam refre-
nant non à Theologis tantum, verum etiam Philosophis, confi-
deranda & explicanda veniunt.

5. Minor prop. sic probatur, id enim est Philosophis
cæ considerationis, quod homo naturali lumine asse-
qui potest, sine peculiari scripturarum & Spiritus S. illu-
minatione: Sed quæ Ethnicis innotuere, talia sunt;
E. Minor ex *Arist.* 1. *Eth.* c. 13. alijsq; exemplis non pau-
cis probari posset; & jam antea, in *Fascic.* *Quasi, Ethic.*
Seit. 2. *Memb.* 2. q. 1. probata est.

6. Respondetur igitur Philosophos utiq; etiam de
malâ concupiscentiâ & pravis cupiditatibus refrenan-
dis & coercendis agere; Siquidem *virtutum* atq; vitio-
rum objectum aliud *Externum*, aliud *internum* esse, nimirum
ipsum *Appetitum* & *cupiditates*, supra sæpiùs inculca-
tum est. Et in vitio esse atq; peccare desiderium seu
concupiscentiam cui conatus accedit; aut cum quis
deliberato animo aliquid mali proponit, vel Ethnici
intellexerunt: quod satis in confesso est. At *Paulum*
ad *Rom.* 7. v. 7. inquentem se non novissè concupis-
centiam esse peccatum; nisi lex dixisset: de aliâ Con-
cupiscentiâ, nimirum *Originali*, quam nec Ethnici, nec

ipsi quidem Pharisei peccatum esse agnoverunt, loquutum fuisse manifestum evadit. Proinde cum Theologia a altius ascendat sublimiorem etiam sibi considerationem non immerito exposcit.

7. Sed instari adhuc potest: Si Decalogus est lex moralis, sequitur eundem solium circa mores & externas Actiones occupari: Atqui verum est prius, E. & posterius. Consequencia Majoris est clara si enim à moribus nomen & denominationem habet, circa eosdem etiam principaliter versabitur. Ita Ethica ἀπὸ τῶν ἠθῶν, à moribus dicitur, quod in iisdem regendis munus suum exerceat. Assumptio est evidens quod Decalogus lex moralis dicitur; omnium Theologorum & Dd. consensu. Cui enim ignota est distinctio Leg. in Moral: forens: & ceremonial?

8. Respond: ad Maj. Prop. Sicut alias ex notationibus atq; nominibus infirma ducuntur argumenta; Ita etiam hic appellatio ipsa rei magnitudinem non assequitur. Quippe Lex Moralis non tantum τὰ ἠθῶν, seu mores & externas Actiones; Verum ipsum cor & affectus, mentem & voluntatem judicat atq; scrutatur, quæ primario dirigit & informat. Non secus ac Ethica, ut Actiones regat, animum prius erudit.

9. INST. Ergò male lex Moralis dicitur. Resp. Quamquam in primâ vocum impositione, quantum fieri potest, ἀκριβεια adhibenda sit; in receptis tamen faciliores esse convenit; dummodo commodè explicari queant, ne absurditatem pariant. Lex igitur Moralis seu ultima Decalogi præcepta Originalem etiam concupiscentiam, quæ vulgo ignotior, prohibent: Ethica in singulis objectis actualem, quoad in hac inbecillitate fieri potest, concupiscentiam & appetitum dirigit.

10. Ve-

10. Verumenimvero siquidem in hoc corrupto hominis statu, vel actualem concupiscentiam ita subigere & rationi obedientem habere, ut nunquam malis suggestionibus consentiat, sed in virtute jugiter delectetur, rarissimum ne dicam impossibile sit; Et utcunq; honestatem consecremur, luctam nihilominus & difficultatem aliquam (Apostolo lex membrorum dicitur) experiamur; quam exacta & perfecta virtutis natura non admittit: Hic aliqua de Imperfectionibus virtutibus; seu Semivirtutibus (vias ad virtutes vocat Piccolom:) quæ etiam in hac conditione frequentiores, nec suâ laude defraudandæ, non immerito agendum venit.

11. Semivirtus seu imperfecta virtus, non eodem sensu semper dicitur, nunc Naturalem quandam inclinationem seu instinctum denotat qualis verecundia, Nemesis, misericordia &c. quibus ad virtutes quodammodo propendemus. Vide Piccolom: gr. 4. c. 31. Nunc pro habitibus imperfectis, nostrâ curâ & assuetudine comparatis sumitur; quales sunt continentia tolerantia &c. Hoc loco non tam de priori acceptione, siquidem ista semivirtus non ab humanâ industriâ aut informatione, sed à DEO & naturâ immediatè dependet; ut canit Propert:

Hic jatus ad pacem; hic Castrensibus utilis armis.

Natura sequitur semina quisq; sua:

Quam de posteriori sermo erit; nostri enim potissimum est instituti ea considerare, quæ Actiones ad vitam communem & honestatem informare poterunt. Naturalem vero inclinationem, modo minorem modo majorem, præsupponimus. De quâ tamen & postea quaestio movebitur.

12. Est igitur imperfecta virtus sive semivirtus quæ re-

A 3

Et

Haec rationis ductum sequitur, cum a virtutibus aliqua est oblatione affectibus non dum plene subactis. Definitio haec satis perspicua est; Genus subintelligitur *virtus*, prout tam late accipitur, ut omnes virtutis gradus complectatur. Vid: sup. Disp: 3. thesi 32. Quippe inchoata virtus & imperfecta, est etiam *virtus*. Differentia quâ potissimum a perfecta virtute non tam specie quàm gradu differt; in luctâ affectuum, aegritudine ac difficultate consistit. Virtutem enim perfectam habens, cum delectatione & jucunditate absq; molestiâ honestatem sectatur; At *semivirtuosus*, abstinet, cõtinet idq; non sine difficultate; Sicut Logices tyro, qui iam artis dispositionem, consecutus, disputat quidem ac differit, sed magnâ adhuc eum difficultate; Qui verò habitum sibi diuturnâ exercitatione acquisivit; absq; ullâ molestiâ, magno potius cum obletamento, discursum instituit & ratiocinatur.

13. Quæri hic solet; *An semivirtutes etiam mediocritatem servent?* Ad quam quæstionem affirmativè respondetur. Nisi enim mediocritatem, i. e. honestatis & rectæ rationis præscriptum teneant, virtutes dici non merentur. Cum illam virtutis natura & genius omnino exigat. Et perfecta virtus ab imperfectâ, non tam naturâ & essentiâ, quàm gradibus & eminentiâ, uti dictum, discrepet.

14. *Obijci tamen potest: Qui ab affectibus turbatur, non potest debitam mediocritatem, & rectæ rationis præscriptum tenere; Sed semivirtuosus vel imperfectâ virtute præditus, affectibus turbatur.* E. Prop. Major sic stabilitur; Quod turbatus, ratione bene non utatur. Et qui affectibus inquietatur, debitam rectitudinem in actionibus servare nequeat. Assumpti: ex ipsâ definitione satis confirmatur; Quod virtus perfecta illam affectuum luctam velut semivirtus, non experiatur.

15. Sed

15. Sed Resp: 1. Semivirtuosum, verbi gratiâ continentem aut tolerantem, affectibus quidem non nihil turbari, i. e. commoveri; minimè autem perturbari seu ab honestatis tramite prorsus retardari. Nam si hoc contigerit, jam non amplius virtuosus aut continens; Sed vitiosus & incontinens &c. evadit. 2. Turbatus, aut perturbationi succumbit; & tum rationis habenas audire nequit; Sed in vitium prolabitur; Aut non succumbit; Sed cum statua non sit, sensibilibus quodammodo afficitur; & nihilominus honestatis tramitem tenere potest. Nihil igitur vetat, quia semivirtutes laudabilem etiam mediocritatem servant.

16. Numerum imperfectarum virtutum quod concernit, sunt illæ totidem, quot ipsæ perfectæ; Unaquæq; enim virtus sua initia, suos progressus & incrementa habet. Beneq; nobiscum agitur, si in istâ luctâ & pugna rationis ac appetitus, circa quodvis objectum, ratio palmam obtineat, & juxta ordinationem creatoris superior existat.

17. Obstare tamen videtur quod summus ille Philosophorum Aristoteles, duas tantummodo recensuerit semivirtutes, Continentiam nimirum & Tolerantiam. Hinc enim tale necesse potest argumentum; Quot numeravit Arist: Imperfectas virtutes, tot etiam sunt & merito habentur; Sed duas tantum numeravit Arist: imperfectas virt: E. Prop. Maj. vel hinc confirmatur, quod Artifici in sua arte credendum sit; Jam autem Arist: in Ethicis proximum se præbuit artificem. Ut non tantum Philosophi, ejusdem in Ethic: Ni com: ἀνομιαν & diligentiam suspiciant: Verum etiam Theologi tantum in
Ethi-

Responso

Numerus
virtutum
imperfectarum

quæstio

obijctio

Ethnico lumen admirantur. *Assumpt: probatur ex lib: 7. Eth: Nicomach: c. 2. &c.*

18. *Resp. 1. A Testimonio affirmativè non negativè regularitèr, argumentandum esse.* Itaq; procedit; Aristoteles Continèntiam & Tolerantiam imperfectas virtutes vocavit; Ergò tales sunt. Non a. sequitur; Aristoteles nominatenus non enumeravit plures; E. plures non sunt. 2. *Positio unius non est exclusio alterius;* Quamquam igitur duas adduxerit Philosophus imperf: virt: species; reliquas tamen ideò planè non exclusit aut negavit. 3. *Continentia* interdum, ampliata vocabuli acceptione, etiam circa opes, honores, iracundiam & quodvis objectum occupari dicitur, unde continens iræ, vindictæ &c. aliquis appellari potest. Interdum *pressius* circa solas voluptates, cum *Temperantiâ* communes, occupari dicitur. *Tolerantia* autem quævis difficultia, atq; molesta respicit; Unde in generaliiori significato cum hæc duæ sumuntur, quævis alias semivirtutes sub isdem comprehendi posse patet. Hanc distinctionem Casus & alij sic efferunt: *Continentia* uti & *incontinentia*, vel simpliciter & per se considerata, & tum propriam materiam habet: vel *Compositè* & *per accidens*, atque tum etiam circa aliarum virtutum objecta, ut iram gloriam, lucrum versatur, unde continentem iræ &c. rectè dicimus.

19. Quod si adversus dicta regeratur. *Si continentia & Temperantia conveniunt objectis, pro ut jam proximâ superiori thesi dictum, sequitur easdem coincidere & unum atq; idem esse.* Sed *V. prius E. & post:* *Resp:* ex supra positis: concedendo idem esse specie, utraq; enim circa voluptates rectæ rationis præscriptum servat, cum gradibus tantummodò distingvantur. In hoc autem differentia potissi-

potissimum elucet: *Temperans* vitiosis cupiditatibus nequa inquietatur: *Continens* motus & agitationes experitur. In temperante enim Appetitus rationi ultrò obsequitur: In continente, non sine rebellionè & resistantiâ subigitur. Unde convenientia simul & differentia satis dispalescit.

20. Siquidem igitur hic nobis de *continentiâ* absolute, quatenus ad *Temperantiâ*, vel ex parte ad alias virtutes, gradus est (alias enim & nonnunquam pro ipsâ *Temperantiâ* sumitur) Primariò agendum; Ea sic definiri potest. *Continentia est semivirtus quâ in voluptatibus quibus & factus debita mediocritas, attamen non sine lucta & conversatione appetitus servatur.* Quæ definitio ex superioribus est manifesta. Eodem modo etiam in reliquis: *Continentia* ex parte, est semivirtus circa voluptates ex honore, divitijs, victoriâ &c. debitum modum, etsi tumultuante appetitu, tenens. *Incontinentia* è contra, est *semivirtium* quo post aliquam luctam, ratio tamen victas dare manus cogitur.

21. Movet hic Philosophus ipse aliqd; quæstionem: *An incontinens sciens peccet?* Veluti Socrates neminem ea agere posse existimavit, quæ mala esse sciret; Sed quod quis mali aliquid admittat; Id omne ex ignorantia proficisci: ut habet *Arist: 7. Ethic. c. 2.* Ita & Plato neminem sponte malum esse, nec scientem peccare posse, in *Diagora* demonstrare conatur. Siquidem *Sapientia firmus est in homine habitus, quo dominante omnia rectè habent; nec facile superari potest.* Præterea cum sciens rectèq; sentiens omnia finis i. e. boni alicujus gratia faciat; & si collatio fiat inter plura, majoris boni causa actionem instituat, sequi videtur nullum scientem esse incontinentem.

definitio
continentiæ
ad.

22. Contrarium tamen, & veriolem sententiam, non tantum Arist: cum ipsa experientia propugnat; Sed & S. litera liquidò confirmant. Multos enim ea agere, quæ turpia, sibiq; alijsq; noxia esse, satis superq; noverunt, quotidie deprehendimus. Ita ebrietatem noxiam non minus quam turpem esse quis nescit? quotusquiq; tamen vitat? Et tritum est illud Medæ apud Ovidium.

Video meliora probog

Deteriora sequor.

Quin & ipse *Apostolus* non modò scientiam, sed & voluntatem sibi adesse asserit bona agendi; & nihilominus mala admittere. Rom. 7. Galat. 5. & passim. Incontinentem igitur, etiam scientem peccare non dubitamus.

23. Ut breviter ad superius objecta respondeatur. Not: 1. Alios hic distingvere inter Actum Primum & Secundum; *Psicol. gr. 3. c. 16.* innuentes incontinentem scientiæ quidem habitum posse habere, at usu destitutum & quasi ligatum atq; impeditum, non secus ac in dormiente vel ebrio. 2. Consideratur incontinens tribus temporibus; *Ante factum, post, & in ipso facto*: Hic quasi sopitam esse scientiam, ibi verò utrobique claram adesse, à veritate alienum non est. 3. Scientia, vel pro certâ & infallibili per demonstrationem acquisitâ notitiâ; vel pro quâlibet; ex sensibus & experientia collectâ accipitur. Priorem acceptionem, ut minus absurdi habeat, *Socratica* opinio innuisse videtur. Et hæc breviter de illâ quæstione, plura video apud *Picc. cit. l. Heid. part. 2. Phil. mor.* aliosq;

24. Quæritur insuper, *Utrum incontinentia circa vene-*

tem

rem & alimentâ, an circa iram deterior sit? Hic argumenta in utramq; partem satis speciosa sese offerunt: prius asserit *Philosophus* hisce rationibus; 1. à simili; Ut minus peccant servi ad mandata heri subito in cursum effusi, priusquam quid iustum satis perceperint; quam qui scientes & volentes mandata egrediuntur; & canis tumultu excitato etiam domesticos, priusquam attendat, allatrans; minus reprehendendus, quam agnitum herum mordens. Ita etiam repentino animi fervore ad vindictam ruens, excusabilior videtur incontinente cupiditatum, qui rationem nec percipientem nec revocantem audit. 2. à natura & proprietate; ille affectus qui magis est naturalis minus peccat; sed ira, Juxta *Arist.* (quamvis *Seneca*, cum Stoicis contrarium asserat.) Est magis naturalis quam immoderata cupiditas; E. minus peccat. 3. Ab effectu; qui aperte agit, tolerabilior est eo qui clanculum invadit & fraudibus utitur; sed incontinens iræ, aperte invadit E. eo qui cupiditatibus indulget, tanquam Sophista & fraudulento, est tolerabilior. Et 4. deniq; à communi hominum judicio seu signo: Si homines majori odio cupiditatibus æstuantes quam iratos insectantur; Sequitur illos hisce deteriores esse. Sed verum prius; E. & posterius.

25. Cum a. probabilia tantum sint isthæc argumenta, & non minus in contrarium, levi negotio retorqueri possint, quam pro *Arist.* sententiâ faciant: Quid posterius quaestionis membrum præcipue stabiliat, videamus. Sit igitur hoc 1. ut minus turpe est à fortiori & potentiori vinci quam ab imbecilliori hoste; ita minus turpe est à vehementiori affectu superari; Sed amor & cupiditas, est efficacissimus affectus, cui difficilime resistitur: Juxta illud: *Amor vincit omnia.* Ergo incontinentia cu-

B 2

pidie

piditatis, minus malum est quam incontinentia iræ; cui facilius resistitur. 2. Illud vitium quod nobiliorem animæ facultatem inficit, turpius est quam quod minus nobilem: Sed ira nobiliorem animæ facultatem; Videlicet τὸ ἐπιθυμητικόν, invadit; Cum cupiditas saltem τὴν ὀρεκτικὴν occupet, quæ ignobilior facultas habetur. E. in cont: iræ quam cupiditatis est deterior. 3. Quod majus infert damnum, homines quæ magis timent ac fugiunt, illud est turpius atq; deterius; Sed iræ in cont: majus inferre solet damnum, (juxta illud Senecæ nulla pestis humano generi plura sitis: lib: 1. de irâ c. 2.) magisq; timetur ac diligentius vitatur; Er. Et 4. idem quod in contrarium adductum fuit huc etiam applicari potest: nimirum Ille affectus qui magis est naturalis, minus peccat; Sed concupiscentia est magis naturalis quam ira; Ergo minus peccat, minorem probat ipse Arist: 3. Eth:

26. Sed cum utrinq; rationes tantummodo afferantur probabiles, & tanta sit circumstantiarum variatio, ut neutrum præcisè affirmare facile sit; Modò enim aliquis iræ incontinentiâ, modò cupiditatibus gravius peccat. Ideoq; & nos pro obceptorum diversitate, sine effectu, alijsq; circumstantijs, modò iræ, modò cupiditatum incontinentiam, deteriores statuimus. Atq; sic argumentis utrinq; pro ratâ, suum robur non denegamus.

27. Quod quæri etiam solet, An tolerantia sit idem quod fortitudo? Ex antea dictis facile diluitur. Ut enim se habet continentia ad Temperantiam; Ita Tolerantia ad Fortitudinem: Illæ non specie sed gradibus differunt: ita & hæ. Tolerans difficilia, quæ & mala tristia, laudabiliter suffert; non tamen sine aliquâ animi ægritudine. Fortis autem etiam cum delectatione pericula aggreditur & adversa sustinet.

28. Frustranea igitur prorsus videtur quæstio, quæ à nonnullis movetur: An Tolerantia, uti & continentia, aliqua difficultatis habeant? Cum in eo præcipue Imperfecta & semivirtutes à perfectis differant: quod illæ cum aliqua difficultate, & appetitus renisu, hæ verò alacri animo & sine omni appetitus recalcitatione exerceantur. Uti sæpiusculè nunc in calcatum est.

29. Dubium etiam hoc loco, de semivirtutibus, Arist: decidit; An scilicet Bestiæ incontinentes vel continentis propriè dici possint? Quod negat: & quidem rectè. Nulla siquidem in illis est, propriè dicta, ratiocinatio, ideoq; nec rationis & appetitus lucta esse potest; qualis in continente & in continente omninò existit. Ita V. g. cum ratio distat: Oranis voluptas turpis; canis peius & angve est fugienda; Scortatio, commestatio &c. est voluptas turpis; H. canis peius & angve fugienda. Majorem prop: qui vis etiam incontinens nec ignorat nec negat. Sed minorem affectu & pravâ concupiscentiâ victus, posthabet, negligit, & oblivioni tradit. Qualis discursus in brutis cum non reperitur; Ideoq; nec pugna rationis & appetitus: Et consequenter proinde nulla vera continentia aut incontinentia.

30. Sin oggeratur; Canis tamen prohibente hero, vel obstante aliquo cum baculo, ab escâ abstinet, in quam aliàs continuo ruiturus esset: Ideoq; hic lucta aliqua, appetitus, & ratiocinationis esse videtur; quæ distat; Satius esse ac tolerabilius esurire quam vapulare. Sed Respond: Quod abstineat & sibi temperet, non à ratione vel ratiocinatione esse, quæ in cane nulla; Sed simpliciter à metu, & reminiscentiâ. Verbera enim metuit, quod eadem molesta esse, & corpori ægrè facere reminiscatur. Et sic quoq; de alijs.

31. Tandem ut promissi memores, de naturali ad virtutem inclinatione, aliqua dicamus, perpulchram istam quæstionem, An homo per naturâ ad virtutem, vel potius

Quæstio Aristot. An
homo per naturam ad
virtutem vel no
stram ad virtutem
proprium.

ad vitia sit proclivior? à Piccolom: grad: 3. c. 5, 6, 7, 8. & 9.
fufè tractatam, paucis at perfpicue, perstringemus.
Posterius adstruunt hæc rationum momenta: 1. Sensus
ipsi, qui voluptatem nunquam non amant ad vitia quàm
virtutes nos procliviores esse edocent. Cum efca quæ
dã vitiorum, fit voluptas, ut Plato pulchrè monuit. 2.
Huic vicinum est, quod omnes homines ardua ac diffi-
cilia naturalitèr vitent; facilia autem & quæ in promo-
ptu sunt potiùs confectentur. Sed virtutis via ardua est,
ut eanit Virg. de lit: Pytag: alibiq; facilis descensus a vernis
Sed revocare gradum super asq; evadere ad arces,
Hoc opus, hic labor est.

Mille autem ad vitia semitæ, Sicuti in circulo, unica tantum linea, (vel transversim duæ) per centrum; Extra centrum verò infinitæ duci possunt. Ita virtutis trames unicæ: vitiorum avia & præcipitia innumerabilia. Ideoq; & faciliùs attinguntur. 3. *Authoritas veterum Philo-*
sophorum idem svadet: Ita Plato hosce antiqui Poætæ
versus vehementèr probat.

Mortales vitium penitus labuntur in omne
Præcipientes, quoniam facilis via ducit ad ipsum.

Hoc quia vel nobis jam tum nascentibus hæret. &c.

Ita & Seneca, cum alijs Stoicis pravam inclinationem omnium primò vincendam statuentibus ait, Multos rexeris, si ratio te rexerit; magnam imperium regit qui sibi dominatur. Fortior est qui cupiditatem vincit quàm qui superat hostem. Quo etiam tritum distichon facit;

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit

Mœnia: nec virtus altius ire potest.

4. *Hicce accedit & S. Script: Genes. 6. omne figmentum*
cordis humani tantummodò malum est ab initio. Et
Paul: sup: cit. Rom. 7. &c. 5. Quin imò si quis in se ipsu

descendit

descendat, quàm egrè à vitijs abstineat faciliè ex-
perietur.

32. Quod tamen homo ad virtutem magis per natu-
ram inclinè; hisce & similibus probari potest: 1. *Quæ-*
lis causa, talis effectus: Atqui homo non tantum effectus est
summè & per essentiã BONI, cujus omnia opera bona;
Verùm etiã ad ejusdem BONI, ipsius videlicet, creato-
ris, imaginem conditus est; E. ad bonum & virtutem,
non verò ad malum seu vitia, per naturam inclinatur. 2. Si
natura optima & provida mater, DEIq; famula cetera omnia, in
suo genere perfectã generat, ad congruentem finem dirigit; Ut
cuncta sui perniciem & interitum quantum possunt, evitent atq;
declinent; conservationem verò sui studiose quarant; multò
magis id in homine nobilissimã creaturã efficiet. Et per con-
sequens non ad vitia sed virtutem eundem inclinatur. 3.
Cui affinis est, ille Philosophi discursus; Materies etiam
à Deo longissimè distans, divinum expetit bonum. 4.
Phys: 50. Quanto magis igitur homo, omnium mortalium.
præstantissimus, Deoq; proximus, quomodo ad opti-
imum, maximè omnium non erit facilis? Res enim quò
propinquiores sunt fini, eò velocius per naturam in eum tendunt,
vehementiusq; illum expetunt. 4. Et mens & ratio hortatur ad
optima: Quippè illa divinum quid est. Unumquodq;
autem naturalitèr ad se præstantius tendit; Unde &
homo ad virtutem naturã magis inclinatur. 5. Ut se ha-
bet homo ad scientiam, ita etiam ad virtutes: Sed homo naturã
scire desiderat: Ergo etiam virtutem colere.

33. Brevitèr; multa eaq; non levia in utramq; par-
tem adferri possunt. Unde etiam viri magni in diver-
sas planeq; contrarias hic abierunt sententias. Stoici
hominem ad solam virtutem naturã proclivem esse des-

fer-

fenderunt. Galenus enim suis sectatoribus mores, i. e. virtutes aut vitia ex temperamento & corporis constitutione dependere putarunt. *Astronomorum* multi, inclinationem hominis ad bona vel mala ex motu corporum coelestium, astrorum positu, planetarum dispositione, aliorumq; syderum aspectu profluere statuerunt. Unde tritum illud; *Astra inclinant, esse necessitatem non inferant.* Sed hæc omnia quatenus aliquid veri continent & non incommode conciliari possint, vid: Piccol: cit: gr: 3. 8. 8. & 9. Hoc saltem addo, unde etiam difficultas & tota controversia facile solvitur. Nimirum si consideretur homo ratione primæ creationis, & status innocentiae in quo ante lapsum fuerat, quin maximè ad virtutem proclivis fuerit, nullatenus dubitamus. Sin autem uti nunc est post lapsum, in statu peccati, quatenus iræ filius, juxta allata scripturæ dicta, ad malum & vitia maximè propendere, dolendum magis quàm inficias eundem esse arbitramur. Prima enim vitiorum origo, non corpus aut caro est ut Plato alijq; Philosophi existimarunt, *Anima n. peccans carnem fecit corruptibilem.* ut ait Augustinus lib: 14. de civit: Dei. Sed de hisce Theolog.

Ac tantum hæc vice de præsentis materiâ.

COROLLARIUM.

Lingva Sævo-Gothica originalis est. 1. Quia proprias literas, Runicas videlicet, habet. 2. Ex aliâ nullâ, nisi fortè in paucis dictionibus, deduci potest. 3. Sed ex eadem complures aliæ lingvæ manifestè derivantur.

COLLEGII ETHICI DISPUTATIO DUODECIMA ET ULTIMA

DE VIRTUTE HEROICA.

Respondente SAMUELE NICOLAI BRISIO Austro-Ter.

Thesis Prima.

In superioribus de *Virtutis moralis* naturâ, tum in Genere, tum in Specie actum fuit. Quamvis enim in hæc imbecillitate & corrupto hominis statu, omnimodum affectuum, secundum rectâ rationem, moderamen assequi difficilimum, ideòq; rarissimum sit; *Virtus* tamen cognoscenda est, ut quantum amiserimus quantumq; ambiamus, & vicissim speremus, intelligatur, & aliquo usq; ad id ipsum rursus etiam enitamur, ut Persius canit:

Est aliquid quò tendis, & in quo dirigis arcum.

Velut autem in proximâ disputatione de gradibus virtutum & imperfectis seu *Semi-virtutibus*, quæ ut faciliores ita frequentiores, aliqua proposita fuere; Ita nunc quoq; de *Summo virtutum gradu*, in heroicâ Excellentia & præminentia, quæ omnium rarissima (præsertim si collectivè respectu singularum & univarsarum virtutum intelligatur), aliqua etiam dicenda veniunt.

--- -- -- -- *Ut finis coronet opus.* ---

2. Heroica virtus, etiam si quoad nomen variè deducatur, uti apud *Piccolom: Cap. 1. gr. 6. Heider: Philos: Moral. Part. 2. &c.* aliosq; videre est; Proximè tamen ab Heroibus, i.e. viris eminentibus, quos antiquitas *Semidei*, vel ex dijs genitos statuit, nomen fortitam esse manifestum est. Vid: *Sext: Aurel: vict: de orig: gen: Rom.* Heroica enim dicitur quòd non in quemvis cadat, sed in paucissimis rarissimæ & eminentis conditionis reperitur. Aliàs virtus cum excellentiâ, Eminentia & splendor virtutis, nec non divina virtus dici solet.

3. Unde etiam Heroica Virtus modò latè sumitur pro Excellentia cuiusvis virtutis, etiâ dianoeticæ; quo sensu *heroës*, quilibet vel excellentèr in disciplinâ aliquâ aut arte periti & exculti, appellari poterunt: vel strictè pro eximiâ excellentiâ in virtute aliquâ practicâ, non vulgari: Vel strictissimè & nimis pressè, pro fortitudinis tantum aut magnanimitatis Eminentia. Ut jam de abusu, quo vitia sæpè ab adulatoribus in heroicas virtutes specie tenus transformantur, nihil dicam.

4. Est igitur *Virtus Heroica*, in mediâ acceptione & propriè sumptâ, nihil aliud quàm divinitus collata promittendo magnas actiones, circa cuiusvis virtutis objectum, ultra quàm vulgaris hominum conditio fert, alacritèr & felici cum successu obeundi. Qualem cuilibet concessam non esse experientia satis ostendit: Unde & heroica facta à communis sortis hominibus præstari nequeunt, & proinde à quibusq; temerè imitanda non sunt; Ut *vita regula* sonet.

5. Ejusmodi heroicas virtutes in rerum naturâ dari, non est quod multis comprobetur; Cum id res ipsa, omnis historia, & quotidiana vita demonstrat. Quosdam videlicet aliorum summâ cum admiratione & stupore, ea felici-

feliceiter & virtuosè promptissimèq; expedire, quæ alijs ne aggredi quidem audent, aut inchoare saltem prospere possent. Hinc in sacris *Gigantes & Heroës*, hinc in nostris Historijs antiquitus *Pugiles*; hinc etiam secundum *Præceptum Pythagora in aureis carminibus*, de heroibus honorandis:

τιμῶν, ἧν ὁ θεὸς ὀρέσθαι ἐπιτελεῖ ἡρώων ἀγαθῶν; &c.

6. Nec obstat, quòd gratia & concursus divinus in cuiusvis virtutis exercitio requiratur; Unde omnes etiam quæ heroica dicenda videantur: Nam Respond: distinguendo inter generalem seu universalem, & particularem seu specialem DËi concursum. Generalitèr quidem in quavis actione Deus concurret; siquidem in ipso vivimus moveamur & sumus, ut loquitur Apost: Act: 17. Specialitèr autem ubi generi humano, genti, populo, urbi, familiæ peculiarifacinoze, mediante insigni huic vel isti individuo concessâ virtute prospicit, Specialissimè & singularitèr gratiosâ cooperatione suis fidelibus adest. Divinitus verò concessâ dicitur heroica virtus, quòd nullus unquam vir magnus extiterit sine afflatu divino, ut Cicer. loquitur; i. e. specialibus donis, quæ communem hominum sortem excedunt.

7. An verò etiam heroica virtus in mediocritate consistat? Apud Ethicos queri solet. Ratio dubitandi hæc esse videtur, quòd Virtus heroica, uti supra positum, sit Excellentia quædam & Eminentia virtutis; ideoq; ἀρετῆς sive extremitas & summus apex, potiùs quàm μεσότης sive mediocritas & mediocritas dicenda. Resp: Deciditur autem quæstio applicatâ distinctione inter considerationem quæ fit respectu extremorum, in quâ mediocritatem esse, & (sicut & cæteræ virtutes) in medio sitam, minimè

definitio
virtutis
heroica.

q. dat. hæc
virtus pl.
ex histo.
Rijs & ipsa
expressè

obicitio
adam tollit
Distinctione

1. gratia
An hæc virt.
in mediocri-
tate consistat?

ambigi potest; Atq; inter *Considerationem* intuitu *Eminentis perfectionis* factam, quæ *Heroicam virtutem* à *communem* tollat contradictionem; Clarum etiam est, nihil inde absurditatis sequi: Et si hæc *consideratione* à *communem*, illâ verò *heroicam virtutem* admittamus.

8. Ex illius quæstionis resolutione, facile etiam declaratur alia affinis; *An heroica virtus potius sit virtus ipsa, an verò excellentia & affectio tantum virtutis dicenda sit?* Resp: enim ex eodem fundamento, quatenus scilicet medium laudatissimè, inter duo vitiosa extrema tenetur, virtutè esse & rectè appellari: Ratione a. eminentiæ & magis collativè seu relatè ad communes virtutes, Eminentia & virtutis quædam splendida affectio seu exaltatio & sublimitas dici meretur.

Hinc vicissim lumen acceditur illustranda quæstioni pertrita; *An Heroica virtus à communi virtute moralis specie differat?* Pro affirmativâ pugnare poterunt hæc rationes: 1. Si Liberalitas & Magnificencia, Modestia & Magnanimitas, quæ circa eandem materiam occurrunt, eandemq; formam habent, & gradibus saltem differunt; specie omninò distingvi rectè statuuntur. Eodem etiam jure, *Communi virtus & Heroica*. Sed verum est prius, quod supra suo loco allatæ rationes stabiliunt, & clarissimorum virorum autoritas insuper confirmat. E. 2. Ex virtutes quæ causis, Finali nimirum, efficiente, & materiali seu subjectis, itemq; adjunctis, gradibus, & effectis sive successu differunt; specie omninò distingvi dicenda. Sed *Heroica virtus, & communis*, istis modis differunt; E. specie disting.

10. *Minor seu assumptio* probatur (major enim propositio

fitio sat evidens est), quia *Finis* communis virtutis est, *actiones humanas quævis disponere*; *Heroica* verò *Eminentiores*, & *communem hominum sortem* super egredientes. 3. *Efficiens* communis virtutis est exercitium, vires vulgares & actiones hominum; *Heroica causa efficiens* est peculiaris afflatus divinus. 3. *Materia* seu subjecto; communis virtus in pluribus subjectis reperiri potest, sicuti etiam in communioribus objectis enitescit. 4. *Adjunctis & gradibus*; *Communi virtus* minus habet excellentiæ & admirationis; *Heroica* verò magis; admirabilemq; hæc præ illâ constantiam requirit. Et 5. demum *Effectus & successu*; *Communi virtus* langvidior & tardior est; *Heroica* fulguris instar per rumpens, quævis obstantia sternit, & laudabili exitu semper coronatur. Unde specifica differentia satis firmiter adstrui posse videtur.

n. Contraria tamen sententia verior; 1. Ex per vulgato & firmo fundamento: Magis & minus non variant speciem, i. e. major Excellentia seu gradus in bonitate & præstantiâ, specificam differentiam non inducunt. Hic autem est gradualis saltem differentia, seu per magis & minus; quod ex oppositorum dilutione dispalelet: Ergò hic scilicet inter *Communiem & Heroicam virtutem* specifica differentia non est. 2. Si *Heroica virtus* nullam novam virtutis speciem in novâ aliquâ materiâ exhibet; Sed antea declaratas ad sublimiorem gradum evehit, sequitur non specie, sed gradu tantum differre: At v. p. E. & post.

12. Ad objecta igitur *Resp. Assumptionem seu minorem* propositionem in priori argumento negando; ad probationem sufficienter in superioribus ubi de allegatis

quæst. 2.
An Heroica
ca virtus
potius sit vir-
tus ipsa? An
verò excellen-
tia & affe-
ctio Am vir-
tutis dicenda
da?

3. An
Heroica vir-
tus a communi
moralis specie
differat.

virtutibus actum fuit Disp. 8. Th. 29. & Disput. 9. Th. 31. & 32. responsum est, in altero argumento varius est Paralogismus. Resp. enim 1. ad majorem, eam non esse simpliciter veram per omnia membra. Nimirum quæ finibus, efficiente, gradibus, effectis &c. differunt; Ea mox specie differunt: Id enim minimè procedit; cum etiã ejusdem numero rei, seu *unius individui* diversi esse possint fines; & singuli homines etiam si specie conveniant, & unum sint, efficientibus tamen causis proximis ut plurimum differunt, nisi germani sint ex iisdem scz. parentibus prognati. Neq; illud de subiecto quiequam facit; cum etiam fortitudo, temperantia, justitia &c. in hoc homine major, in illo minor, quæ tamen ab invicem specie differre absurdum, & sic consequenter de cæteris. Sed transeat tamen illa propositio.

13. Ad Assumptionem Resp. per singula membra eundo: Sic 1. Finis est unus & idem *Virtutis communis & Heroicæ, videlicet beatitudo* seu felicitas civilis. 2. Causæ itidem Efficientes eadem, *Natura, cura, & concursus divinus*; licet ibi vulgarior & obscurior, hic manifestior & evidentior. Diversus autem modus, diversam speciem non inducit. 3. Ad Materiam seu subiectum jam responsum est. 4. & 5. Cætera verò effectus varios, *adjuncta, gradus, & successus* aliãq; variantia, ne numericam quidem, nedum specificam differentiam inducere manifestissimum est. Siquidem gradus speciem non variet; Idemq; individuum, modò has modò illas circumstantias recipiat. *Heroicam proinde virtutem à communi virtute morali, non specie sed gradibus tantum differre, constanter tenemus.*

14. Constituto sic Heroicam virtutem eminentiorem

rem saltè gradum esse communis virtutis; Non in competenter hic quæritur. *Anne ergò in omni virtute morali talis eminentia, i.e. virtus Heroica invenitur & locum habeat?* Resp. breviter: Etiam si gradus in omni virtute (in actu potissimum exercito, ut Metaphysici loquuntur, i.e. quatenus in hominibus inveniuntur) occurrat, atq; ita quodq; heroica quædam Eminentia locum sibi vendicet; In illis tamen virtutibus quæ majorem difficultatem & splendorem secum habet, Heroica virtus præcipuè agnosci solet. Utpotè in *pietate, justitiâ, magnanimitate, magnificentiâ & fortitudine &c.* In minoribus virtutibus, ut *Veracitate, comitate &c.* tam illustri splendor adèò adverti non potest.

15. Quæri etiam solet; *Anne Heroica virtus sit necessaria?* Ad quam quæstionem ut ritè respondeatur, distinguendum erit inter *singula individua & speciem humanam*, vel potius Resp. *societatesq; majores.* His utiq; necessaria est, cum regna, resp. urbes & ipsa ecclesia adèòq; majores societates heroum ope & auxilio sapissimè necessario indigeant: Illis, *Singulis videlicet individuis, & cuivis homini, necessaria non est virtus Heroica*, ut eam possideat: siquidem etiam vir bonus esse possit, quamvis *Heros non sit.* Atq; ita diverso respectu & non necessaria & necessaria dici potest.

16. Quoad specialius Heroicæ virtutis subiectum, quæri etiam solet; *Anne pueris merito tribui possit.* Negativam svadent judicij immaturitas, viriumq; imbecillitas &c. Affirmativam verò Exempla varia, *Davidis in adolescentiâ pueritiæ proximâ ursum & leonem trucidantis; Alexandri M. Heroicum responsum apud Curtium lib. 1. & similia* evincunt.

17. Respondetur igitur, virtutem Heroicam etiam in pueros cadere, *inchoativè*, i. e. quoad indolem & *d'è l'è* *id'è*, quoad spem, ut loquitur Aristoteles. *Perfectivè* autem i. e. ut virtus perfectè insit heroica pueris, & ritè exerceatur, rarissimum; Imò vix ac ne vix quidem possibile, nisi Deus peculiari instinctu, non solum extra ordinem, sed & miraculose aliquid egerit.

18. Præterea de foemineo sexu frequentissimè agitur quæstio; *An & huic Heroica virtus jure assignari queat?* Pro negativâ sic pugnari potest: 1. *Heroica virtus requirit temperamentum siccum & calidum, Cor compactum & spirituosum.* Sed hæc foemina vix unquam, aut rarissimè, competunt; Siquidem humidioris & frigidioris semper sint naturæ. E. Heroica virtus eisdem tribui nequit, 2. *Heroica virtus magnam requirit constantiam.* At sexus foemineus constantiâ destituitur, levior & timidior est. E. Heroicæ virtutis minimè capax. Major est evidentissimâ: Minor tùm experienciâ, tùm autoritate probatur, utpotè Poëta:

--- -- -- -- *Varium & mutabile semper*
foemina. --- -- -- -- *& similia.*

19. Verior tamen est sententia affirmativa; quòd etiam foeminae sint heroicæ virtutis capaces: Tùm quòd virtus quævis in genere homini competat, *nec censum nec sexum respiciens aut excludens.* Jam verò foeminae etiam sunt homines; Item & heroica virtus est etiam virtus: E. hanc etiam illis tribui nihil vetat. Tùm quòd *stultum sit manifesta experientia reclamare,* & id quòd clarissima exempla evincunt in dubium vocare, ne dicam inficiari. Virtute autem Heroicâ præditas fuisse foeminas, ex *Sacris* non minùs quàm *prophanis historijs,* & adhuc etiam modernâ experientiâ evidentissimè

constat. Ità *Debora & Iaël* heroicâ fortitudine, *Abigail* prudentiâ; *Semiramis* utraq; emicuit. Notæ *Amazonum* heroinæ reginae; Notæ & aliæ de quibus supra disp. 6. de fortitudine th. 13. Nec immeritò *Margaretam Danicam* Regis Svec. Magni *Sinef* nurum; *Elizabeth*: Anglic. huc referimus. Heroicam autem prudentiam animiq; magnitudinem & magnificentiam *Serenissimæ* atq; *Clementissimæ* nostræ Reginae moderatæ *CHRISTINÆ AUGUSTÆ*, devoto potius silentio veneramus; quàm hic multis exaggeramus. Heroicam igitur virtutem huic sexui planè denegandū non esse satis est manifestum. Cum etiam oppositum feritas in eundem cadat.

20. Superius objecta breviter sic refelluntur: 1. *Temperamentum humidius & frigidius,* quamvis in foeminis vulgaritèr reperitur; quin tamen etiam interdum foeminae calidioris naturæ, atq; ita quasi *virilis temperamenti;* sicuti è contra *virii frigidi,* humidii adeoq; *effæminati* (Germani *Siemannos* vocant) inveniantur, nullatenus dubitandum. Cum id res ipsa edoceat. Atq; ita *Assumpti seu Min. Prop.* prioris argumenti non est univèrsaliter vera. 2. Ad 2. dum argumentum pariter respondetur *Assumptionem* particularem esse, cum multæ reperiantur foeminae constantes, animosæ & prudentes. *Probatio* seu autoritas Poëtarum aliorumq; de vulgo foeminarum loquitur, quas diu pondus habere, debitam constantiam servare, adeoq; heroicæ virtutis capaces esse, nec nos asserere, audeamus. Aliquas autem heroinas reperiri & repertas esse, jam probatum est.

21. Quæritur etiam hic *An heroica virtus in solis pjs. & vera Ecclesie membris reperitur?* Simpliciter affirmantes sic concludere possunt. Excellentissima virtus so-

Quæst 6.

Quæst 7.

lis pijs & verè Christianicis tribui potest, Heroica virtus est eminentissima. E. Respondetur tamen, excellentissimam quoque virtutem, scilicet in suo genere, in Ethnicis, *Cyros, Alexandro M.* alijsq; fuisse, ideoq; & virtutem heroicam; quamvis comparatio si instituat uterior, *Christianorum virtutes*, utpotè puriores, longè eminentere haud negandum.

Quaest. 8.

23. Sed *An Martyres inter heroes referendi?* hic etiam inquiritur. Verum quoniam sup. Disp. 6. h. Colleg. th. 21. & 22. Fortes eisdem esse asseruimus; Fortitudo autem Excellens, heroica virtus est, Per se manifestum evadit, nos quoq; defendere martyres, qui instigati animi constantia & alacritate fortiter & laudabiliter, in vera fide minimè vacillantes, cruciatus sustinent, non injurià etiam heroes appellari posse. Ità tamen, ut non quosvis etiam Martyres, sed celebriores tantum, in quibus præ alijs magnitudo & præsentia animi, aliorum etiam cum admiratione emicuit, heroum albo inseramus. Quales *Apostolus Petrus, Laurentius, Iohannes Huss.* & similes. De Angelorum Heroica virtute nihil addimus; Cum hic de humanis saltè virtutibus agatur.

24. Neq; multis opus est ad probandum etiam in ijs qui extra legitimum thorum concepti sunt heroicis virtutes reperiri: Cum id ipsum exempla quam plurima herouum illegitimè natorum, tam ex sacris quam profanis confirmant; Ità *Iephte* Judic. 14. *Hercules*, qui virtutibus se dijs æquavit; *Themistocles, Homerus, Romulus;* & de *Alexandro* pater etiam *Philippus* dubitasse videtur; quin etiam *Alexander ipse Philippum* patrem tandem non agnovit. *Demosthenes* quoq; simile nascendi principium habuisse fertur: *M. Brutus* omnibus virtutum numeri absolutissimus *Iulij Caesaris* spurius fuit, Quin & *Constanti-*

stantinum M. huic classi quidam accensent ut jam plerò non accumulemus exempla. quid igitur prohibet, quin DEO humilia exaltante, animi corporisq; vigore suppetente; summo studio & contentione accedente, etiam illegitimè nati per legitima media heroicæ virtutis participes evadant, atq; ità Heroes fiant.

Quaest. 9.

25. Quærent hic alij, *An omnibus temporibus & atati- bus heroes inventi sint?* Sed hæc quaestio historica est, non Ethica. Quærent etiam, *Cur heroes post eximia gesta, sæpè graviter labentur?* Item, *Cur Tragicos sæpè & funestos exitus habeant?* *Cur heroes sint γυναικονογεταί?* Adeoq; *Cur sæpè heroum filij noxa?* Verum hæc quaestiones quia partim *Physicis*, partim *Astrologicis*, partim *Politicijs*, partim etiam *Poëticis*, nec non *Theologicis* rationibus deciduntur. Non minus commodè alibi tractantur, aut etiam, si pagellæ admittant, corollariorum loco, appenduntur.

26. Opposita heroica virtutis itidem duo sunt, alterum in excessu quod feritas dicitur; alterum in defectu, vel proprio nomine destitutum; vel *περὸς ἑαυτὸν βε- roica virtutis stupor, ignavia & ineptitudo* dici potest.

27. *Feritas*, græcè *ὀργή* à brutis seu bestijs & feris nomen habet, quasi bestiale vitium dixeris; in hoc tamen feritas hominum bestialitate deterior; quod bestis rationis sint expertes, deniq; vitium, propriè & Ethicè loquendo, non admittant. Hominum autem feritas rationem non negat vel excludit, sed negligit, non audit, sed conculcat. Est igitur vitium heroicæ virtuti in Excessu oppositum, quo omne melioris rationis lumen suffocatur, & ad scelera quarum immanissima, homo ferus grassatur. Cujus exempla aliquot th. penult. Ergast. virt. posita sunt.

28. Stupor seu lentitudo, vitium heroicae virtuti in defectu oppositum; quo ad omnem virtutis impetum qui se ineptum reddit.

29. Si quaeratur, Utrum horum vitiorum deterius? Resp. Feritatem, utpotè quae pluribus noceat, (activa n. est) deteriores. Stuporem verò illum, licet aliàs per se peccilimum, quòd reip. proximo, ipsiq. subjecto omnem virtutis fructum subtrahat; quatenus tñ. detrimentum committendo non infert; tolerabiliorè videri.

Et hæc ità breviter de præcipuis controversiis circa hanc virtutem heroicam considerandis; Nunc Corollaria quædam, breviter etiam subiungemus.

COROLLARIUM.

I.
EX Historijs: Heroës suas habent periodos. Ita successive, heroës & iudices in populo Israelitico se consequuti sunt. Et Heroës sive Gigantes & fortes Davidis contemporanei fuerunt. 2. Reg: 23. Heroës, ut ità dicam, in Philosophia, Socrates, Plato, Aristoteles; &c. Ferme contemporanei fuerunt. Homerus & Hesiodus quadragesimo ante Herodotum annis vixerunt. Duilius, Manius, Curius, Cajus Fabricius, Attilius Calatinus, Cn. & P. Scipiones, Africani, Macellus, Fabius Maximus, quos Clarissimos urbis
Con-

Consules Cicero nominat, se invicem ferme contigerunt. Sic Poeta lat: Virgil: Ovid: Horat: simul. Statius & Juvenal. Martialis simul vixerunt. Sic Jcti Rom: eodem tempore floruerunt, ferme omnes Papiniani auditores: Tarruntius Paternus, Ma- cer, Terentius Clemens, Menander, Archadius, Rufinus, Papyrius, Fronto, Anthius, Maximus, Her- mogenianus, Africanus, Florentinus, Tryphonius, Julius Calistratus, Venulejus Celsus. &c. Ità etiam si propinquiora respiciamus tempora, Excellentes & vires Poetas, Philosophos, Jctos &c. isdem ferme seculis in Italiâ, Germaniâ alibiq. floruisse observabitur. In nostra Patriâ Gigantes quondam suam habuisse periodum, admiranda in montibus & passim monumenta testantur. Starchatero Giganti Sveco, qui circa initium Epochæ Christianæ in his terris vixit, contemporanei fuerunt heroës plurimi; inter quos Vicharus Norveg. R. ab eodem victus; & Russiæ R. Floccus, itidem superatus. Athleta Biarmenses. V. sinus Russi; Vasche seu Vasza Polonus: Hama Saxo itidem ab ipso deleti. Fortissimi Haldani amicitiam coluit. Novem Pugiles in Norvegiâ prostravit. Olonem etiam terribilem, utcunq. e medio sustulit. Ut nunc de numero pugilum & heroum qui in campis Bravellinis incomparabili bello, inter Haquinum King Sueciæ Regem

Regem & Haraldum Hildetand Danie, à parte Danorum 63. à parte Svec. 93. interfuerunt, jam nihil dicatur. Legumlatores etiam iustitie anti-
stites & Heroës qui primi iura Svecis, Gothicis, Hel-
singis &c. dederunt; Circa idem ferme tempus flo-
ruisse, styl^o seu genius longvæ aliq^{ue} circumstantiæ in-
nuunt. Causa verò quòd Heroës modò in hæc mo-
dò in illà facultate, ferme simul florent; inter a-
lias non postrema Emulatio videtur. Quàm
ferax verò heroum fuerit seculum præsens, Patriæ
nostræ sagotogaq^{ue}, Arte & Marte, commo-
diori occasi-
one, ubi de illustribus viris: Sveciæ, Gothiæ,
Fenningiæq^{ue}; agere licuerit, Deo annuente, expo-
netur.

II. Magni Heroës sæpè post
egregia gesta labuntur & tra-
gicos exitus habent. 1. Tum quòd
nil inter sublunaria stabile summus rerum arbiter esse
voluerit; Sed omnia cum ad summum pervenere subito
vicissim deorsum feruntur, & velut in orbem redeunt.
2. Tum quòd secundà fortunà, quàm æquo animo ferre
difficillimum, inebriati, elati & fascinati, facile præ-
cipites aguntur. 3. Nemesis etiam Divina; quòd
ob antegressa peccata, imperscrutabili D^ei iudicio, au-
xilium Cælestè subtrahatur. 4. Nec parum facit quòd
in

in magnis & arduis negocijs occupentur, ubi lapsus
non minus proclivis; quàm periculosus & notabilis.
Plura Heiderus & alij.

III. Heroës militares, seu belli-
câ virtute præstâtes, non rarò
mulieribus multû indulgent.

Ità Simson delilæ indulsit, Hercules Omphalæ servivit;
Ninus Semiramidi paruit, Marcus Antonius Cleopatram,
alij alijs nimium sese submiterunt. Causa videtur ma-
xime adæquata, quòd calidioris sint temperamenti,
corpora gerentes solida, sanguine & spiritibus abun-
dantia; ut plurimum enim sanguinei sunt; qui ad ve-
nerem naturalitèr procliviores. Ideoq^{ue}, & uxoribus,
quarum amantiores sunt, plus indulgent. Cetera
rationes, quæ affari solent; Magis in coniecturis politæ & è longinquo pes-
titæ videntur.

IV. Heroum filios noxas esse,
tritum est Proverbium; & non

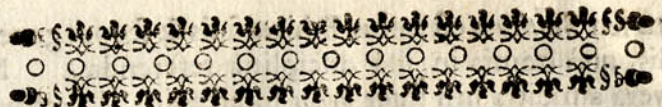
perpetuò verivertium. Habuit enim Adam non
tantum impium Cainum, sed & optimum Abelem & Se-
thum; Optimus Abrahamus Isaacum Patrizantem; Is-
aacus non modò Esauum perversum; sed & laudatissi-
mum Iacobum; Cui non tantum Ruben, Simson, Levi
incestuosi & maligni, verum etiam Castissimi, Deo ho-
minibusq^{ue}; acceptissimus Josephus, & fortissimus Iuda,
contingit. David, non modò stultissimum Absolonem
quin etiam prudentissimum Salomonem filium invenit.

Et

Et sexcenta ejusmodi: Verùm ne longè nimis retrospeciamus; Nonne heros toti orbi admirabilis. Gustavus I. Rex Svec. Plures etiam Heroës filios reliquit, inter quos Carolus IX. Natus minimus, gestis & meritis haud minimus. Hic vicissim heros genuit, quo sol majorem non aspexit, GUSTAVUM II. & M. qui quantum defecit filium non relinquens, tantum profecit, filiam quovis filio majorem, posteritati donans, in quâ natura, cura, ars & industria, quantum ab homine, etiam in illo sexu præstari possit, simul & semel experiri voluerant. Sepissimè igitur contingit heroum liberos anchoras, asyla, turres & propugnacula esse. Quod verò interdum noxæ evadant, præcipuam causam existimandam in malâ educatione & adulatoribus, quibus seducuntur. Parentes publicis negotijs distenti, Præceptoribus & aulicis liberorum curam committunt. Qui ubi omnia ad gratiam, pauca ad utilitatem discipuli referuat: quem informare debuissent, deformant. Ex primâ enim institutione, reliqua formè vita dependet.

*Atq; hic presentis Collegij
Finit esse.*

Soli DEO Gloria,
In Sempiterna secula.

APPENDIX
COLLEGI ETHICI
DE
AMICITIA.

Respondente JONA PETRI & SUDERMANNO.

THESIS I.

NON pauci Ethicorum, *Aristotelis* ductum sequuti, in *Ethicis* etiam, circa calcem potissimum, de AMICITIA agere solent; unde mox hic in limine Discursus Quæstio oboritur; *Anne id rectè fiat nec ne?* Pro Negativâ sic argumentari licuerit: In *Ethicis* de virtutibus moralibus agendum est; Sed Amicitia non est virtus moralis; Ergò de eadem in *Ethicis* non est agendum. Major est clara; Ethici enim præcipuè & solius, in circo Philosophico, est de moralibus virtutibus absolute agere. Minor probatur: Affectus namq; potius est; virtutis fructus, inter externa bona connumeranda; inq; aliorum potestate; & paucis competit. *Vid. fascic. quæst. Eth. Sect. 2. memb. 7. q. 11. E.* Amicitia non est virtus: & per consequens nec Ethicæ considerationis.

2. *Affirmativa* hisce nititur fundamentis: Quod ad felicitatem facit; in bono solummodo viro invenire est, adeoq; in actionibus humanis ducem rectam rationem sequi potest; Illud in *Ethicis* planè non negligendum. Sed amicitia est talis, E. Major est manifesta; siquidem felicitas

A

tas

*quæstio 1.
An circa
calcem
Ethicis, rectè
agatur de Amicitia.*

tas seu *Beatitudo* est totius *Ethicæ* finis & scopus generalis, quò omnia in illâ disciplinâ referenda. Nec vera amicitia nisi inter *bonos* intercedit. In *actionibus* autem eam elucere, rectâq; ratione informari debere cuius in propatulo est, ideoq; etiam consequenter ab *Ethico* consideranda.

3. Ad objectionem pro *Negativâ* in *Thesi* 1. allatam, Respond. 1. ad *Major*. In *Ethicis* non tantum de *virtutibus* verum etiam de *virtutum* causis, objecto, subiecto, & fructu agendum esse. Deq; illis quæ aut *virtutes* sunt, aut *virtuti* maximè affinia: qualis est *amicitia*. 2. Ad *Minorem* responsum jam est in *Thesi* secunda; eam nec simpliciter veram esse, eam etiam sano sensu *Amicitia* *virtus* dici possit; Quatenus à rectâ ratione & verbo *DEi* non tantum præcipitur, verum etiam dirigitur. Conf. *Sup. cit.* q. 11. memb. 7. *Sect.* 2. *fascic. controuv. Ethicarum.* *Amicitia* enim ut ait *Piccol.* *gr. 7. s. 1. ex Arist. 8. Nichom.* Aut *virtus* est, vel cum *virtute* copulata. Atq; ita manet haud absurdè nec incompetenter etiam in *Ethicis*, si non directe attamen consequenter & *appendicis* *Loco*, de *Amicitia* tractandum esse.

4. Verum ut & hæc quæstio & sequentia adhuc dexterius percipiantur, initio ritè notandum venit, quid nomine seu voce *amicitiæ* intelligatur; siquidem inter *πολύσημα* est & pluribus modis accipitur.

Nunc enim *latissime* sumitur, pro quavis rerum naturalium etiam inanimatarum vel vegetantium vitam solum viventium congruentiâ & mutuâ complacentiâ seu benignâ inclinatione; alias amor naturalis *Physicis* & *Græcis* *συμπαθία* dicitur; qualis est inter magnetem & ferrum; resinam & paleas; oleam & vitem atq; similia; Nunc *latè* pro *Societatis* appetitu inter

quæstio 2.

terbruta; Ita *Græcus Poëta* inquit, *τέρως μὲν τείνε φιλα*, *μυρομαχι δὲ μύρομαχι*. Nunc *strictè* pro *mutua benevolentia* inter homines, sive sint boni, sive mali, ita mundus in sacris amare dicitur quod suum est. Nunc *strictissime* pro *mutua benevolentia* *arctissimoq; amoris vinculo* inter bonos ex *virtute* dependente. Et hæc postrema significatio hic potissimum attenditur.

5. *Amicitia* igitur, qua latinis ab amando ut *Græcis* *φιλία* *ἀπὸ τῆς φιλείν*, *Suetice* *Wânstap* à *Wân* quod non tantum amicum sed etiam formosum amabilemq; significat) derivatur: In *strictâ*, non *strictissima* acceptione, *definiri* potest, quod sit: *Mutua inter homines efficax & manifesta benevolentia*. De *strictissima* autem acceptione capienda videtur *Definitio* *Piccolominei grad. 7. c. 3. ad finem* quæ sic habet: *Amicitia est proborum hominum mutua, conspicua, confirmatusq; amor, ex probitatis cognitione consurgens, ad ita honesta conjunctionem perducens. Ubi etiam* *Plat. Cic. & D. August.* definitiones videlicet.

6. Dividitur *Amicitia* ab *Ethicis* variè; idq; 1. *Ratione* causa externè impellentis seu *objecti*; quod est ipsum *amabile*: Quod cum in triplici sit differentia; *amicitia* etiam triplex oritur. Aut enim scilicet honestatis gratia colitur, & *κατ' ἐξωχίν*, *honestâ* dicitur; aut propter oblectamentum aliquam brevi transeuntem initur, & *amicitia* *juvanda* vocatur, qualis inter *Juvenes* & *adolescentes* frequentior: aut ob externum *Lucrum*, quo *provehior* *atq; magis* delectatur, imita; *Utilis* *amicitia* appellatur.

7. Hic quæritur 1. quænam harum specierum *amicitiæ* præferenda? Pro utili *amicitia* sic argumentari licet: 1. *Quod utilissimum, illud optimum*; Sed utilis *amicitia* inter conspecies est *utilissima*. Et, *optima*; & sic per

dividit, amicitia est ethica, ratione objecti, quod est ipsum amabile, bene conspicua, in honore, juvendam, utilis.

consequens præferenda. Major prob, siquidem ex utilitate rei, bonitatem metiri communiter solemus, tantum rem facientes quamlibet, quanti est usus. Minor stabilitur ex ipsa denominatione. Dicit enim requirit inesse. Et hæc amicitia species *κατ' ἐξωρίην* utilis dicitur. Ergo utilitate cæteris antecellit. 2. Quod in amicitia à gravissimis authoribus præcipue commendatur, id potissimum in amicitia eminet & præferendum: Sed utilitas in amicitia à gravissimis authoribus præcipue commendatur. E. utilitas in amicitia præcipue eminet, atq; ita utilis amicitia cæteris speciebus præferenda erit. Major est clara siquidem à testimonio, etsi non adeo artificialiter; firmiter tamen arguimus affirmativè. Minor innitur cum alijs tum hijs. Socrates. Nullam possessionem fidei amico preciosorem esse dixit, nec aliunde plus fructus capi aut utilitatis. Dion. Philos. Quot amicos paraveris tot oculos habes, quibus, quæ voles, videas: tot aures, quibus quæ deæ; audias: tot consilia: quibus de futuris deliberes. Item; ubi amici, ibi opes, inquit, Plaut: Huc facit illud Alexandri, qui interrogatus ubi Thesaurus haberet suos? Amicos digito monstravit. Et Micipsæ apud Salust. Non exercitus, neq; Thesauri; regni præsidia sunt, verum amici. Et similia quam plurima. 8. Pro jucunda amicitia sic pugnari potest: Id est præferendum quod humane nature aptissimum, gratissimum & beatitudini proximum est: atq; amicitia jucunda humane nature aptissima, gratissima & beatitudine proxima est. E. cæteris speciebus præferenda. Major suo robore satis invicta, probationis non eget. Minor etiam sat firma videtur. Ecquid enim humane nature congruentis, quam jucundam amicorum conversatione frui? Quid acceptius hominibus quam jucundos habere convictos

res,

res, qui quotidie exhilarent ac recreent? quid beatitudini ac felicitati vicinius, quam exoptatissimorum amicorum cohabitatione frui?

9. Hijs tamen à neutra tertia species amicitia, quæ honesta, alijs perfecta audit, vincitur; huic enim palmam merito deferimus. 1. Quia qualis causa, talis effectus, & qualis fons ac scaturigo, talis rivus; At causa & scaturigo hujus speciei est ipsa virtus test: Cic in Lelio virtus conciliat amicitias & conservat. 2. Item vera amicitia non nisi inter bonos esse potest. E. Ea amicitia quæ est stabilior, firmior ac diuturnior, ea procul dubio est præstantior: Sed honesta amicitia est stabilior, firmior & diuturnior? E. Major sibi satis constat: Minor hinc patet; nam utilis amicitia ex utilitate quam amicus præstat, dependet. Quam facile autem fieri potest, ut qui hodie utilis sit, cras nullum usum aut utilitatem ferat vel ferre possit. Ita qui nunc ob pulchritudinem, hilaritatem &c: Jucundus, facile ob contrarium vel aliquod impedimentum, sublatam formositate, oborto dolore, nullam jucunditatem præstet. 3. Quæ species & proprium bonum habet, & reliquarum conspecierum bona continet, illa est omnium nobilissima. Sed honesta amicitia, & proprium bonum habet scilicet honestatem & reliquarum bona includit; scilicet utilitatem & jucunditatem: Quid enim honesto amico in virtute correspondenti; utiliùs, quid jucundius? E. honesta amicitia cæteris conspeciebus nobilitate præstet.

10. Ad Argumenta superius in contrarium adducta. Resp, in Th. 7, quæ pro utili amicitia adducuntur, de eâ utilitate exaudienda esse quæ honestatem non excludit. Alijs enim quæ cum hæc pugnant, ne utilia

A 3

qui-

2. apud Socratem
ubi amicitia

Socrates.

Dionysius.

Plautus.
Alexandri.
Micipsæ.

pro jucunda
amicitia uni:
cum utilitatis
argumentum

pro honesta
amicitia
bona amicitia
est causa hujus

2. sublevari

3. a bonitate
satis quæ
est.

Resolutio
ad hoc pugnet
ut adducuntur
pro utili amicitia
quia.

quidem dicenda sunt. Ut pulchrè Cicin princip: Lib. 2. de officijs disserit. Undè nec aliam amicitiam graves auctores laudabunt, aut utilem statuerunt, quam quæ honestatem intime conjunctam, imò pro fundamento habet.

ii. Quæ in Th: 8. *jucunda amicitia* primas deferunt, eodem modo intelligenda veniunt: Viro scilicet bono & virtuoso nihil jucundum esse, quin idem etiam honestum sit. Neq; enim verus Philosophus ullam ex ullius conversatione aut amicitia voluptatem percipit, nisi quæ honestate nititur atq; conditur. Et sic patet *honestam amicitiam* cæteris omnibus præferendam speciebus; & propter hanc etiam illas admitti, licitè ambiri in honore & precio haberi. Ideoq; & hæc sola *perfecta* dici consuevit reliquæ *imperfectæ*.

Dispersitur 2. amicitia ratione subjectorum inter quos exercetur; ut alia sit *æqualis*, sive æqualium, conditione & dignitate; alia *inaequalis*, seu inæqualium, è contra; qualis inter divitem & pauperem, Magistratum & subditum, nobilem & ignobilem. Quamvis enim ut canit Poëta. Non benè inæquales veniant ad aratra Juvenci. Ideoq; inæqualium amicitia non semper tuta, commoda & diuturna. Syr. 13. Inter inæquales tamè etiam veram dari amicitiam; Imò eandem in societate humani requiri, ut nisi vigeat nec œconomia nec Respub diuturnæ & firmæ esse queant. Non diffitendum tamen observantiam, reverentiam, amorem, concordiam, pietatem, potius & accuratius dici: ut etiam notavit Piccol: gr. 3. c. 1.

Distribuitur enim 3. etiam amicitia à causa *voluntariam*, quæ liberâ electione suscipitur & inicitur; atq; in *necessariam* quæ necessitatis quodam

dam vinculo continetur atq; dependet. Talis est inter eos qui non ex arbitratu ac delectu amicitiam exercent, sed *Societatis quodam jure conglutinantur* sive naturali; ut inter parentes & liberos, consanguineos & cognatos: Sive Politico inter Magistratus & Subditos. Quamquam uti jam ex Piccol: positum, *amicitia propriissimè dicta, conjunctio sit animorum inter æquales, atq; sic inter pares tantummodo locum habet.* Sed nunc quæstiones aliquot, quæ se hic de amicitia & amicis magno offerunt numero, breviter expendamus.

14. Quæritur 1. *Anne ad amicitiam necessaria sit conversatio, vel num etiam inter absentes locum habere possit?* R. repetendo distinctionem inter amicitiam *jucundam, utilem & honestam*: Augustin: Lib: de amicitia primam *carnalem ex voluptate ortam secundam mundanam ex utili, tertiam spiritualem ex honesto indigitat* postrema quia jure optimo & vera amicitia nominanda, etiam inter absentes quin esse possit, vix dubitandum. Siquidem arctissima & in virtute fundata sæpè inter longissimè distitos amicitia invenitur; *secunda scilicet Utilis* non tam facile inter absentes exercetur, nisi quatenus & illi in disjunctis locis sibi invicem commoda præstare & ex usu esse poterunt. *Jucunda* verò sublatâ conversatione paulatim & citius evanescit. Nec diu durat, nisi quatenus cum honestate cujus precium perpetuum conjuncta est.

15. Oggeri tamen potest, etiam ad honestam amicitiam conciliandam amicorum præstantiam requiri; cum sine illâ virtus utrinq; perspicere & probari nequeat; quæ hujus fundamentum. R. virtutis faciem non corporeis oculis cerni; Ideoq; etiam non dubiâ famâ cognosci posse, proinde etiam inter eos qui se invicem nunquam viderunt, propter virtutes utrinq; claras, arctissimè.

dispositio 12.
amicitia ratione
subjectorum inter
quos exercetur

distributio 13.
amicitia voluntariam
causa voluntaria
causa necessaria
causa necessitatis

quæstio 14
de amicitia
causa amici
1. An amicitia
possit esse inter
absentes
2. An amicitia
possit esse inter
absentes

etissimam vel per literas & inter nuncios sæpè contrahi
amicitiam; Quod exempla non pauca satis edocent.

16. De numero amicorum 2. Quæritur; *Quantus is
esse possit & meritò debeat?* R. Quamquam multis simul
prodesse & gratificari, propter diversa hominum vota,
longè difficilimum sit: Unde & *Plutarchus* in lib: de
multitudine amicorum non inicitè dixit: *Copiam ami-
corum parere inopiam eorundem.* Quatenus tamen omnia
ad honestatem referenda, in quâ plures viri boni opti-
mè conspirare potuerunt; plures etiam amicitiam fir-
mam inire prorsus non impossibile statuendum. Ar-
etissimam nihilominus inter pauciores & præsertim duos
vigere non diffitendum. Hinc illud *Seneca* *Benignus
esto cunctis, blandus nemini paucis familiaris. Multitudo enim
divisionem aliquam communiter secum trahit.*

17. Quæri solet 3. Qualitèr Principum & Magna-
tum amici se gerere debeant? Sed cum hic per Princi-
pum amicos ipsi intelligantur consiliarij, hæc informa-
tio ad Politicam potius reiicienda; de qua etiam *Disput:*
Pol: 4. Th. 17. actum. Aliàs amicitia Regum & Princi-
pum, quatenus & illi conditione pares, iisdem iudicatur
legibus, quibus privatorum. Ut nimirum optimè si-
bi invicem cupiant; Commoda invicem promoveant,
amicum non secus ac se ipsos diligant.

18. An verò Amicus amico maxima bona optare debeat?

4. in dubium vocat *Arist:* Quod sic negat: si alterius con-
ditio nimis exaltetur, amicitia facile disrumpetur. Nos
verò Christianâ charitate imbuti etiam maxima quæq;
bona optanda. Et verum amicum ad quemcunq; gra-
dum euectus fuerit, pristinæ amicitia non oblivisci
haud dubitamus, Politicè tamen potentiorum amicitiam
ut leoninam, formidolosam nonnunquam esse non ne-
gamus.

19. In

19. In quæstionem etiam venit 5. *Utrum præstan-
tius sit amare an amari?* R. Quamquam amare, ut actio,
præstantius sit, cum omnis virtutis laus in actione confi-
stat: *Teste Cic. 3. off:* Quatenus tamen amari ob virtu-
tem & merita (ubi de honesto amore sermo est) contingit,
amari quàm amare laudabilius & præstantius esse
tenemus. Amare enim quilibet potest; amari tan-
tùm ijs contingit, qui donis amorem ritè excitantib⁹ in-
structi sunt contingit. Nihilominus tamen & hic ob-
servandum, si is tantùm intelligatur amor qui cum ma-
turo sit iudicio & prudentiâ; Non minus laudabile esse
amare quàm amari. Quo sensu *Seneca* dixit: *Solus sa-
piens scit amare, solus sapiens est amicus.*

20. Solet hic etiam quæri 6. *An beneficium & gratia
referenda utilitate accipientis, an beneficii, sumptu, labore
utq; operâ dantis æstimanda sint & metienda?* Item 7. *An
qui beneficium dat, an qui accipit, æstimare idem debeat?* Nec
non 8. *Quanti beneficiarius acceptum beneficium pendere
debeat?* Sed hæc quæstiones ad materiam de Liberalita-
te & Beneficentiâ potius spectare videntur. *Respons
datur* tamen breviter ad illam; utriusq; & dantis & acci-
ipientis esse beneficium suo modo æstimare. Ani-
mus interim dantis potissimum spectatur; prout supra
de Liberalitate decisum. Ad istam; paritèr: Ac-
cipienti tamen æstimationem, ex merâ liberalitate dan-
tes relinquere videntur. Cum nullam retributionem
paciscantur, aliàs enim liberalitas non est. Alia verò
benecia ut in mutuo aliove auxilio aliter se habent.
Nam talia & à collocante & accipiente suo modo æsti-
mantur. Hujus potius est exaggerare, & depradica-
re: Illius extenuare & excusare, modestè tamen. Ad
hanc; Quanti beneficium tum erat, cum in indigentem

B

colla-

q. 1. de nu-
mero amicor
quantus esse p
de

q. 3. qualiter
Principum
& magnatum
amici se ger
re debeat

q. 4. An am
ico
maxima bona
optare debeat

q. 5. Utrum
præstantius sit
amare an
amari

collatum fuit: Non quanti antea vel postmodum videri possit. Plura apud *Heiderum* legantur *Philos. moral. part. secunda* de amicitia.

21. Ut & illa quæstio, 9. *Utrum potius amico an viro bono, cum qua alias nulla necessitudo vel amicitia vinculum interceserat, succurrendum sit?* Ad iustitiam referenda videtur, & ex eius legibus decidenda; Quæ suum cuiq; tribuere mandat. Amici tamen potiore & prius habendam esse rationem, haud absurdè concludi videtur; Siquidem & ille vir bonus. Sed copiosius etiam de hac *Volsingus, Heiderus cit. loco ex Aristotele* generatim & speciatim respondet. Summatim autem notandum & hic, ut in alijs actionibus, omne punctum circumstantias ferre. Ideoq; diligentissime observandas. Ne prætextu amicitia humanitatè exuamus; vel è contra.

22. Movetur quoq; quæstio 10. *Anne etiam in amicitia sive inter amicos lites aut dissidia ulla locum habere queant?* Neg: dist: inter veram amicitiam & fucatam, sive non veram & analogam. Ibi nulla dissidia, nullæ lites, nulla jurgia. Hic verò ubi propter lucrum vel oblectationem frivolum amicitia contracta est, interruptione aliquâ factâ commodi vel jucundi, amicitia simul interruptatur, & in contentionem atq; inimicitias vertitur.

23. Sed obijci potest: *Idem etiam in verâ amicitia contingere.* Nimirum ubi amicitia in virtute fundatur, & propter honestatem mutuus est amor. Ecquis enim hominum non aliquando delinquit? Et sic cum delinquens reprehenditur & carpitur, jurgium fit atq; dissidium. Amicum enim peccantem reprehendere, non est contra amicitia leges; Sed potius veri amici officium atq; iudicium. Ideoq; etiam hic jurgia & discordia locum habent. R. Tritum est illud: *Amici vitia noxia*

vis non oderis. Verius autem; vitia oderis, non hominem. Amicum igitur amicè monere, modestè etiam reprehendere, sine felle tamen & acerbitate, contra amicitiam non est. Neq; à viro bono & vero amico id in sequiorem partem acceptatur, nedum jurgia concitat; Sed potius gratiarum actionem meretur & fiduciam auget: Prout *suprà Disputatione 10. Thesi 28.* est declaratum. Causam insuper diverſitatis non ineleganter assignat *Casus in speculo moralium Quæstion: Lib. 8. cap. 13. in fine.* Hisce verbis: Inter perfectos amicos non contingunt dissensiones, propter similitudinem morum, consensum virtutis, constantiam & proportionem amoris; Fructum quietis, quæ est effectus veræ amicitia. In amicitia propter voluptatem & utilitatem causa sunt contraria, ideoq; perpetua eriminationes & querelæ. Nam hic non est similitudo morum sine rade, non est consensus virtutis sine vitio, non est constantia amoris sine levitate, non est fructus quietis sine contentione.

24. Hisce affinis est & illa quæstio 11. *An ira amantium amoris redintegratio sint?* Ut tritum illud *Terentij* habet. R. ex *Piccolom.* gradu 7. cap: 21. Verum esse de irâ ex levi causâ ortâ. Et insuper de amore lascivo (quem quoq; Poëta innuit) solam quærente voluptatem, in quo amore querelarum & iræ varia locum habent occasioner; à quibus indignationibus cum nos eâ voluptate privemur, quam summo perè optamus, inquit, evenit ut nos ob indigentiam vehementius in eam feramur, dulciusq; illâ fruamur, non secus ac dum aliquamdiu tenemur ne aërem inspiremus, mox vehementius illum ducimus ac anhelamus. At in amore ad amicitiam pertinente, non querelæ locum habent (ut jam ostensum) solum hoc experimur; quòd dum amici consuetudine per dies aliquot privamur, mox dulcius ea fruimur. Privatio enim ea est, per quam possessio rerum nobis redditur dulcior & jucundior. Hæc ille.

Dementia verò est illa assertio. Non iniri firmam amicitiam, priusquam inimicitias aliquando acerbis gesserint, & vires in conflictu invicem experti sint.

25. An verò amicum plus quam se ipsum diligere oportet? 12. Etiam queri potest & solet: Hic imprimis præsupponimus licitum esse seipsum diligere, at moderatè & secundum DEum, suaq; commoda licitè & honestè promovere, juxta illud Apostoli ad Ephes: 5. v. 29. *ὁ ὁυδὲς ἰδὸν πρότε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὀκει καὶ ἑαυτὴν.* Id est, Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: Imò nutrit ac fovet eam. De quo fasè Piccol: cit: gr. 7. c. 21. & seq. De hoc hinc ad quæsitum: amorem tum esse perfectum & amicitiam sufficientem, cum talis est qualem DEus in verbo suo S. S. requirit. Jam autem id solùm exigit, ut proximum sicut nos ipsos diligamus. Matth: 22. v. 40. Marc: 12. v. 31. Luc. 10. v. 27. Ergò amor in amicitia tantus sufficere videtur, quanto nos ipsos prosequimur. Quod verò interdum amor in amicitia eò ascendat, ut propriam salutem amicorum salutem postponamus, ut cum quis pro uxore, liberis, fratribus, alijsve amicis & ipsâ patriâ, vitam profundere & quævis pericula adire non dubitat: Id heroicum potius & à certis circumstantiis dependens, summas laudes meretur, atq; specimen fortitudinis est.

26. Queritur tandem 13. An amicitie honestè dissolvantur? R. distinctè. Aut enim gluten veræ amicitie, virtus, permanet, ac tum amicitias dissuere non decet: Aut alteruter amicorum à tramite virtutis desciscit; nec emendationem, licet subinde tentatam, admittit: Quo casu amicitie honestè renunciatur. Ne cum improbis jugum trahamus. Et potissimum gravis causa est dif-

disumpendi amicitie vinculi, si amicus vel familiarissimus, aliquid inhonestum petat, utpotè fallere, mentiri, luxuriari, adulterium, furtum, homicidium, &c. committere. Hic enim elegans illud Periclis succurret: *Oportet me adesse amicis, usq; ad aras.* Nam cum amicus cum rogaret (scribit Aul: Gell: Lib: 1. cap: 3.) ut pro re causâq; ejus falsum dejeraret, his ad eum verbis usus est: *Δὲ μὲ συμπαρῆται τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέγας θεῶν.* Quin igitur amicitie in tali casu honestè dissolvi ab ipsi parti parte possint vix dubitandum. Quamvis etiam aliàs propter locorum distantiam, inæqualitatemq; conditionis supervenientem, amicitie exercitium non parùm labefactetur atq; inumbretur.

17. Ultimò etiam & 14. Querere libet; *An mutata fortuna amicitia simul prorsus intereat?* Notum quidem & tritum illud Ovidij

*Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila solus eris.*

Et iterum: *Horrea formicæ nunquam ad inania tendunt;
Nullus ad amissas ibit amicus opes.*

Unde plerumq; ita contingit, mutata sorte, mutantur amici. Id tamen in verâ amicitia non fieri certum habemus. Fortunæ enim permutatio experimentum est veræ amicitie, ut pulchrè scribit Piccol: grad: 7. cap: 26. Dum enim in utraq; fortunâ firmitè servatur amicitia, veram & infucatam ab initio fuisse dilectionem rectè judicatur. Sin minus; adulationem potius quam verum amorem fuisse conijcitur. Quamvis enim conditionis imparitas, locorumq; distantia, æqualem & quotidianam conversationem & amicitiam non admittat sed impediat, omnem tamen prorsus non tollit

atq; extirpat. Absens enim absenti *benè cupere, benè precari, consentire, compati, imò & benefacere* nonnunquam potest; quæ præcipua sunt amicorum officia. Superior ad sublimiorem conditionem euectus, inferiori favore ejus commodis invigilare ac patrocinari potest: Sicq; *benevolentiam & beneficentiam* exercere. Inferior & tenuioris sortis superiorem venerari, honorare, colere, magnificere, laudare, atq; vel ita amicitiam, si ulla unquam vera extiterit, continuare in proclivi erit.

28. Atq; hæc de AMICITIA, hæc vice posita sufficient: Quam *Empedocles*, antiquus philosophus, *Primum rerum principium statuit.* Ut *Hesiodus* amorem primo chaoti inspiratum tradidit. Et *Piccol: gr: 7. cap: fin:* amicitiam boni quandam fecunditatem, ex solo DEI Omnipotentis amore manasse universum, sua perfectione donatum, cunctaq; latenti quodam & admirabili amoris nodo fuisse ligata, inquit. Unde *Mundus* nihil aliud esse videtur, quam *rerum ordinata, amoreq; colligata compages.* Proinde non injuriâ *Arist:* majorem in Repub: amicitia quam justitia necessitatem esse dixit. Si enim illa vigeat, hujus non futurum adeo magnum usum, litibus scilicet ac jurgiis deficientibus. Sublatâ verò amicitia & dissidijs ubiq; vigentibus, nulla unquam justitia administratio ab homine sufficienter adhiberi possit. *O igitur felix hominum Genus, ut Boëtius canit, si vestros animos amor, Quo Cælum regitur regat.* E contra; ô miserimos inter quos juges inimicitia, i.e. *Manifesta & mutua malevolentia, invidia, nocendi cupiditas &c. frequentantur;* Quæ ut *Diabolum parentem & Authorem agnoscunt;* Ita amicitia, concordia, iuvandi exhilarandiq; *Audium DEO & Sanctis Angelis familiare, ab omnibus piis colitur, & in perpetuas aternitates continuabitur.*

A M E N,

COs

COROLLARIA.

I.

Commodum & legitimum amoris remedium, non erat quod Antoninus Pius Imp: pro compescendo æstu filia adhibuit. *Pet. Crinitus lib: 2. de honestâ disciplinâ casum sic refert:* Faustina Antonini Pij Imperatoris filia gladiatoris amore nimio tabescebat, tum Imperator consultis Chaldaïs & Mathematicis decrevit, ut occiso gladiatore, quem illa maxime deperibat, ejusdem cruore epoto se sublevaret. Quo facto Faustina amoris contagio liberata fuit. *Hoc inquam remedium pium, bonum & legitimum non fuit, utcunq; aliis bonus & pius Imp. nimis quippe violentum & parti insonti noxium;* atq; sic honestate caruit. Cum illa potius se veris admonitionibus, inedia & refrigerationibus, alijsq; castigationibus, & loci separatione honestius curari potuisset.

II. Qui semel fuit amicus, utcunq; dissolvatur amicitia, *Non est eo loco habendus ac si nunquam fuisset. Nisi enorme flagitium aliud svadeat. Honestas enim & publica utilitas omni amicitia vinculo jure venit anteponenda.* Conf. Cic. Læl.

III. Contraria seu opposita amicitia, quatenus virtuti affinis est, sunt *κολακεια* seu adulatio & assentatio in excessu; *αγρωτης*, rusticitas seu morositas in defectu, quæ ad omnem amicitia usum ineptos reddit. *Aspasius in explanat. Cap: 1, Lib: 8. Ethic. Nicom: & Magirus eodem loco.*

PARER.

P A R E R G O N .

Leges VVestgothorum in rerum naturâ extant. Stultum videbitur, id quod in archivo Regni asservatur, multorumq; manib⁹ *ysatur*, in rerum naturâ dari, argumentis probatum ire. *Nisi D. Ol. Wor. Prof. Haf:* in not. ad deser. limit. inter Svec: & Dan: Messenio insultans scripsisset: 1. *Messenium Selandicas ll.s nequiter pervertisse* 2. *Et ll.s VVestgothorum, ubi in rerum naturâ extent, aut extiterint nondum docuisse.* At utroq; *Messenium* false levabo 1. West: ll.s bonâ fide & pertinentèr allegans, Selandicas nequiter pervertisse jure non dicitur; Atqui Messen ex ll. VVest: tit. de Reg. Konungz *Bolkâr* hæc verba allegans: *Dana Holmer är Skipt i tre löte/ A een lot Upsala Konung/ annan a Dana Konung/ Terdie lot a Noregz Konung. Da är stämna terrâ war/ ta halt Dana Konog i besle Upsala Konongz an Noregz Konong i stadh hans* Et bonâ fide, vertit & pertinentèr in spec. c. 2. citavit (inspectio ocularis probat.) E. ll.s Selandicas nequiter non pervertit. Quod erat demonstrandum.

2. Leges West: fuisse & jam esse firmant: prius Legislator, *Lumber/ unde Lumbslagh dicta*, in ipso paganismo, ut series Legiferorum ibidem habet; Gens cui lata; ecclesiæ, territoria & limites aliaq; loca & bona inibi recensita, variaq; exemplaria adhuc extantia. Nec quicquam obstante; quod ll.s *Regni Svec:* (ut ait Worm:) *publici juris facta, ex particularibus singularum provinciarum excerpta sint; Et nullum ibi harum vestigium.* Quamvis enim ius commune ex particularib. ll. b ante ann: 208. compositum sit: Non ideo tñ. leges particulares omnes è circo naturâ sublata, ut non sint, I cet usu non obterventur. In communi autem iure & legisterio, non modò vestigia, sed ipsissima legum VVestgot: verba, & phrases occurrunt. Tit. de hæred. de Nupt: de fundis *Jorda B. &c.* quod cuius insipienti & intelligenti obvium est. Immeritò igitur Messenius h.l. tam acerbè carpitur.

F I N I S .

